Ādolfs Kontrovskis

Bruņoto spēku kvalitatīvā un skaitliskā nozīme karā

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Virsleitn. Ādolfs Kontrovskis

Bruņoto spēku kvalitatīvā un skaitliskā nozīme karā

Cik vilinošas arī būtu cerības uz mūžīgu mieru zemes virsū, tomēr bruņotā cīņa vēl ilgus gadus būs tautu likteņu galvenā noteicēja. Neskatoties uz to, ka kultūras progress iet milzu soliem, cilvēces pirmdzimtā daba palikusi tā pati, varbūt pat ļaunāka, nekā pirms tūkstoš gadiem. Ja arī ikdienišķā dzīvē tā slēpjas zem kultūras segas, tad tomēr vēstures ritmā laiku pa laikam rodas tādi apstākļi, kad cilvēces ļaunie instinkti parādās visā pilnībā. Neapmierināto nekur un nekad nav trūcis. Dzīvotgriba ir dzenulis labāku dzīves apstākļu meklēšanai. Tas ir dabas likums, ka stiprais tos cenšas iegūt uz vājākā rēķina. Zemes lodes iespējamo labumu pārkārtošana starp atsevišķiem cilvēkiem, šķirām un veselām tautām ir notikusi visos laikos. Tā notiek arī šodien, gan mierīgu sarunu ceļā, gan draudiem un solījumiem, gan bruņotā cīņā. Tautu tiesības uz zemes lodes labumu izmantošanu noteic spēks. Bet šim spēkam nav paliekošas vērtības, — viņš var dilt un augt. Katra tāda pārmaiņa izsauc vēstures gaitā pulsojumus un vērtību pārkārtošanu. Tā, piemēram, Vācijas spēka apziņa pirms pasaules kara bija tas faktors, kas sekmēja pasaules kara izcelšanos. Vācijai šķita, ka viņas rīcībā esošais vairs neatbilst tam, ko prasa tās gods un ko var garantēt viņas spēks. Ja tagad, pēc zaudētās cīņas, tā spiesta būt mierā ar to, kas ir, tad, ļoti var būt, tikai līdz nākošam spēka briedumam. Tāpēc tautām, kuru kaimiņu dzīvot griba pulso pāri robežām, vienīgais un drošākais miera garants bijis un būs — bruņotais spēks.

Rīga. 1933. g. Autora izdevums.
failu izveidojis Imants Ločmelis imantslochmelis@inbox.lv
Armijas spiestuve, *Rīgā,* Muitas ielā Nr. i.

-
- Priekšvārds.
- I. Mūsu atziņu pamati.
- II. Uzvaras būtība.
- III. Bruņoto spēku elementi. Kvalitātes un skaitliskuma jedziens.
- IV. Kvalitāte.
    -
    -
- Skaitliskums.
- VI. Kvalitatīvais koeficients.
    - A. Uzvarējis skaitliski stiprākais:
- VII Vērtību pārvērtēšana pēckara militārā literatūrā.

- Darbā izmantoto materialu saraksts.
- Satura rādītājs.

Virsleitn. Ādolfs Kontrovskis
Bruņoto spēku kvalitatīvā un skaitliskā nozīme karā

Priekšvārds.

Prezentētais darbs ir mana Kara akadēmiskos kursos aizstāvētā diplomdarba pārstrādājums. Šai darbā esmu nostājies uz viedokļa, ka kara būtība ir iedarbības panešana un iedarbības raidīšana un no šāda viedokļa esmu pētījis kvalitātes un skaitlis-kuma nozīmi karā. Pilnīgi apzinos, ka darbā ir palikušas arī bālākas vietas un darbs nevar pretendēt uz atziņu nemaldību, jo temats šādā uztverē militārā literatūrā tiek iztirzāts pirmo reizi. Ja es tomēr uzņemos drosmi šo darbu publicēt, tad vienīgi cerībā, ka darbs var noderēt par ierosinājumu tiem, kas vēlētos tuvāk pētīt bruņoto spēku stipruma pamatus. Lai darbs būtu pieietams plašākām lasītāju aprindām, tad esmu centies izvairīties no visa, kas darba izpratnei prasītu kara vēstures speciālas zināšanas.

Darba izstrādāšanai esmu saņēmis vērtīgus norādījumus no Augstāko militāro kursu priekšnieka ģenerāļa Bangerska un Kara akadēmisko kursu lektoriem pulkv. Andersona, pulkveža Karl-sona un pulkv.-leitn. L e j i ņ a, par ko, izmantodams šo gadījumu, izsaku viņiem savu pateicību.

Rīgā, 1933. g.

Autors

I. Mūsu atziņu pamati.

Cik vilinošas arī būtu cerības uz mūžīgu mieru zemes virsū, tomēr bruņotā cīņa vēl ilgus gadus būs tautu likteņu galvenā noteicēja. Neskatoties uz to, ka kultūras progress iet milzu soliem, cilvēces pirmdzimtā daba palikusi tā pati, varbūt pat ļaunāka, nekā pirms tūkstoš gadiem. Ja arī ikdienišķā dzīvē tā slēpjas zem kultūras segas, tad tomēr vēstures ritmā laiku pa laikam rodas tādi apstākļi, kad cilvēces ļaunie instinkti parādās visā pilnībā. Neapmierināto nekur un nekad nav trūcis. Dzīvotgriba ir dzenulis labāku dzīves apstākļu meklēšanai. Tas ir dabas likums, ka stiprais tos cenšas iegūt uz vājākā rēķina. Zemes lodes iespējamo labumu pārkārtošana starp atsevišķiem cilvēkiem, šķirām un veselām tautām ir notikusi visos laikos. Tā notiek arī šodien, gan mierīgu sarunu ceļā, gan draudiem un solījumiem, gan bruņotā cīņā. Tautu tiesības uz zemes lodes labumu izmantošanu noteic spēks. Bet šim spēkam nav paliekošas vērtības, — viņš var dilt un augt. Katra tāda pārmaiņa izsauc vēstures gaitā pulsojumus un vērtību pārkārtošanu. Tā, piemēram, Vācijas spēka apziņa pirms pasaules kara bija tas faktors, kas sekmēja pasaules kara izcelšanos. Vācijai šķita, ka viņas rīcībā esošais vairs neatbilst tam, ko prasa tās gods un ko var garantēt viņas spēks. Ja tagad, pēc zaudētās cīņas, tā spiesta būt mierā ar to, kas ir, tad, ļoti var būt, tikai līdz nākošam spēka briedumam. Tāpēc tautām, kuru kaimiņu dzīvot griba pulso pāri robežām, vienīgais un drošākais miera garants bijis un būs — bruņotais spēks.

Skaidru atziņu iegūšana par to, kas darāms savu bruņoto spēku izveidošanā, ir nepieciešama katram valstsvīram, politiķim un vienkāršam pilsonim, kas negrib ar upura jēra padevību ziedot savu un savas tautas godu, labklājību un brīvību citu tautu iegribam. Vēl jo vairāk tā nepieciešama karavīriem, kam šis darbs ir tieši uzticēts un kuru labā tauta nes lielus materiālus upurus. Šai ziņā nekas nebūs darīts par daudz. Arī šķietami lieli upuri ir mazi pret tiem, kas jānes zaudējot cīņu.

Darbs būs sekmīgs, ja to vada skaidras atziņas par uzstādīto mērķi. Bez spilgta mērķa darbs būs kļūdains un paviršs. Atziņu neskaidrība ved arī pie vienpusības. Bez skaidrām atziņām mēs esam gatavi dievināt drīz vienu, drīz otru— varbūt pat pretēju domu. Atziņu skaidrība dod prāta briedumu un drošas lemšanas spējas. Katrs no mums bez mazākās šaubīšanās spēs, piemēram, akceptēt domu, ka daudziem jautājumiem ir svarīga nozīme, bet īsto vietu, kādā pēc svarīguma ierindojams katrs no tiem — varbūt arī nenoskar. Tāpēc nebrīnīsimies, ka praktiskā darbā tur, kur jāizšķir jautājumi par to, cik

dotos apstākļos nākas ziedot līdzekļu, laika un enerģijas katram no daudziem uzdevumiem, tiek pielaistas arī rupjas kļūdas. Ja saka, ka karā viss ir vienkāršs, tad tas *ir* reizē patiesība un reizē arī rūgta ironija. Taisni vienkāršība ir grūta, iekams pie tās tiek. Ne bez pamata vienkāršību dēvē par ģenialitātes pazīmi. Saprotamāki būtu teikt, ka karā viss ir komplicētas dabas, kas prasa lielas zināšanas un prasmi, lai mācētu rīkoties vienkārši.

Viss, kas mums zināms par karu — ir smelts no piedzīvojumiem. Viss, kas tiek darīts sagatavojoties karam un karā — ir atziņu rezultāts, kas smelts no piedzīvojumiem. Bez piedzīvojumiem mēs

esam bezspēcīgi savās domās un darbos. Kara ir darīšana gan ar reālu skatu tveramām vērtībām, gan dvēseles spēkiem, padotiem vienīgi subjektīvam skatam. Piedzīvojumi ir tie, kas atļauj ari tīri subjektīvas dabas vērtības mērot ar precīzu skatu, ja vien zināmi apstākļi, kuros šīs vērtības apgrozās. Tā, piemēram, zinot atsevišķa cilvēka vai visas tautas rakstura pamatīpašības, mēs varam uz piedzīvojumu pamata pietiekoši pareizi paredzēt šada cilvēka vai tautas izturēšanos, ja to nostādītu zināmu apstākļu varā. Pie tam, jo lielāki piedzīvojumi, jo asāks ir vērtētāja skats. Piedzīvojumu bagātam vadonim nav grūti jau laikus paredzēt nepieciešamo rīcību, kas sekmētu vēlamo vērtību attīstīšanos vai pasargāšanu no svārstībām un bojāejas, kā arī nevēlamo parādību izskaušanu paša dīglī.

Piedzīvojumus var iegūt personīgi kara un izmantojot citu piedzīvojumus. Karā gūtu piedzīvojumu nav visiem. Cilvēka īsais mūžs arī neatļauj iegūt vispusīgus piedzīvojumus tieši karā. Kaut gan vēsture spej uzrādīt kara vadoņus ar 17 karagājienu stāžu, tomēr mūsu dienās šāds stāžs reti pārsniedz 1—2 karagājienus. Tāpēc piedzīvojumu galvenais avots ir citu cilvēku piedzīvojumu izmantošana no kara vēstures lapām.

Tomēr arī šo ceļu staigājot nākas sadurties ar lielām grūtībām. Kad studējamais laikmets ir tāls — fakti ir nepilnīgi, leģendāri. Ja laikmets ļoti tuvs — fakti bieži vien neatbilst īstenībai. Pēc Napoleona vārdiem «karš ir nopietna spēle, kurā var sakompromitēt savu un savas zemes labo slavu», tāpēc dabīgi, ka dažreiz aiz personīgiem vai politiskiem motīviem nav izdevīgi nodot vēstures spriedumam īsto patiesību. Kā viens no svarīgākiem faktoriem daudzu apstākļu pareizai izpratnei un novērtēšanai ir vēsturiskie skaitli, bet taisni vēsturiskiem skaitļiem jāpieiet ar lielāko uzmanību. Vienalga, vai sakauts, vai gūta uzvara — pārspēku cenšas pierādīt pretinieka pusē. Neviens arī neskopojas ar pretinieka kritušo un sagūstīto skaita nullēm. Cik daudz nav cildināta un apbrīnota sengrieķu varonība cīņās ar persiešu miljonu masām, līdz beidzot Del-brūcka zinātniskā pētīšanas metode šo skaisto illū-ziju nesagrāva.

Objektīvam pētniekam jāprot atšķirt viltojumus un jāizmanto

tikai tie dati no vēstures lappusēm, kas nestāv tālu no patiesības. Neiespējami tas nav, ja izprot vēsturiskās attīstības gaitas likumību. Varam apšaubāmus notikumus un faktus salīdzināt ar līdzīgiem un droši zināmiem un tad spriest par iespējamo vai neiespējamo, kam dāvāt uzticību un kam nē. Vēsturiskā attīstība netaisa straujus pagriezienus. Pat ārkārtīgi lielu un svarīgu jaunizgudro-jumu sekas nekad nav kļuvušas uz reizi krasi sajūtamas. Ja dažreiz šāds apgalvojums šķiet mums nepareizs, tad vienīgi tāpēc, ka parādības īsto sākumu neesam laikā uztvēruši un pienācīgi novērtējuši. Tā, piemēram, pulvera izgudrošanas nozīme atklājās tikai pēc vairākiem gadu simteņiem, bet uguns kaujas īstā nozīme tika pienācīgi uztverta tikai pasaules kara gaitā. Pirmā lidmašīna izsauca protestus un smīnu, pirmā zemūdene bija riskanta rotaļa, bet tanks, laikam viņa muļķīgā izskata dēļ, vēl šodien netiek pienācīgi novērtēts.

Izprasdami vēsturiskās attīstības gaitas likumību, varam droši teikt, ka vakardienas un šodienas pazīšana ir paliekoša vērtība mūsu atziņu skaidrošanai. Ja zinām šodienu, tad zinām jau arī lielāko dalu no rītdienas. Arī droši varam teikt, ka rītu neviens karš nevar tikt sākts ar tādiem ieročiem, kādi šodien vēl nav izgudroti. Katram karam var būt tikai viņa laikmeta seja. Viņš var būt tikai tāds, kādu to atļauj laikmeta apstākļi un līdzekli. Rītdienas karš mūs nevar pārsteigt ar savu īpatnējo dabu, ja vien pazīsim šodienu un neizlaidīsim no skata jaunāko parādību īsto sākumu un pratīsim tās pareizi novērtēt. Pretējā gadījumā nevainosim rītdienu, ja tā mums nestu vilšanos.

Ar šādu atziņu stādamies pie mūs interesējošo jautājumu pētīšanas, varam būt pārliecināti, ka tas, ko zināsim šodien, noderēs ari rītdienai un tāpēc mūsu darbs nebūs bijis veltīgs.

II. Uzvaras būtība.

Lai spriestu par to, kāda nozīme piešķirama karā vienam vai otram faktoram, ir nepieciešams vispirms nākt pie atzinuma par paša kara dabu. Cīņas mērķis ir panākt uzvaru, tāpēc cīņas faktoru nozīme noteicama atkarībā no spējām sekmēt savējo uzvaru vai arī pretoties un nepielaist uzvaras gūšanu pretiniekam. Atzinums par to, kas cīņas gala rezultātā nosver uzvaras svara kausus vienai vai otrai pusei par labu, arī noteiks to nozīmi, kāda šai cīņā piekritusi katram cīņas faktoram.

Kara piedzīvojumi rāda, ka neviena cīņa nebeidzas aiz cīnītāju skaita sadilšanas līdz pēdējam vīram. Pretinieku savstarpējā iznīcināšanās notiek tikai līdz zināmai robežai, pēc kuras sasniegšanas viena vai otra puse atzīst sevi par uzvarētu un bēg no kaujas lauka. Būtu loģiski, ja šajā savstarpējā iznīcināšanas aktā sevi par uzvarētu atzītu tā puse, kura cietusi vairāk zaudējumu. Tomēr, kara vēsture norāda uz daudziem gadījumiem, kad skaitliski vājākais un vairāk cietušais ir guvis uzvaru par skaitliski stiprāku un mazāk cietušo pretinieku. Tā tas, piemēram, bijis kaujās pie Torgau (1760. g.), Custozza (1848. g.), Trautenavas (1866. g.), Colom-brey-Nouilly (1870./71. g.), Mans-la-Tour (1870./71. g.), Mukdenas (1905. g.) un c. Ja mes nostātos uz viedokļa, ka fizisko zaudējumu samērs ir uzvaru noteicošais faktors, tad mēs minēto kauju iznākumus nevarētu izskaidrot un tie būtu jāuzskata par izņēmuma gadījumiem. Tas runātu pretim noteikumiem, ka nemaldīgais ir vienīgi tādas atziņas un slēdzieni, ar kuru palīdzību var izskaidrot visus gadījumus bez izņēmumiem. Ja aplūkojam loti daudzus kauju piemērus, tad no pirmā acu uzmetiena mēs gan redzam, ka vairumā gadījienos uzvarētājs cietis mazākus zaudējumus. Bet no piedzīvojumiem mēs arī zinām, ka uzvarētājs nojauž panākto uzvaru tikai pēc tam, kad tā jau sen iegūta un ka fizisko zaudējumu samēri nāk zināmi tikai vēlāk. Pašas cīņas laikā tos noteikt grūti. No piedzīvojumiem mēs arī zinām, ka cīņas laikā zaudējumu samēri ir abām pusēm apmēram vienādi un uzbrucējam tie bieži pat lielāki. Sakautais tikai pēc kaujas lūzuma sāk ciest lielākus zaudējumus, parasti atkāpjoties, kad uzvarētājs vairs nedalās zaudējumos ar viņu vienlīdzīgā mērā.

Ka fiziskie zaudējumi kā tādi nav kauju izšķirošais faktors, mēs varam pārliecināties arī no sekojošā. Solferino kaujā (1859. g.) ņēmuši dalību: no vienas puses 151.000 franču-sardiniešu, no otras — 133.000 austriešu. Kaujas zaudējumi bijuši sabiedrotiem — 14.400 kritušo un ievainoto un 2.800 sagūstīto. Austriešiem — 13.000 kritušo un ievainoto un 8.600 sagūstīto. Redzams, ka līdz kaujas lūzumam

sabiedroto zaudējumi ir bijusi lielāki- nekā austriešiem. Abpusējā iznīcināšanās ir notikusi loti mazā mērā, jo pēc kaujas palikuši pāri: sabiedrotiem ap 134.000, austriešiem — 11.400. Spēku samērs pirms kaujas bijis kā 10:8,8. Kaujas lūzuma brīdī šis samērs ir mainījies ļoti maz: 10:8,75 (nerēķinot gūstekņus un vienu daļu no kritušiem un ievainotiem, kas liekami uz vēlākā laika rēķina). Jāvaicā, kāpēc atlikušiem cīnītājiem kauja nav tikusi turpināta, jo spēku samērs nav jūtami izmainījies? Vai kauja nebūtu sākta, ja jau pirms kaujas abām pusēm cīnītāju skaits būtu bijis par zaudējumu tiesu mazāks? Vai kauja nebūtu sākta arī tādā gadījumā, kad ceļā uz kaujas lauku, liktenīgā dabas vai transporta katastrofā, būtu zaudēts tas skaits, kas kritis kaujā? Nevar būt šaubu, ka kauja tomēr būtu notikusi. Ar ko tad lai izskaidrojam austriešu atteikšanos no tālākas cīņas un bēgšanu no kaujas lauka? Kāpēc savstarpējā iznīcināšanā taisni 13.000 kritušie un ievainotie bijusi tā norma, pēc kuras austrieši atzinuši kauju par zaudētu? Mēs taču varam pievest daudzus piemērus, kur šāda norma sasniegusi 50.000, 100.000 un vēl vairāk.

Acīmredzot, šai normai pašai par sevi nav izšķirošas nozīmes.

Japāņu ģenerālis N o g i savos pētījumos par uzvaras būtību izteicis atzinumu, ka «galīgais triumfs tiek piešķirts tam, kas kaujā iztur Ikstundas ilgāk par savu pretinieku». Šī izturība ir morālas dabas. Kaujā savstarpējā iznīcināšanās notiek tik ilgi, kamēr viens no pretiniekiem zem b r i e s-m u vai zaudējumu iespaida sabrūk morāliski un no tālākais cīņas atteicas. Arī pie vienādiem zaudējumiem vai briesmu apstākļiem katrs pretinieks iespaidojas dažādi. Ar atzinumu, ka uzvara ir pretinieka morālo spēku sabrukuma rezultāts, mēs spējam izskaidrot kuras katras kaujas iznākumu, jo vēsturē nav piemēru, kur morālie spēki izturētu cīņā līdz beidzamam vīram. Kļūst saprotams, kāpēc, piemēram, kaujā pie Trau-tenavas (1866. g.) uzvarējuši austrieši, neskatoties uz 14% zaudējumiem, bet prūši ar *4%* zaudējumiem atzinuši sevi par sakautiem un atstājuši kaujas lauku. Visos gadījumos, kur abās pusēs ir stipra cīņas griba, savstarpēja iznīcināšana sasniedz pat ļoti augstas zaudējumu normas, tāpēc ar karaspēku, kas nācis no drošsirdīgas tautas, kurā drošsirdības gars vienmēr ticis mudināts un kurš pieradis pie kara briesmām, var, acīmredzot, uzņemties citādas lietas, nekā ar karaspēku, kas no kareiviskiem tikumiem ir atsvešinājies un kura cīņas griba ātri padodas krizei. Japāņu Rambu brigāde Mukdenas kaujās, neskatoties uz 90% zaudējumiem, izpildīja savu uzdevumu, saistīdama 35 krievu bataljonus.

Visasākais ierocis ir karā nenozīmīgs materiāls, iekams viņu neiedarbina cilvēka roka. Cilvēks ir tas, kas cīņu sāk, cīņu ved un cīņu beidz. Cilvēka cīņas griba ir katras cīņas pirmais un galvenais priekšnoteikums. Kam šīs gribas nav, tas no cīņas izvairās. Kam griba

vāja, tas neiztur cīņā līdz uzvarai un cīņu pārtrauc. Karš ir zināmā mērā cīnītājiem uzspiests akts, kurā jādarbojas varbūt arī pret savu personīgo gribu. Mūsu laikmetā neviena tauta morālā ziņā nav tik stipra, lai dotu iz sava vidus tādu brīvprātīgo cīnītāju skaitu, kas apmierinātu bruņotiem spēkiem nepieciešamo skaitlisko sastāvu. Tāpēc kara vajadzībām iesauc piespiedu kārtā uz vispārējā likuma pamata. Ja brīvprātīgā cīnītāja griba ir saskaņā ar viņa dvēseles noskaņojumu, tad ejot cīņā piespiedu kārtā ne vienmēr tā ir noskaņota cīņai par labu. Tāda cīnītāja griba ir prāta rezultāts, kas aiz auksta aprēķina no diviem ļaunumiem izvēlējies mazāko, varbūtējo: atklāta nepaklausība to novestu konfliktā ar likuma bardzību, no kuras izvairīties izredžu nav, bet piekrītot cīņai — izredzes paliek, kaut arī ne drošas.

No sacītā var secināt, ka karaspēka cīņas gribai var būt dažādi kāpinājumi, atkarībā no viņa sastāva noskaņojuma. Viņa var būt stipra, nelokāma savā apņēmībā cīnīties līdz galam, vai arī vāja, mākslīgiem līdzekļiem uzturama līdzsvarā, gatava pie pirmā pārbaudījuma no cīņas izvairīties. Tāpēc, lai pretiniekam atņemtu viņa cīņas gribu un panāktu uzvaru, var būt nepieciešams iedarboties uz viņa cīņas gribu ar s pēcīgāku, ilgstošāku jeb ar vājāku un īslaicīgāku iedarbību. Šādas iedarbības panākšanai drošs un ātrs līdzeklis ir ieroči, bet ilgstošāks — demoralizējoša propaganda.

Uzvaras panākšanai tā tad pietiek, ja var piespiest pretinieku atteikties no cīņas gribas vai arī atņemt pretiniekam katru iespēju realizēt savu un iespaidot mūsu gribu. Tas panākams:

1) nostādot viņu tādā izmisuma pilnā briesmu stāvoklī, zem kura iespaida viņa morālie spēki sabrūk;

2) sagrauj ot viņa cīņas gribu ar demoralizējošas propagandas palīdzību;

3) iznīcinot vai atņemot viņa materiālos cīņas līdzekļus, t. i. atņemot iespēju realizēt savu gribu un iedarboties uz mūsējo vai arī

4) pretinieku nogalinot, reizē ar to arī viņa gribu.

Kā redzams, principā uzvara neprasa sava pretinieka nonāvēšanu. Uzvaras panākšanai nonāvēšana ir tikai viena no četrām nepieciešamībām. Tas arī vēl reiz pastiprina mūsu iepriekšējo atzinumu, ka fiziskie zaudējumi vien nav kauju izšķirošais faktors. Ari gūstekņu ņemšana apstiprina šīs domas pareizību, jo gūsteknis ir pretinieks, kas atteicies no cīņas gribas un tāpēc netiek nogalināts.

Gala slēdzienā, atgriežoties pie agrāk uzstādītā jautājuma par dažu cīņas faktoru nozīmi uzvaras panākšanai, mēs varam nākt pie atzinuma, ka pēc savas nozīmes tie grupējami divās pamatgrupās:

1) faktori, kas kalpo savas cīņas gribas uzturēšanai un

2) faktori, kas kalpo pretinieka cīņas gribas salaušanai.

Citiem vārdiem runājot, mēs nākam pie atzinuma, ka karā cīņas

elementiem tiek uzstādītas divas pamatprasības:

1)pretinieka raidītās iedarbības panešana un

2) iedarbības raidīšana uz pretinieku.

Abas šīs prasības ir morālas un materiālas dabas, tādēļ panāktā uzvara ir morālo un materiālo spēku cīņas rezultāts. Tas, par cik katrs cīņas faktors atbilst prasībām, kas nepieciešamas uzvaras panākšanai, noteiks viņa nozīmi karā. No šāda viedokļa tad arī jāpēta tie elementi, kas bruņoto spēku sastāvā kalpo cīņas vešanai.

III. Bruņoto spēku elementi. Kvalitātes un skaitliskuma jedziens.

Bruņotos spēkus sastādošos elementus, _ rupji sakot, var šķirot divās pamatgrupās — cilvēkos un materiālos līdzekļos.

Viņu kopējais uzdevums ir kalpot uzvaras panākšanai, bet atkarībā no sagrupējuma bruņoto §pēku masā, katra no tām var tikt sadalīta vēl sīkāki apakšgrupās, ņemot šādam sadalījumam par pamatu viņu speciālos uzdevumus. Tā, piemēram, cilvēkus var sadalīt tieši cīnītājos, vadoņos, dienestos nodar-nātos u. c, materiālos līdzekļus — tieši kaujai, satiksmei, eksistencei u. t. t.

Katru no šīm apakšgrupām var sadalīt vēl sīkāki, cik tālu šādā sadalījumā mēs spējam saskatīt viņiem uzlikto uzdevumu atšķirību no citiem viņiem līdzīgiem elementiem un cik šāda sadalīšana nepieciešama mūsu pētījumu nolūkiem.

Konkrētā gadījumā mūs apmierina sadalījums līdz apakšgrupām, kā augstāk norādīts, pie tam sevišķi svarīgi mums būs tikai tie no viņiem, kas lemti tieši kaujas uzdevumiem. Tie ir — cīnītāi i, vadoņi un ieroči.

šo elementu nozīme bruņoto spēku masā noteicama pēc lomas, kādu tie spēlē uzvaras panākšanai, cik labi viņi šo lomu spēj pildīt un cik šādu elementu pavisam ir. No iepriekšējās nodaļas mēs jau zinām, ka viņiem tiek uzstādītas divas prasības — iedarbību panest un iedarbību raidīt.

īpašība, par cik katrs elements ir piemērots pildīt viņam uzliktos uzdevumus, salīdzinoši ar citiem, viņam pēc uzdevuma līdzīgiem elementiem, ir šo elementu kvalitāte, bet šādu kvalitatīvu elementu kopojums izteicas skaitliskuma jēdzienā.

Kvalitāte tā tad ir tīri relatīvs jēdziens, nav vērtības mērogs pats par sevi, bet tikai salīdzinošs. Tāpēc arī skaitliskums, kā šādu relatīvu vērtību kopojums, ir relatīvs jēdziens un izprotams tikai kopā ar viņu sastādošo elementu kvalitāti. Tā, piemēram, varam droši atzīt, ka divi labi būs vienmēr vairāk, nekā viens tikpat labs, bet ar to nebūt nav teikts, ka desmit slikti būs vairāk vai mazāk par vienu labu.

Ja karā darbotos cilvēki un materiālie līdzekli neatkarīgi viens no otra, tad cīņas faktoru pētīšanā varētu aprobežoties tikai ar morālo spēku un materiālo līdzekļu (ieroču) būtības apskati, jo tie tad būtu uzvaras panākšanas vienīgie pamati, uz ko balstās iedarbības panešana un iedarbības raidīšana, īstenībā tā nav. Cilvēks ir materiālo līdzekļu rīkotājs, viņš iedarbina tos pēc sava ieskata un prasmes. Tā rodas saistība starp cilvēku un materiāliem līdzekļiem, un šī saistība uzstāda

cilvēkam jaunas, ne mazāk svarīgas prasības un proti — mācēt un fiziski spēt rīkoties ar viņa rīcībā nodotiem materiāliem līdzekļiem.

Mācēšana un spēja ir arī kvalitatīvi vērtējami lielumi, kas iespaido visu cīnītāja kvalitatīvo vērtību. Pie tam materiālo līdzekļu ir daudz un dažādu, piemēroti uzdevumiem, kuri bruņoto spēku masā ir arī daudz un dažādi. Tā kā cīnītāju un materiālo līdzekļu ir vairāk nekā speciālo uzdevumu, tad visi tie, kas kalpo vienveidīgu uzdevumu veikšanai, tiek attiecīgi sagrupēti bruņoto spēku masā. Šo grupējumu noteic bruņoto spēku organizācija. Viņa var būt vairāk vai mazāk lietderīga, salīdzinot to ar pretinieka organizāciju, tāpēc viņu, kā kvalitatīvu faktoru, nevar atstāt bez pētīšanas.

Vēl svarīgs kvalitatīvs faktors ir vadonis. Viņa kvalitatīvā vērtība noteicas pēc tā, cik labi viņš prot saskaņot visa mēchanisma darbību, virzīt to uz kopēju gala mērķi (vadītmāksla) un uzturēt šī mēchanisma darba spējas pienācīgā augstumā (morālā nozīme).

Jāpiezīmē, ka vadības vadītmāksla, kaut gan ir kvalitatīvs faktors, tomēr labākas izpratnes dēļ apskatāma vēlāk kopā ar skaitliskumu, jo viņa cieši saistās ar tām iespējamībām, kas izriet no skait-liskuma dabas.

Savelkot kopā visu sacīto, jānāk pie slēdziena, ka runājot par bruņoto spēku elementu kvalitatīvo nozīmi būs jāapskata šādi kvalitatīvie faktori:

1) morālie spēki, (arī vadība — morālā nozīmē);

2) materiālie cīņas līdzekļi;

3) bruņoto spēku organizācija;

4) karaspēka sagatavošana (audzināšana un apmācība) un

5) daži citi faktori, kas šos pamatfaktorus iespaido,

Atgriežoties pie bruņoto spēku elementu otra vērtības noteicēja — skaitliskuma un atminoties sacīto, ka skaitliskums ir izprotams tikai kopā ar viņu sastādošo elementu kvalitatīvo vērtību, rodas nepieciešamība šo skaitliskuma un kvalitātes savstarpējo sakarību tuvāk izpētīt un noteikt, iekš kā tā pastāv, par cik tā viena otru iespaido un kādas sakarā ar to ir iespējamas kombinācijas. Bez tam skaitliskums ir dalāms lielums. Viņš var tikt izmantots viss uz reizi vai pa daļām, vienkopus vai izklaidēti, t. i. viņu var izmantot laika un telpas mērogā. Katrā gadījumā skaitliskuma nozīme izteiksies dažādi, tāpēc laika un telpas nozīme ir jāpēta sakarā ar skaitliskuma pētīšanu.

Tā, runājot par bruņoto spēku elementu skaitliskuma nozīmi, būs jāapskata:

1) skaitliskuma nommālā un kvalitatīvā izpratne;

2) skaitliskuma nozīme laikā un telpā un vispēdīgi

3) vadība (vadītmākslas nozīmē) sakarībā ar skaitliskuma, kvalitātes, laika un telpas kombināciju iespējamībām.

Pie tāda iedalījuma tad arī pieturēsimies pētot bruņoto spēku

elementu kvalitātes un skaitliskuma nozīmi.

IV. Kvalitāte.

A. **Morālie spēki.**

1. Morālo spēku būtība un viņu spēka avoti.

Zem morāliem spēkiem mēs saprotam tādu psī-chisku enerģiju, tādu dvēseles noskaņojumu, kas, neskatoties ne uz kādām grūtībām, trūkumiem vai nāves briesmām, uztur cilvēka garīgos un miesīgos spēkus un mudina cīņā dēļ uzstādītā mērķa.

Morālie spēki pieder pie cīņas faktoriem, kas kalpo iedarbības panešanai, bet stiprā mērā iespaido arī iedarbības raidīšanu. Viņi ir katras cīņas pamatā un satriekt tos ir katra pretinieka pirmais mērķis. Viss pārējais, kas tiek darīts karā, ir tikai līdzeklis šo spēku uzturēšanai vai viņu s a t r i e k š a n a i .

Morālo spēku sintezē ir nesalaužama cīņas griba. Viņa ietver sevī apņemšanos:

a) cīnīties par uzstādīto mērķi līdz galīgai uzvarai;

b) aukstasinīgi pārvarēt nāves briesmas un vajadzības gadījumā ziedot savu dzīvību uz tēvijas altara;

c) pūliņus un grūtības uzlūkot nevis ka smagu nastu, kas jānokrata, bet vienīgi ka līdzekli, kas ved pie uzvaras;

d) pat sakaušanas postā nezaudēt cerību, paklausību un paļāvību uz saviem vadoņiem;

e) nepaļauties ārdošai propagandai.

Prasot no cīnītāja šādu apņemšonos, nozīmē prasīt no viņa visu labāko, ko cilvēks var dot, tāpēc ne katrs cilvēks bez attiecīgas iespaidošanas uz šādu apņemšanos būs spējīgs.

Katrs darbs prasa no viņa darītāja speciālas šim darbam atbilstošas gara dāvanas, arodnieciskas īpašības. Ja tautas paruna saka, ka «āzis neder par dārznieku», tad tam ir dziļš pamats. Ne katrs cilvēks spējīgs būt par labu mācītāju, advokātu, tirgotāju vai labu administratoru. Tāpat ar ne katrs cilvēks būs pilnvērtīgs cīnītājs kara.

Karš paģēr no cīnītāja pilnīgi noteiktas rakstura īpašības, kā drošsirdību, cietu gribu, izturību u. t t. Tomēr nav teikts, ka cilvēks ar šādam īpašībām jau būtu pilnvērtīgs cīnītājs karā. Piedzīvojumi rāda, ka karš prasa no cīnītajā vel kautko vairāk un proti, lai šīs īpašības būtu vienotas tādā dvēseles noskaņojumā, vai kā to apzīmē modernā psīchologija — tādā struktūrā, kas virza cilvēka gribu kara arodam derīgā virzienā. Šī jēdziena izpratnei pietiks paskaidrot, ka ikdienišķā dzīve drošsirdīgs cilvēks, ikbrīdi riskēdams savu dzīvību kā cirkus akrobāts, peldētājs, sportists u.t.t. varbūt nespēs panest risku, kāds tiek prasīts karā, ja viņa citādi labās rakstura īpašības nebūs ievirzītas kara prasībām vajadzīgā noskaņojumā. Drošsirdība nav drošsirdībai

rada un nāve nav nāvei līdzīga. Mežonis, kurš apbruņots ar šķēpu, nebīstas stāties pretim mūža mežu zvēru karalim, paniski bēgs no šāviena trokšņa, kaut arī ne viņam domāta. Bieži vien cilvēks bīstas no iedomām vairāk neka no īstenības.

Ja mūsu nolūkos ir pulcēt karā tikai karam noderīgus cīnītājus, tad nevaram būt vienaldzīgi pret augšminēto atzinumu. Mūsu dienās nav vairs jāpierāda, ka cilvēka garu var veidot tāpat kā viņa miesu. Napoleons teicis, ka «cilvēki ir tādi, kādus mēs gribam, lai tie būtu». Ja tomēr viņi nav tādi, kādus mēs gribam, lai tie būtu, tad tā ir ģimenes, skolas, sabiedrības un valsts vaina, jo viņa ir cilvēka garīgās pasaules veidotāja.

Cilvēks bez noteikta dzīves mērķa ir dzīvē mazvērtīgs. Viņš padodas acumirklīgiem iespaidiem, nejaušām iegribām un kaislībām. Viņa mērķi mainās līdz ar dienas maiņām. Neviens no tiem nav viņam paliekošs un dārgs. Ne par vienu viņš arī nebūs gatavs cīnīties un ciest.

Ģimenes, skolas, sabiedrības un valsts pienākums ir rūpēties par to, lai viņas locekļiem tiktu rādīts dzīves mērķis, pēc kā ir jātiecas ar visu sirdi$_{L}$ Tamjābūt reālam un tuvam, saprotamam un dzīve iespējamam, bet ne sapņojumam par tādām lietam, kas nāks pēc 1000 gadiem,. Nekas nav kļūmīgāks par sapņiem un vilšanos. Ja mūsu dienās notiek daudzas pašnāvības, tad tās ir šādas sapņošanas un vilšanās sekas.

Bet ar skaidra mērķa atziņām vien nepietiek. Cilvēkam jāprot cienīt arī tā sabiedrība, kuras loceklis viņš ir. Viņam jāsaprot tās saites, kas saista viņu ar apkārtējo sabiedrību. Tikai atzinums, ka viņa personīgā labklājība ir visas sabiedrības labklājība un ka bez pēdējās arī viņa labklājība nav iedomājama, — padarīs viņu par derīgu sabiedrības locekli un savas valsts cienīgu pilsoni.

Viņam nenāksies tad arī grūti ziedot savus spēkus un pat dzīvību tādos brīžos, kad šīs kopējās un no viņa atzītās intereses tiktu apdraudētas.

Mūsu dienās karš ir sabiedriskās iekārtas un pilsoniskās gatavības pārbaudījums, Valsts, kurā pilsoniskā apziņa vāja un kur pilsoņi savas valsts iekārtu neprot cienīt, — nevar pastāvēt.

Stiprākās saites-, kas vieno pilsoņus valstī, ir reliģiskās un nacionālās jūtas, tēvijas mīlestība un kopējas gara mantas. Viņas ir tas pamats, uz kura var izveidot morāli stipru nāciju, kas gatava savu valsti aizstāvēt.

Mūsu dienās karš vairs neizšķir troņu likteņus kā agrāk, bet gan visas tautas likteņus varbūt uz' daudziem gadusimtiem. Tādēļ karā, aizstāvot to, kas gadiem ilgi krāts un garam tuvs, nekāds upuris nevar būt par lielu. Bet lai to nestu, vajaga gribu cīnīties par visas tautas interesēm. Šai gribai jābūt lielākai par bailēm aiziet nebūtībā un lielākai par katru upuri, kas jāziedo.

Ja gribam, lai pilsoņi būtu gatavi mirt par savu valsti, tad vajaga, lai tie viņu mīlē. Mīlestība spēj pacelt cilvēku pāri nāvei, vienalga kāds ir viņas cēlonis. Māte metas briesmās, lai glābtu savu bērnu. Jauneklis nebīstas nāves, kad tiecas pēc mīļas un dārgas būtnes. Tēvijas mīlestībā bango jūtas, kad tēvija sauc pēc palīdzības. Mīlot — mirt nav grūti.

Tēviju mēs mīlam visi — jauns vai vecs, bagāts vai nabags. Varbūt mēs arī nenojaužam to, kamēr viņā mierīgi dzīvojam, bet tiklīdz esam izstumti no tās, mūs pārņem savāds tukšums un nemiers. Beidzot mūsu sirdīs iedegas ilgas, karstas, nebeidzamas ilgas pēc atstātās tēvijas.

Sirmi vīri, kas gadiem ilgi nodzīvojusi tālu prom no savas tēvijas, pirms nāves ilgojas kaut vienu reizi skatīt vēl tās senās vietas, kur pavadījuši savu bērnību, būt kapu tuvumā, kur guldīti viņu tēvi un mātes, dzirdēt vēl reiz mīļās valodas skaņas un klausīties šūpļa dziesmiņā, ko kādreiz dziedājusi sirmā māmuliņa. Kaut arī acu priekšā ataustu tumša, pelēka būdiņa, kur trūkums dažreiz dzinis izmisumā, tomēr viņa ir tik mīļa, tuva...

Tēvija nav tikai zeme vien, kur esam dzimuši un auguši. Tēvija ir viss, kas mums šai zemē mīļš un dārgs. Tēvija ir atmiņas par mūsu tēvu, māti, radiem, draugiem un kluso kapu vietu lapotā uzkalna, kurā tos esam guldījuši. Tēvija ir baznīciņa dzimtā ciemā, kuras svētrīta zvanu skaņās esam klausījušies klusā dievbijībā. Tēvija ir mūsu skola, kurā esam mācījušies kopā ar saviem draugiem. Tēvija ir tautas parašas, kas dziļi iespiedušās mūsu asinīs. Tēvija ir dziesmas, ko dzied mūsu tauta baltās un nebaltās dienās. Tēvija ir mūsu mātes voloda, kura šķiet tik skaista, tuva. Tēvija, tā ir tautas pagātne un nākotne, tautas materiālais un garīgais mantojums, kurš jānodod neizšķiests nākošām paaudzēm. Tēvija, tā ir skaista, balta, kā mūsu bērnība. Viņa nepieviļ neviena sava īstā dēla, kas pie viņas turas.

Tēvijas mīlestībā apslēpts dziļš un loģisks dzīves saturs. Pasta balodis, palaists gaisā tālu nost no vietas, kurā agrāk turēts, nemierīgi lidinājās riņķu riņķiem, līdz beidzot nekļūdīgi dodas atpakaļ uz savu veco ligzdu. Tas ir dabas instinkts, gudrs un veselīgs kā pati daba, kas rāda ceļu atpakaļ uz veco vietu, jo svešos apstākļos var draudēt bojā eja. Varbūt, ka dzīves vieta katru radījumuieaužz savu neredzamu magnētisko strāvojumu varā, bez kuriem organisms vairs nejūt labsajūtu un tapec tiecas atpakaļ uz veco dzīves vietu. Jo tuvāk tai, jo labsajūta aug. Šī labsajūta varbūt arī rada ceļu un vada atpakaļ uz veco vietu. Vai cilvēka ilgas pēc savas tēvijas nav tas pats?

Un tomēr, — ir vesela ļaužu šķira, kas apgalvo, ka tēvija ir tukši māņi, izdomāta ļaužu krāpšanai. Vai tas nav tikai tumsas lāsts, kur masa seko atsevišķu praviešu slimīgai uztverei? Ir veca patiesība, ka baro tikai savas zemes krūts un tikai_ savas tautas bērnus. To zina tie,

kas bēgļu gaitas izbridusi purvu purvus svešās zemēs, līdz atgriezušies atkal savā dzimtā zemē.

Vajag prasīt tiem, kas zaimo savu tēviju un ilgojas pēc citas, internacionālas zemes, vai viņi saredz jau to zemi, uz kuras ražu tie tik pārliecināti cere. Vai mūsu strādnieks būs šīs zemes sējējs un viņas maizes ēdējs? Vai ķīnietis nepaliks vel ķīnietis 1000 gadus un latvietis — latvietis?

Kam nava tēvijas mīlestības, tam nevar but nekādu citu jūtu. Tas spilgti pierādījies kommunisma asiņaino murgu laikā, kad tēvijas noliedzēji zaimodami pavadīja nāve savus tēvus, masas un brāļus. Vai tas ir dabas veselīgais instinkts?

Tēvijas mīlestība ir nācijas dzīvot gribas apliecinājums. Viņa ir tas avots, kura smeļami spēki grūtos pārbaudījumu brīžos.

Tuvāk apstāties pie tā, kas būtu darāms morālo spēku izkopšanai, nav šī darba nolūks. To varam atrast attiecīgās nozares literatūra, kura pēc pasaules kara ir kļuvusi sevišķi bagāta. Mums jāaprobežojas tikai ar morālo spēku būtības izpratni un viņu nozīmes pētīšanu cīņā dēļ uzvaras.

Kā atzinām apskatot uzvaras būtību, morālie spēki spēlē cīņās gala iznākuma noteicošo lomu. Morāliem spēkiem jāiztur grūts pārbaudījums un labi, ja viņi to iztur līdz galam. Bet vislabaki viņi to spēs, kad būs līdzsvaroti ar pārējiem kvalitatīviem faktoriem. Šī līdzsvarotība zīmējas galvenā kārtā uz materiāliem cīņas līdzekļiem, kuri, kā to vēlāk redzēsim, ir morālo spēku sabiedrotais no vienas un bīstamākais ienaidnieks no otras puses. Nav grūti saprast, ka diviem pretiniekiem ejot cīņā zem vienādas ieroču iedarbības, izšķirošā būs cīnītāju stiprākā cīņas griba. Bet tiklīdz viens no pretiniekiem, pateicoties labākiem cīņas līdzekļiem, iegūs pārsvaru raidāma iedarbībā, viņa paša cīņas gribai būs jāiztur mazāks pārbaudījums, un tāpēc paša griba, kaut ta būtu arī vājāka, varbūt spēs noturēties līdz uzvarai. Tā, piemēram, cik reiz stiprāku cīņas gribu nevajadzētu cilvēkam, kurš neaizsargāts dotos cīņā pret otru cilvēku, kurš kaut ar vāju cīņas gribu, bet sēž aiz tanka bruņām? Skaidrs, ka šādā gadījumā uzvara var smaidīt arī morālā ziņā vājākam pretiniekam.

No sacītā var nojaust tās lielās aplamības būtību, kad gatavojoties cīņai mēs cerētu paļauties tikai uz savu_ morālo spēku pārākumu un ignorētu citus, ne mazāk svarīgus cīņas faktorus.

Pie morālo spēku un citu kvalitatīvo faktoru savstarpējas atkarības vēl atgriezīsimies, kad apskatīsim kvalitatīvo faktoru saistības un kvalitāti, kā šo saistību rezultātu.

2. Morālo spēku uzturēšana karā.

Būtu kļūdaini skaitīt, ka karaspēka miera laika labas īpašības paliks arī karā. Miera laika labās īpašības vajaga cienīt, bet jāzina, ka tām nepiemīt pastāvība. Laiks ir visu vērtību pārveidotājs. Vis-labakais

garastāvoklis pie pirmām neveiksmēm var viegli pārvērsties mazdūšībā. Kur laiks ar grūtībām iet roku rokā, tur rodas daudzi apstākli, kas var saārdīt karaspēka stalto masu un taisni viņas svarīgāko daļu — morālos spēkus. Katrs cīnītājs ir pirmā kārtā tikai cilvēks ar visām cilvēkam piemītošām vājām īpašībām. Saaudzis ar sabiedrību, kurā tas apgrozījies miera laika dzīve, cilvēks nespēj saraut vecās saites un tas turpina viņu iespaidot arī karā. Karā nāk vel klāt daudzi jauni, līdz tam nepazīti, apstākli, kuru iespaidiem tas padots.

Lai neapzinīgi nenonāktu pārak ātri pie «sasistās siles», tad visi faktori, kas var izsaukt cīnītajā morālo spēku svārstības, ir pamatīgi jāpēta, lai kaitīgos iespaidus varētu jau savlaicīgi novērst, bet derīgos veicināt, cik tas katrreiz mūsu spēkos stāv. Galvenie faktori, kas karā iespaido morālo spēku stiprumu, ir: cīņas motīvi, ģimenes saites, nākotnes izredzes, sava spēka apziņa, briesmas, trūkumi un grūtības, iespaidošanās no biedra, iespaidi aizmugurē, tautas noskaņojums, propaganda un vadoņa morālais iespaids.

a) Cīņas motīvi.

Stipri motīvi pavairo cīņas gribu. Jo mazāku upuri prasa, jo mazāka ir pretestība. Jo stiprāki cīņas motīvi, jo sīvāka cīņa. Cīņas motīvi izteicas kara lozungos. Piemērots lozungs stiprina cīnītājā apņemšanos. Zem lozunga iespaida cilvēks var darīt lielas lietas. Spēcīgs lozungs ir morālo spēku labākais garants, jo daudzas patiesības cilvēki pieņem ne aiz pārliecības, bet gan zem neatlaidīgas iestāstīšanas iespaida un tieši lozungs _ ir tas, kas vienmēr iestāsta, iegalvo un atņem prata kritiskas spējas. Lozungs sajūsmina. Bet laiks un grūtības modina cilvēkā pārdomas. Viņš sāk domāt par savas cīņas nozīmi un iemesliem — «par ko es cīnos?». Un te nu lozunga īstais saturs dabū savu pārbaudījumu. Slikti, ja tas izrādās bāls un mazvērtīgs. Mūsu brīvības cīņu lozungs zem lielas nacionālas sajūsmas bija pietiekoši stiprs arī kritiskam prātam, jo saskanēja ar mūsu tautas dziļākām tieksmēm — «Savs kaktiņš, savs stūrītis-, «Zemi tiem, kas to atbrīvo» u. t. t. Visu to varēja panākt vienīgi izcīnot valstij patstāvību un mūsu cīnītāji to arī darīja līdz galam. Bet kas stiprināja pasaules kara daudzos cīnītājus? Kādu lozungu varēja uzstādīt piemēram Vācija, uzbrukdama Francijai? Sakaut Franciju, atriebt, pazemot? Par ko, kapec? Luk pārdomas, kuras nodarbināja vācu cīnītāju prātus 4,5 gadu ilgā cīņā, līdz beidzot nāca slēdziens: vācu armija sabruka, jo ciešanas un grūtības nebija cīņas motīva vērtas. «Rupja spēka cienīšana un godināšana, karš uzsākts kā milzīgs laupīšanas uzņēmums, — lūk, kas izrādījās vācu dvēseles dziļumos, bet tā nav liela bagāža»[1]). Šiem maršala Foša izteiktiem vārdiem varam atrast apstiprinājumu pašu vācu pirmskara literatūrā. «Mēs, vācieši, nedrīkstam aizrauties no oficiāliem miera centieniem, valstij, kura attīstās, kura vēl nav sasniegusi stāvokli, kas atbilst viņas varenībai,

kurai nepieciešams paplašināt kolonijas, bet kuras var iegūt tikai uz cita rēķina», — šķīrējtiesa nozīmē iespējamā nesasniegšanu. «Ņemot vērā attīstošos miera propagandu, mums vienmēr jāpatura acīs, ka neviena šķīrējtiesa pasaulē nespēj novērst tos pārpratumus, kuru pamatos guļ nacionāla, oikonomiska un politiska sacensība un ne ar kādiem mākslīgiem soļiem nevar atturēt territoriālās izmaiņas. J a m ē s gribam iegūt to stāvokli, kāds atbilst mūsu tautas varenībai, tad mums jāatteicas no katras miera utopijas un jāpalaižas vienīgi uz mūsu ieroču spēku un droši jāskatās briesmām acīs»[2]). Stiprākā tiesības, no Dieva uzlikta misija uzspiest vācu kultūru visai pasaulei, — tāda lūk ir vācu filozofijas attīstīta ideja.

Francijas cīnītājs, turpretim, atminējās 1870./71. g, pārestību. Viņš redzēja iebrucēju savā zemē, kura

*) Foša intervija — La revue de France, 1926. (III —IV).

[2]) Bernhardi. Der Krieg in Gegenwart. 1912. g. I. d. 7—8 l.p.

viņam mīļa un ar kuras iekārtu viņš jutās apmierināts. Franču kareivja saprātam nenācās maldīties ilgās pārdomās par savas cīņas mērķiem — tēvijas aizstāvēšanu.

Krievijas cīnītājs tika mudināts ar lozungu: «Par ticību, caru un tēviju». Bet kā saprata krievu kareivis savu tēviju? Tēvija — ta bija viņa sādža. «Ja Vjatskoi — tam ņemec ne pridjot». Jau japāņu karš krievu tautā nebija populārs. Intelliģence ilgojās pēc revolūcijas. Tāpēc, jo sliktāk karā, jo labāk. Kareivji rakstīja draudu vēstules saviem priekšniekiem, kuri stāvēja par kara turpināšanu: «Mēs gribam zināt, kur mūs ved, par ko mums vajaga mirt?» Pasaules karā pirmā sajūsma ātri izzuda un viens vienīgs sauciens — «Doloi voinu, rashodjis po domam» — izrādījās nozīmīgāks par ilgus gadus skaitītām lūgšanām, caru un tēviju, jo vērtīgu cīņas motīvu nebija.

Balto armiju vadoņi cīņā pret lieliniecismu neatrada labāku lozungu, kā cīņu «par lielo, vienoto, nedalāmo Krieviju». Viņu pretinieki-kommunisti labāki izprata masas psīcholoģiju un meta cīņa «ādas lozungus». Lūk, viens no Trocka-Bronšteina lozungiem: «Atminaties biedri, ka Krima sasēdušies visi Krievijas kapitālisti. Visas Krievijas bagātības, kas pieder tautai, jums — Krima. Ņemiet šīs bagātības, viņas ir jūsu. Divas nedeļas jums ir tiesība atņemt nolaupīto. Uz priekšu, kur jūs sagaida taisnīga atlīdzība par līdzšinējiem trūkumiem un grūtībām»[1]). (Dzirdīgas ausis nelikās divreiz teikt, Krimu ieņēma un izlaupīja. Ja Krimas vieta tipogrāfiska technika atļauj ielikt katru citu ne mazāk skanīgu vārdu — Rīgu, Berlīni, Parīzi vai Londonu, tad cilvēces kultūrai miera konferencēs ir drūmas izredzes.

[1]) A. Eruā (Geruā). Polčišča. 86. 1. p.

Ja karo — jāzina par ko. Tad arī mirt nav grūti. Cīņas lozungi ir viens no morālo spēku stiprākiem dzenuļiem. Vienprātīgai nācijai būs

arī vienprātīgs lozungs, bet kur prāti šķeļas, tur lozungu daudz. Tie savstarpēji apkarojas un iznīcina viens otru. Valstīs ar asam nacionālām vai sociālām pretešķī-bam, ja tas nevar tikt sapratīgi izlīdzinātas, cīņas lozungi nevar tiekties uz vienu kopēju mērķi. Taī laika, kad Austro-Ungārija ar pūlēm centās saturēt kopa raibo tautību sastāvu, čechu nacionālists Be-nešs, ka politisks emigrants, izdeva brošūru «Détruisez 1' Autriche — Hongrie» (Sagraujat Austroungāriju). Kas tad varēja vienot Austro-Ungārijas spēkus pasaules karā? Rezultātā sabruka valsts un armija. *

b) Ģimenes saites.

Ģimenes cilvēks vienmēr noskaņots citādāki nekā neprecējies. Kā karotājs viņš var būt sliktāks vai arī labāks par pēdējo. Mūsu atbrīvošanas cīņās daudzi bija spiesti atstāt no pretinieka ieņemtā territorija savus piederīgos. Velēšanās tos ātrāki atbrīvot pacēla daudzus ģimenes cilvēkus līdz varoņu slavai. Turpretim, ja ģimenes palikušas drošība, tad ģimenes cilvēks karā ir apdomīgāks, briesmas piesardzīgāks, vairāk sargā savu dzīvību tuvinieku laba. Partizāni, piemēram, ir labi karotāji, kad tie cīnās savu ligzdu tuvumā. Ielieti regulārā karaspēka, tie bieži kļūst mazvērtīgi cīnītāji. Ģimeņu labklājība ir precēto cīnītāju garastāvokļa barometrs. Bez apgādnieka palikušās ģimenes bieži pārcieš grūtības un trūkumu. Bēdu vēstules iespaido ģimenes galvas armija. Cilvēks, kura ģimene sūdzas par postu, nav pilnvērtīgs cīnītājs. Tāpēc valstij un sabiedrībai jārūpējas par karā iesaukto ģimenēm. Ar to tiek stiprināta karaspēka cīņas vērtība.

c) Nākotnes izredzes.

Katra pilsoņa goda pienākums cīnīties par savu valsti, kuras likumus un ierašas viņš ciena, kuras labumus bauda. Tāds pat pienākums ir valstij un sabiedrībai pret to, kas cīņā zaudējis savu veselību un darba spējas. Lai nenotiktu tā, ka «moris darbu padarījis — var iet». Morāliski stiprai tautai jāgodina savi cīnītāji ne tikai karā. Ja cīnītājs zina, ka sakropļošanas vai nāves gadījuma viņam vai viņa bērniem nebūs jāiet ubagot, tad viņa cīņas vērtība pieaug. Invalidu pensijas nedrīkst būt nabagmaizes minimums. Invalids, kas ubago uz ielas, ir tautas kauns. Krievijā nācās šādus skatus verot jau paša kara laikā. Kara dalībniekiem jānodrošina priekšrocības uz darbu, kādam viņi piemēroti. Jā invalidi, kritušo piederīgie un visi cīnītāji netiek apmierināti ar to, kas solīts cīņas lozungos, ja viņi spiesti dzīvot pusbadā, tad tāda parādība nevienas tautas pašcieņu nevar celt.

Apziņa, ka ievainotam nebūs ilgi jāguļ uz kaujas lauka, labi nostādīta ārstēšana, tautas līdzjūtība ievainotiem, — viss tas atvieglo cīnītajiem briesmu pārvarēšanu un kaujā tie labprātīgāki uzņemas nostādīt sevi riska stāvoklī.

d) Sava spēka apziņa.

Kaujā cīnītājs ļoti ātri un skaidri izjūt savējo_ un pretinieka spējas. Sajuzdams savu ieroču pārākumu, cīnītājs sava pārākuma apziņa tiecas pec uzvaras. Turpretim, ja savējie līdzekļi nespēj viņu pasargāt no pretinieka, kuram tādu vairāk vai arī labāki, cīnītāja pašapziņa krīt. Bezspēcības apziņa izsauc bailes un izmisumu. Pret mašīnu nevar nostāties ar kailu varonību. «U ņich ružja agļickije, a u nas kazjennije», tā izskaidroja krievu kareivis neveiksmi Sevastopoles kara. Pasaules karā vaciem bija «čemodāni», bet krieviem «ridjikjuļčiki». Arī skaitliskais pārspēks rada cīnītājos pārākuma sajutu. Pasaules karā franču spēku apziņa auga ar Anglijas nostāšanos Francijas pusē un vēlāk ar amerikāņu karaspēka pienākšanu. Mūsu brīvības cīņas sabiedroto flotes aktīvā nostāšanās mūsu puse stipri pacēla mūsu cīnītāju spēku apziņu. Skaitliskais vājums prasa kara darbībā lielāku piesardzību, kas beidzot noskaņo cilvēku no visa bīties, izsaucot vājuma apziņu. Jo vairāk izkaisīti nākas darboties, jo vājuma sajuta pieaug. Vienatnē mirt ir grūtāk neka pulciņā. Spēja būt kaujā patstāvīgam, spēja pašam reaģēt uz katru notikumu, rada sava spēka, apziņu. Turpretim apstākļu neizprašana, nemācēšana rīkoties izsauc vājuma sajūtu. Pēc uzvarām karaspēkā mājo spēka apziņa. Pie uzvarām pieradis karaspēks arī sliktā stāvoklī meklē tikai uzvaru. Pieradināt karaspēku pie uzvarām ir vadoņa svarīgs uzdevums. Tamdēļ pirmās kaujas mērķi spraužami ar lielāko uzmanību. Katra, arī nepiespiesta atkāpšanās, tiks iztulkota kā vājuma pazīme, ja priekšnieki nepratīs paskaidrot šādas rīcības nepieciešamību. Pārrakuma sajūtu var kurināt ne tikai attiecībā uz ienaidnieku, bet arī attiecība pret pilsoņiem aizmugurē: kareivis ir varonis, cīnās, riskē sayu_dzīvību, cieš grūtības; pilsonis — bailīgs, dzīvo ērtībās, tāpēc kareivim jānoskatās uz viņu no augšas. Tas ir viens no svarīgiem paņēmieniem, kā izsargāt karaspēku no aizmugures gaudām par grūto dzīvi kara laikā.

Kaujas bijis karaspēks sajūt savu pārākumu attiecība pret kauja nebijušām daļām. Ar papildinājumiem atsūtītie jaunie kareivji no vecajiem tiek piezoboti. Jaunie cenšas pielāgoties veciem, viņus atdarināt drošsirdībā un kaujas prasmē, lai vecie tos atzītu par pilntiesīgiem karotājiem, bet neuzskatītu par «zaļiem». Šai ziņā ir no svara, lai papildinājuma skaitliskā attiecība pret papildināmo daļu nebūtu pārāk liela, jo citādi derīgā iespaidošanās no

veciem var iet zudumā un jaunatsutītie sāks uzstāties ar saviem tikumiem un saviem likumiem. Kaujās stipri cietušās daļas nav ieteicamas tūliņ papildināt, bet vispirms tās izvākt no kaujas, lai morālie spēki atgūtu savu līdzsvaru. Tikai pēc morālo spēku līdzsvara atgūšanas drīkst šādas daļas papildināt. Ja kaujā kāda daļa cieš lielus zaudējumus un neveiksmes, tad nekādi sūtītie papildinājumi stāvokli neuzlabos. Tādā gadījuma labāk sūtītiem papildinājumiem dot

patstāvīgu uzdevumu un, ja iespējams, cietušo daļu pavisam izvilkt ārā no kaujas.

e) Briesmas.

Parasti par briesmām, iekams pats ar tām nav iepazinies, rodas drīzāk pievilcīgs neka atbaidošs priekšstats. Kaujā cilvēks sajūt pirmo reizi briesmas tādas, kādas viņas ir īstenība. Jābūt ārkārtīgam cilvēkam, lai pie pirmiem stipriem kaujas iespaidiem nezaudētu aukstu prātu. Jo kontrasts starp agrāk iedomātām un patiesība izjūtamam briesmām lielāks, jo lielāku iespaidu tas atstāj. Briesmu pavadonis ir bailes. Karaspēks, kas sāk saredzēt briesmas tur, kur viņu nemaz nav, ir baiļu pārņemts. Baiļu pārņemts cilvēks nespēj darboties. Bailes nostāda cilvēku tādā stāvoklī, kurā viņš nesaredz vairs nekā sev par labu. Viņš ir apstulbots, viņa prāts tiek paralizēts, domas stāv uz vietas. Kustībās, ieroču apkalpošanā viņš spēj izdarīt tikai automātiskus, paradumā iegājušus paņēmienus. Negaidītas, pēkšņas briesmas atstāj lielāku iespaidu nekā gaidītās. Tāpēc pārsteiguma galvenā nozīme ir pretinieka novešana apstulbuma stāvoklī. Baiļu augstākais kāpinājums ir panika. Vienmēr jāparedz panikas izcelšanas varbūtības, un jāsper soļi viņas novēršanai. Vislabākais līdzeklis ir priekšnieku komanda kādai nebūt darbībai, kuru karaspēks pieradis izpildīt automātiski. Panika ir slimīga parādība un arī lipīga kā slimība. Kāds kara vadonis izteicies, ka tas priekšnieks, kas spētu novērst paniku, varētu iekarot visu pasauli. Neliela mazdūšīgo daļa ar kliedzienu «Glābies, kas var», spēj paniski noskaņot pat morāli stipras karaspēka daļas. Lai sakautu paniski noskaņotu karaspēku, nekrīt svara viņa skaitliskums. Pietiek iedarboties vienīgi uz viņa iedomu.

Visvairāk briesmas saredz tie, kas nestāv tiešā kaujas sakara ar pretinieku. Kā romiešu leģionos bēgšana iesakās no pakaļējām rindām, tāpat tas palicis_ arī mūsu dienas. Daugavas tiltu forsēšanas mēģinājuma 14. oktobrī 1919. g., 7 Siguldas pulka rotas, kas gulējušas uz koka tilta, sākusies nervozē-šana. Kad viņām ātrā gaitā pabraucis garām (atpakaļ) bruņotais auto «Kurzemnieks», tad 3. rotas aste neizturējusi un metusies atpakaļ, sajaucot pa ceļam arī 4. rotu[1]). Briesmas, kaut arī tālas un nenoteiktas, nodara morāliski vājam karaspēkam lielu postu, kad tas parādās karaspēka aizmugurē. Vezumnieki vienmēr jūtas lielākās briesmās. Pretinieka apņemšanai, apiešanai un ielenkšanai ir psiholoģiski pamati. Karaspēks, nostādīts zem apiešanas vai ielenkšanas draudiem, ja viņš nav pieradis uzvarēt, ātri padodas morālo spēku sabrukumam. Ielenkta karaspēka lielums top par negatīvu vērtību. Tas nespēj izlauzties cauri pat šķidrām ielencēja rindām. Samsonova armijas katastrofa 1914. gadā 80 krievu bataljoni nespēja izlauzties cauri vācu 18 bataljonu šķidrai frontei starp Neidenburgu-Villenbergu.

Atkāpšanās rada stāvokli, kurā briesmas draud no muguras, tāpēc

nenoorganizēta atkāpšanās ātri pārvēršas panikā, it sevišķi naktī. Katrai kustībai atpakaļ ir tendence pieaugt ritmā. Morālie spēki te

*) _Qen- Peniķis. Latvijas nacionālas armijas cīņas 1919. g. vasara un rudenī 129. 1. p.

spēlē bremzes lomu un tiem jāiztur svarīgs pārbaudījums. Aizstāvoties cilvēks jūtas piesaistīts pie vietas, bieži ir neziņā par kaimiņu darbību, uztraucas vai nav jau apiets u. t t., tāpēc aizstāvoties garastāvoklis vienmēr sliktāks neka uzbrūkot. Plašās frontēs spēj darboties tikai morāliski stiprs karaspēks, jo sakaru uzturēšana ar kaimiņiem ir apgrūtināta un tāpēc darbība bieži vien jāved neziņā par vispārējo stāvokli.

Dažādu iespaidu uz karaspēka morāliem spēkiem atstāj territorijas zaudēšana. Visvairak no tas iespaidojas rezerves, jo territorijas zaudēšana ir zīme par rezervju drīzu ievadīšanu kauja Francijai 1914. g. augustā bija maz rezervju, tāpēc liela atkāpšanās pēc neveiksmīgām robežkaujām neizsauca morālo spēku katastrofālu krišanu Kauju vedošās daļas, turpretim, izjūt tikai tiešās briesmas — ienaidnieka šāviņus, bet zaudējot territoriju, tas ir atkāpjoties, tos saņem mazāk, tāpēc territorijas zaudēšana uz tām neatstāj sevišķu iespaidu.

Cilvēks spēj panest tikai zināmu daudzumu briesmu. Ilgstošas briesmas mazina morālos spēkus, tāpēc cilvēkam jādod pēc zināmu briesmu pārdzīvojuma atpūta no briesmām. Zem baiļu iespaida cilvēka organismā notiek stipra akcija — strauja sirdsdarbība, nervu sasprindzinājums. Organisms atrodas trauksmes stāvokli, gatavība sevi aizstāvēt. Pēc pārciestām bailēm iestājas reakcija. Cilvēka spēki sabrūk, kā pēc lielas fiziskas un garīgas piepūlēšanās. Spēcīgā, veselā cilvēkā ši reakcija mazāka. Stipri bailīgs ir tikai nevesels cilvēks.

Ģenerālis Petēns 1916. gada pieturējās pie principa turēt divizijas frontē tikai līdz zināmu zaudējumu sasniegšanai, pēc kam tās atvilka rezervē, atpūtai no briesmām. Nepieciešamība nomainīt daļas pēc zināmu briesmu pārdzīvošanas franču armijā tagad ir reglamentēta.

Miera laikā nevar panākt kaujas ainu pilnīgu attēlošanu Tomēr apšaudīt ar artilēriju varētu savu karaspēku tāpat, kā var izvest apgāzēšanu (patvertnes). Slikts tas kareivis, kas nav lielgabalu redzējis, bettādu miera laikā ir daudz. Briesmas vajaga attēlot visā pilnībā un sagatavot cilvēkus kara iespaidu uzņemšanai tāpat, kā to dara ar cilvēkiem pirms traģiskas vēsts paziņošanas. Tad karā būs mazāk pārsteigto, bet tas ir svarīgi.

f) Trūkumi un grūtības.

Starp daudzām lietām karā, kuru lietāšanai nevar noteikt nekādu policejisku taksi, kā galvenā ir miesīga piepūlēšanās. Viņa ir visu spēku koeficients un nevar noteikti pasacīt, cik tālu te var iet. Pēc sekmīgas uzvaras mērogs būs citādāks nekā pēc neveiksmes. Daudz,

kas atkarājas no ieraduma, sajūsmas, uzticības un mīlestības uz savu priekšnieku. Jo vairāk priekšnieks paradis prasīt no saviem padotiem, jo drošāks viņš būs, ka viņa prasības tiks izpildītas. Kareivis ir tikpat lepns uz pārvarētām grūtībām, kā uz pārciestām briesmām, ja viņš redz, ka grūtības bijušas nepieciešamas. Katru lieku soli, kas ticis sperts priekšnieka nemākulības vai nevērības dēļ, kareivis skaidri izjūt. Rezultātā zūd mīlestība un uzticība uz saviem priekšniekiem. Ilga nevajadzīga_ stāvēšana uz vietas, bieži vien lietū un aukstumā, gaidot rīkojumus kustībai, nakts guļai u. t. t., ir lietas, kuras priekšnieks nedrīkst pielaist. Pirms atdot kādu rīkojumu, labi jāapsver, vai tas nerada liekas grūtības no izpildītāju puses. Pamatdomai vienmēr jābūt — saudzēt spēkus kaujai. Bieži nākas dzirdēt, ka kareivis nedrīkst domāt par ērtībām, ka kareivim vajaga gulēt uz zemes, nostāvēt lietū u. t. t. Šādi uzskati ir dziļākas būtības neizpratne. Kareivim jāuzliek tikai tās grūtības un neērtības, ko priekšnieks nevar viņam atvairīt. Kāpēc gan vajaga gulēt uz zemes, ja var pagādāt salmus, kāpēc vajaga stāvēt lietū, ja var novietot zem jumta. Kareivi nevar uzskatīt par objektu, kurš drīkstētu baudīt tikai grūtības un tieši tad, kad tās nav nenovēršamas. «Kas uzliek kareivim lielu trūkumu ciešanu tādēļ, ka to prasa lieli mērķi, tam, vienalga, vai aiz jūtām vai aprēķina jāpatur acīs arī atlīdzība, kuru tas viņam parādā citos laikos» (Clauzewitz). Gādīgu priekšnieku padotie uzlūko kā tēvu,, tam labprāt klāsta savas domas un bēdas. Tādam priekšniekam kareivji seko līdzi visur un labprāt panes visas grūtības, kas stājas ceļā un kuras nevar novērst.

Karā nervus vajaga barot tāpat kā miesu. Ēšana un dzeršana vislabāki nomierina. Nikotīns un alkohols stipros pārbaudījuma brīžos palīdz uzturēt nervus līdzsvarā. Dažās armijās nikotīns un alkohols ir ieskaitīti karavīru devā. Smēķētājs zina. ko nozīmē viens dūms, kad cilvēks uztraucies. Tomēr apreibināšanās, kas novesta līdz nespējai darboties, stingri sodāma, jo tā bieži vien tiek darīta apzinīgi, lai izvairītos no kaujas.

Apgādes trūkumi pielaižami tikai kā izņēmuma un pārejoša parādība. Katram trūkumam jāizbeidzas ar bagātīgu apgādi. Kur trūkumiem piemīt chro-nisks raksturs, tur jāsper stingri soļi. No cilvēka vēdera atkarīgas lielas lietas. Napoleona armija 1812. gadā sabruka sliktas apgādes dēļ. Miesa un dvēsele piederas viena otrai. Gādājot par miesu, mēs reizē rūpējamies arī par garu.

g) Iespaidošanās no biedra.

Bēdās un ciešanās cilvēks meklē atbalstu pie stiprākā biedra. Biedra uzmudinošs vai mierinošs vārds spēj bēdas un ciešanas mazināt. Mēdz teikt, ka īstu biedri atrod tikai nelaimē. Labi, kam ir stiprs, uzticīgs biedrs. Karā vairāk kā jebkur citur ir vajadzīgs stipra biedra atbalsts. Kur lai to rod, ja_ apkārt būs tādi paši bēdu brāļi, kas

paši varbūt vēl vairāk izmisuši. Laba sadraudzība un kopības gars vislabāk ieviešas stāvošās armijās. Tāpēc viņas ir stiprākas par tādām, kuras ir kā gadījuma sanāksme. Karaspēkā cīnītāju masa jūtas kā viena saime ar vienu kopēju valodu. Šai saimē visi kareiviskie tikumi ātrāki ieviešas un ātrāki nostiprinās, ja viņā ir vīri, kam šie tikumi iegājuši asinīs. Lieli vadoņi vienmēr sapratuši nepieciešamo atbalstu vājākiem cīnītājiem, ko var dot vecākie biedri, kas vairāk piedzīvojuši un labāki pārziņa kara dzīvi. Sarunā ar Meternichu par Austrijas armijas organizāciju Napoleons teicis: «Pie jums aizmirst pašu galveno — kadrus». Pie maziem kadriem mazvērtīgāka ir armija. Neviena valsts nespēj uzturēt miera laikā tādu armiju, kāda nepieciešama karā. Mūslaiku armijas kara laikā ir apbruņotas tautas. Miera laikā tās ierodas kazarmās tikai uz īsu laiku, iepazīties ar saviem uzdevumiem karā. Miera laika kadrs ir vienīgais spēks, ap kuru kara laikā pulējas cīnītāju masas. Lielu kadru uzturēšana ir priekšnoteikums lielas armijas uzstādīšanai. Jo inteliģentāki kadri, jo izredzes lielākas. Krievijā no 160 milj. iesauca pasaules karā ap 12 milj., t. i. 8%, bet Francija no 35 milj. iesauca 8 milj., t. i. 25%. Neskatoties uz to, krievu armija sabruka, bet franču nē. Pirmā gadījumā kadri bija mazi un neinteliģenti, otrā — lieli un intelliģenti. Vācu armijas sīkstā izturība bija viņas virsnieku un instruktoru kadra nopelns. Miera laika sastāva atšķīdināšana ar kara laika papildi drīkst notikt tikai līdz zināmai robežai. Cik tālu te var iet, tas jāpēta katrā gadījumā atsevišķi. Nozīme ir tautas dabiskām īpašībām, cik tai piemīt dūšība, izturība, kāds ir tautas noskaņojums karam u. t. t. Lielas sajūsmas brīžos, kur cīņā stājas fanātiski noskaņotas masas, kā to redzam revolūcijas un brīvības karos, par kadru atbalstu var mazāk rūpēties. Bet sajūsma ir ātri perējoša un paļauties vienīgi uz to nozīmētu būvēt armiju uz nezināmo, gadījuma nedrošo pamatu. Kadru jautājums jo svarīgāks, kad ir paredzama cīņas ieilgšana. Pasaules karš šai ziņā radīja lielu pārsteigumu. Iespaidotas no iepriekšējiem īsiem kariem, visas armijas iesāka karu ar virsnieku un instruktoru pārpilnību aktīvās formācijās. Pēc pirmiem lieliem zaudējumiem pietrūka piedzīvojušu virsnieku un instruktoru vēlākām formācijām. Normāli varētu pieņemt, ka armijas miera laika sastāva atšķīdinā-šana nedrīkstētu pārsniegt attiecību 1:3 vai 5, kādās robežās tā praksē izrādījusies par pielaižamu. Tieši aktīvo daļu papildināšanai šai attiecībai ir jābūt daudz mazākai. Dažas daļas jau miera laikā tiek turētas pilnā karalaika sastāvā. Svarīgs arī ir rezerves virsnieku jautājums, cik uz vienu virsnieku aktīvā armijā atrodas rezervē ieskaitīto. Pec fran-ču autoritatīvu vadoņu domām šai attiecībai jābūt kā 1:10. Franču armijā viņa ir kā 1:9, vācu armijā kā 1:50 (uzspiests stāvoklis). Pie mums, pēc krievu avotiem, šī attiecība ir kā 1:3. Pasaules karā Krievijas armijā virsnieku sastāvs ticis palielināts desmitkārtīgi pret miera laika skaitu.

Kā armijas formēšana sākama ar viņas kadriem, tāpat arī sagraušana. To labi izprata kommūnisti, kad tiem bija jāsaārda cariskās Krievijas armija, bet neapzinīgi to izveda jau viņu gultas taisītājs — Kerenskis. Caur demogoģiju no armijas pelēkas masas tika atdalīta virsniecība. Protams, ka mucai, kurai noņem stīpas, ir jāsabrūk. Tā sabruka Krievijas armija.

No pasaules kara piedzīvojumiem var minēt daudzus piemērus, kur jaunatsūtītie papildinājumi ir nākuši kaujas daļām par sliktu, jo viņu sagatavošanā ir trūcis piedzīvojušu virsnieku un instruktoru iespaids. No tālākās aizmugures sūtītie papildinājumi pirms ieliešanas aktīvās rindas būtu jāpatur zināmu laiku frontei tuvākā aizmugure, papildi-namo diviziju rīcībā un tikai pēc zināmas sagatavošanas zem kaujas virsnieku vadības (apmācības centros) šos papildinājumus drīkstētu izlietāt kaujā.

h) Iespaidi aizmugurē.

Karš nav izprieca, bet tautas grūtākais pārbaudījums. Ja frontes cīnītāji to redzēs, tad viņi ar savu grūto likteni vieglāk apmierināsies. Bet ko mēs visos karos parasti redzam? Aizmugurē visi saņem lielas algas, dzer un lustē, kā lielos izpriecas svētkos. No frontes iebraukušie karavīri redz spilgti apgaismotus lokālus. Grezni ģērbti kungi un dāmas virina izpriecas lokālu durvis, visur skan dziesmas un mūzika. Kareivim parasti naudas nav — tam jānoskatās ārpusē. Vēl sliktāki, ja nauda ir, tad šķiršanās no aizmugures izpriecām un atgriešanās frontes grūtībās nav viegla. Ko šāds karavīrs var pastāstīt saviem biedriem, kuri viņu ziņkārīgi izprašņās par aizmugurē notiekošo? Ir skaidrs, ka aizmugurē jāveic ļoti svarīgs darbs un visi nevar tikt ieskaitīti ierindā. Bet uz kāda morāliska vai cita kāda pamata fabrikās un kantoros strādājošie, no iesaukšanas atsvabinātie, dažādi «speciālisti» var saņemt lielākas algas nekā frontes cīnītāji? Būtu taisnīgi, ka aizmugurē nodarbinātie tiktu pielīdzināti karaspēka algu kategorijām. Tas nāktu par labu ne tikai valsts kasei, kurai kara laikā naudas nekad, nevar būt par daudz, bet paceltu arī aktīvo cīnītāju morālo vērtību, ja tie redzēs, ka aizmugure daļas grūtībās līdz ar viņiem. Arī miera laikā būtu apkarojamas visas parādības, kas nevajadzīgi pastrīpo materiālā stāvokļa atšķirību starp dažādām iedzīvotāju šķirām. Visiem uzdzīves lokāliem būtu jāielien dziļos pagrabos, lai ielas gājēju skati nevarētu vērsties caur viņu apgaismotiem logiem. Nevēlama ir arī parādība, ko var novērot, piemēram, manevros, ka virsnieki ietur kopēju «frīštiku» kareivju klātbūtne, kas izceļ virsnieku šķietamo materiālo pārākumu.

i) Tautas noskaņojums.

Fridricha II laikmeta armijas bija valsti «ein Fremdkörper» (svešs ķermenis). Tās nestāvēja ciešos sakaros ar tautu. Kara darbība aizņēma nelielu kaujas lauku un neskāra visu tautu. Tautas neiz-jūta karu tā, kā to izjūt mūsu dienās. Kari bija īsi. Nekāda vēstuļu apmaiņa

neiespaidoja savstarpēji tautu un armiju. Mūsu armijas ir apbruņotas tautas. Tūkstošiem vēstuļu iznēsā noskaņojumu no tautas uz armiju un otrādi. Mūsu dienās atbildība par garastāvokli armijā krīt uz visu tautu. Stipra armija var būt tikai morālā ziņā stiprai tautai. Jau ar pirmo kara dienu tautas morālie spēki tiek nopietni pārbaudīti. Šo pārbaudi nes aviācijas eskadriļas. Ja morālie spēki izrādītos vāji, tad vāja kļūs arī armija. Grūtos brīžos tumšie elementi pacel galvas. Adas lozungi iegūst pievilcīgu spēku. Veselīgais saprāts tiek ātri saindēts un nav ilgi jāgaida, kad šī inde tiek pārnesta karaspēkā. Bez veselīgas aizmugures bāzes mūsdienu armijas nolemtas iznīcībai. Vai šī bāze ir materiālas vai morālas dabas, vienalga, tā paliek karaspēka stipruma noteicēja. Ja to būtu sapratis Kerenskis, tad viņš nebūtu braukājis pa frontēm pierunādams kareivjus, bet būtu griezies pie tautas. Pasaules karš pierādījis, ka lielas un modernas armijas vairs nespēj sakaut viena otru izšķiroši ar ieročiem vien. Ieroču cīņa iegūst ilgstošu raksturu. Lai kara iznākumu paātrinātu, tiek meklēta cita izeja un tā ir — kara pārnešana uz pretinieka tautu. Sakaut tautu tauta ir vieglāk nekā tautu karaspēkā. Vācija caur Ļeņinu sakāva Krievijas «tautu tautā» apbrīnojami ātri. Kad pilsoņu karā baltās armijas tuvojas Maskavai, Ļeņins izteicies: «Mēs paņemsim Djeņikinu, tāpat kā Kolčāku, no aizmugures». Šāds paņēmiens ir pierādījies par drošu līdzekli ieroču uzvaras sekmēšanai Kur tautā neapmierināto % lielāks, tur sekmes ātrākas. Stipra demokrātija būs stipra arī kara grūtībās. Vācijā karš tika sagatavots miera laikā visai rūpīgi, bet bez plašākas sabiedrības atbalsta. Šī sabiedrība, nepazīdama atbildīgu līdzdalību valsts likteņu noteikšanā, karam ievelkoties, vairāk un vairāk nostājās kritizētājas lomā. Turpretim franču demokrātija jau miera laikā ņēma aktīvu līdzdalību valsts veidošanā. Grūtās dienās tā spēja izbīdīt no sava vidus stiprus vīrus, kuriem uzticējās visa tauta. Ta, piemēram, ministris A. Ferry bija iesācis karu kā jaunākais virsnieks un 2 gadus sabijis fronte. Krievijā, nākot pie varas demokrātijai, pie valsts glābšanas ķērās Kerenskis, Kriļenko u. c, par kuriem zobojās kā armija, tā arī saprātīgākā intelligence. Kur plašākai sabiedrībai jau miera laikā nav ierādīta atbildīga līdzdalība valsts darbā, tur arī kara laikā šīs sabiedrības pievilkšana pie kopējā darba nedos sekmes, bet mūsu dienās karš bez visas tautas atbalsta nav domājams. Ja tauta noskaņota visu tikai kritizēt, tad neviens karavadonis nespēs iedvest savai armijai veselāku garu. Ar karaspēka morālo vērtību, reizē arī ar izredzēm uz uzvaru tad ir beigas.

Ne tikai savas, bet arī okupētās territorijas iedzīvotāju labvēlīgā izturēšanās spēlē ievērojamu lomu kara darbībā. Izturēšanās pret tiem nedrīkst noskaņot tos pret mūsu interesēm.

j) Propaganda.

Vārda lielo spēku nācās vērot sevišķi pilsoņu karos. Lielinieki ir

izgājuši labu skolu kombinēt militāro darbību ar morālo. Viņu cīņas vienmēr pavadītas īstā laikā ar ienaidnieka rindu dēmorāli-zāciju. Rezultāti bijuši tādi, ka ir vērts, lai tos pamatīgi izpētītu un tāpēc nav atstājams bez ievērības, ko par to raksta paši kommūnistiskie militārās domas paudēji. Viņu tēzes ir apmēram šādas. «Ka vāci artilēriju pataisīja par savu galveno ieroci, ta mums vajaga par galveno ieroci pataisīt vārdu, kura varenību pasaule vēl nav pietiekoši sapratusi. Vajaga atrast pretinieku sociālas attiecības «Achi-lesa pēdu» un ņemt pretinieka spēkus zem mūsu lozungu iespaida, pēc tam izdarīt īsu, bet stipru triecienu par politiski vajako frontes iecirkni». — «Imperiālistisko kauju produkts — līķu kaudzes, miljoni sakropļotu; revolūcijas kara produkts ir pretinieka dzīvais spēks, kurš vispirms atteicas viņam paklausīt, pēc tam pārnāk mūsu sabiedrotos».

Zem propagandas iespaida sabruka Krievija, Austrija un Vācija. Itāļu armijas Caporetto neveiksme bija vairāku sapropagandetu korpusu bēgšanas sekas. Arī franču armija dabūja izjust propagandas ārdošo iespaidu. 1917. gada *2* divizijas patvarīgi atstājušas fronti. Ta nebija vienkārša sagadīšanās, ka aizmugure tas jau sagaidījis auto transports, lai nogādātu tās talak aizmugure, kur tām atvērtos plašs darba lauks. Neviena tauta netrūkst cilvēku, kas negrib savas personīgas intereses nostādīt otrā vietā. Uzpirkti aģitatori nāk ar visādiem solījumiem, kuri iegūst vilinošu spēku. Priekšnieki tomēr ko nebūt prasa, turpretim aģitatori neprasa nekā, tikai sola. Nav jābut pārak lieliem optimistiem, kur jāsastopas ar uzpirktu gudrību. Nav jādomā, ka sarkanas_ briesmas ir tikai tīri krieviska parādība. Sarkanā armija var tikpat labi parādīties uz dienas kārtības kurā katra valstī, kur neapmierināto un apbruņoto cilvēku skaits ir pietiekošs. Kā tādu kara laika tiešam netrūks, to saskatām laikrakstos katru dienu: streiki, bezdarbs, ielu sadursmes u. t. t. Franču komnumistu orgāns «Humanité» š. g. 10. oktobrī steidzas paziņot visai pasaulei šādu «iepriecinošu» parādību: «No apmācības iesaukuma atlaistie rezervisti Meca 7. oktobrī uzvilkusi kādā kājnieku kazarma sarkanu karogu ar Padomju emblēmu — āmuru un sirpi; atstājot kazarmas slēgta gājienā, rezervisti dziedājuši internacionāli».

Var sacīt, ka mūsdienu politikai ir kautkas stipri līdzīgs ar mednieku biedrībām, kas atbalsta zvēru vairošanos, lai pēc tam būtu ko medīt. Politiskās partijas prasa atļaut sludināt kommūnismu, lai pēc tam valsts varai nāktos kommūnistus uzmeklēt un saķert. Dažasvalstis atrod pat par iespējamu samaksāt kommunisma sludinātājiem par viņu ārdošo darbu algas un pensijas. Valsts varas atļauj mītiņus, kuru dalībniekiem tiek iegaumēts kara gadījuma neņemt rokas ieročus, bet tās pašas valsts varas ieved šos sapropagandētos mītiņu dalībniekus savos mobilizējamo sarakstos. Šis jautājums būtu jānostāda krasi: vai kara izcelšanās gadījumā valsts

vispār doma pretoties? Ja tā, tad nedrīkst pieļaut ārdīt tautas pienākuma apziņu valsts aizsardzībā. Uzturēt dārgo armiju un tai pašā laikā vienaldzīgi noskatīties, ka tiek ārdīti armijas pamati, ir loģikas trūkums, ja negribam pateikt vairāk. Pār lielu nožēlošanu tomēr jārēķinās ar patiesību, ka ir jau paspēts noskaņot ievērojamu tautas daļu pret katru pienākumu savas valsts aizsargāšanā. Kreisās partijas neatzīst nekādu karu (šķiru cīņu gan)$_{r}$ vai tas butu brīvības vai arī neutrālitātes sargāšana. Pēc viņu domam šads ir vienīgi pareizais viedoklis, uz kura jānostājas, lai vēl kreisākiem nedotu pamata pārmest, ka viņas palīdz pilsoņiem gūt uzvaru. Proletariātam esot savas intereses un smieklīgi esot runāt par kādām tur «valstiskām interesēm». Kara izcelšanas draudu gadījumā vajagot atbildēt ar ģeneralstreiku un sociālu revolūciju. Ir pazīstama frāze, ka strādniekiem nav tēvijas. Mēs tomēr gribam cerēt, ka latviešu strādniecībai tēvija ir un ka ta saprot sava stāvokļa uzlabošanas iespēju tikai pie visas tautas labklājības, kā viņa to sapratusi un pieradījusi brīvības cīņās. Mūsu dienās karš ir atkarīgs no fabrikas, tāpēc šim apstāklim piegriežama nopietnāka vērība.

Cīņa ar kaitīgo propagandu ir grūta, ja karaspēks ir politiski analfabēts. Krievu armija bija politiski analfabēta. Tā nezināja, kas ir kommūnists, kas kadets vai mazinieks. Ko viņa spēja saprast lielos notikumos, kas norisinājās Krievijā 1917. gadā? Ja mūsu dienās virsnieks neuzņemas nolasīt savas rotas priekšā kommūnistu proklamāciju, tad tā nav nedz pareizā, nedz arī vienīgā izeja. Labāk iztirzāt un paskaidrot proklamācijas slepeno nolūku un atmaskot melus, nekā atstāt proklamācijas mistiskā satura sagremošanu maz attīstīto kareivju smadzenēm. Jo skaidrs tomēr, ka tas nav vienīgais proklamācijas eksemplārs, kuru kareivis uz apmācības laukuma paceļ un pasniedz priekšniekam.

Visas zīmes rāda, ka kara laukā būs jācīnās ne tikai pret ienaidnieka ieročiem, bet arī pret vhja vārdiem, tāpēc šādai cīņai jāsagatavojas jau miera laikā. Apmācības programmās būtu jāparedz iztirzāt visus tos lozungus, kādus kommūnisti aģitācijas nolūkā mestu karā. Miera laikā šādai iztirzāšanai ir vislielākās izredzes, ko nevarēs teikt par kara laika apstākļiem. Cilvēka dabā ir ziņkārība. Viss kas nedzirdēts — cilvēkus pievelk. Jau dzirdētie lozungi, ja tos ienaidnieks mestu karā, būs daudz zaudējuši no savas pievilcības un atstās mazu iespaidu. Bīstamās pazīmes, ja tās kara laikā parādās, ir jālikvidē ar stingru roku. Itālijas valdības gļēvulība bija vainojama Izonco kaujas bēdīgā iznākumā. Politiskās partijas sacentās miera solījumos. Valdība nedarīja nekā, lai domas par drīzu mieru izgaisinātu. No armijas prasīta «pēdējā» cīņa, pēdējā piespiešanās, solīta uzvara, drīzs miers u. t. t. Bija pielaistas arī nepareizības paaugstināšanā, iecelšanās un atcelšanās no amatiem. Bet nekas neticis darīts pret ārdošo

propagandu, līdz kamēr izcēlušies atklāti nemieri. Nemieru apspiešanai armijas vadība ķērusies pie drakoniskiem līdzekļiem, tomēr gara pacelšanai nekas nav ticis darīts. Atjēgšanās nāca jau par vēlu: Izonco kaujas sekas bija tiešām smagas: 10.000 kritušu, 30.000 ievainotu, — 293.000 sagūstītu, zaudēts 3.000 ložmetēju, 3150 lielgabalu u. t. t.

Gudrai politikai kā miera, tā arī kara laikā jācenšas izlīdzināt politiskas pretešķības. Nobriedušas prasības savlaicīgi izpildīt ir gudrāk, nekā ļaut tām piepildīties revolucionārā ceļā. Bet kur šīs prasības apdraud valsts drošību, tur stingra un ātra rīcība ir vienīgi derīgā. Kā miera, tā arī kara laikā ir jānovēršs viss, kas rada auglīgu zemi ārdošai propagandai. Savu bruņoto spēku labās slavas, uzturēšana ir viens no viņas stipruma noteikumiem. Visu, ko runā vai raksta sliktu par savu armiju, ir apzinīga vai neapzinīga armijas graušana. Ja kas ir slikts — priekšniecības darīšana to novērst. Par to jāziņo priekšniecībai, bet nevis «jāinformē godātie lasītāji», kā to mēdz darīt mūsu neapzinīgā prese, kas tādā ceļā lasītāju ziņkāri stāda augstāk par valsts drošības interesēm.

k) Vadoņa morālais iespaids.

Vadoņa morālais stiprums pāriet uz padotiem. Kareivji neatstāja Aleksandru Lielo viņa grūtā Baktrijas gājienā, lai gan viņš labprātīgi atlaida visus, kas negribētu viņam labprātīgi sekot. Neskatoties uz stigro disciplīnu, kareivji cienīja Frid-richu II ne tikai pēc spožām uzvarām, bet arī pec Kolinas un Kunersdorfas neveiksmes. Vadoņiem, ap kuriem savīts slavas oreols, ir daudz kas iespējams, daudz kas atļauts un piedots. Ko varējis sev atļauties Napoleons, to nevar kurš katrs cits. Vadoņa mākslai piekrīt šādu stāvokli iekarot, bet jāzina, ka īsākais ceļš uz to iet caur karavīru sirdīm. Mūsu laikos pie miljonu armijām personīgu atzīšanu iegūt ir grūti, bet ko var panākt izcilus vadonis, to spilgti raksturo ģenerāļa Petēna darbība pasaules karā. Pēc 1917. g. aprīļa kaujām, kurās franču karaspēks noasiņoja vācu dzeloņdrāšu priekšā, bija zudusi spēka apziņa un uzticība vadībai. XVI korpusā izcēlās pat jukas un atklāta nepaklausība. Šai kritiskā laikā bruņoto spēku priekšgalā stājās Petēns. Viņš pieliek ārkārtējas pūles karaspēka materiālās un morālās labsajūtas pacelšanai, Viņš veicina karavīru kooperatīvu dibināšanu, liek organizēt kino izrādes un kareivju atpūtas mājas. Viņš stingri aizliedz solīt to, ko nespēj pildīt, bet par visām lietām — aizliedz modināt cerību, ka karš varētu drīzi beigties. Viņš izdod 5 artiķeļus, kas nodrukāti iekš «Bulletin de Armées», kuros populāros izteicienos apgaismo vispārējo stāvokli. Viens no šiem artiķeļiem bija «Pourquoi nous nous battons?» (Par ko mēs cīnāmies). Tiek pavairoti apmācības centri. Petēns pats apbraukā kādas 90 divizijas un personīgi sarunājas ar kareivjiem. No valdības viņš prasa pārtraukt aģitāciju par mieru, ko piekopa dažas politiskas

partijas. Kad tas bija sasniegts, viņš rūpīgi sagatavo un sekmīgi izved 3 uzbrukumus ar ierobežotiem mērķiem, lai mācītu franču kareivi atkal pazīt uzvaru. Franču armija no jauna kļuva kaujas spējīga. Vispārīgi jāatzīst, ka pasaules karā Francija var lepoties ar saviem vadoņiem. Brīžos, kur visi zaudēja galvu, Foša sauciens — «Attaquez, attaquez» (uzbūkat), iedvesa spēku arī šaubu pilniem. Zofrs 1916. gada febru-rī, pieņemdams iekš Šantilji jauno Verdenas armijas komandieri Petēnu, kad tobrīd lietas pie Verdenas gāja slikti, vienkārši uzsizdams uz pleca teica: «Nekas, Petēn, lietas iet diezgan labi». Izcilus vadoņus ciena ne tikai pēc lielām uzvarām, bet ari pēc neveiksmēm. Romas senāts izteicis pateicību Varonam pēc Kannas kaujas neveiksmes par to, ka viņš «neizmisis tēvijas glābšanai». Ne mazāk svarīga nozīme mūsu dienās ir zemāko priekšnieku iespaidam uz padotiem. Viņa var izteikties mazāk personīgā drosmē, bet vairāk veiklā vadībā un rūpēs par padotiem. Nevar prasīt, lai vadonis ietu cīņā kā pirmais, tomēr kā pēdējam viņam ir jāiet. Godkārīgs, āķīgs, vecmodīgs, skops, slinks, ar takta trūkumu, bailīgs no atbildības, bailīgs no priekšniecības — tāds vadonis ir jau iepriekš sakauts. Prasība pēc «Feldherr Psychologus» nav gluži bez pamata. Visos laikos lieli valdnieki, valsts vīri, reliģiju dibinātāji un armiju vadoņi arvien bijuši lieli psiholoģi. Arī mūsu dienās psiholoģijas pazīšana ir bieži vienīgais līdzeklis, ar ko reaģēt uz masu. Ka psiholoģijas izpratne nepieciešama katram virsniekam, ir skaidrs, bet ka šādas izpratnes parasti trūkst, to redzam uz katra soļa. Nesen vēl lasījām laikrakstos par kādu raksturīgu notikumu kādā kaimiņzemē. Kāds virsnieks sporta stadionā sanācis konfliktā ar kādu no sportistiem un sācis to sist. Pūlis meties uz virsnieku, gribēdams to nolinčot. Ļoti dabīgi: pūlis mestos uz katru privāto, kas aizkārtu virsnieku parādes laukumā, jo pūlis simpatizē tam, kuru viņš nācis apbrīnot. Virsnieks taču nav tas, ko pūlis nācis apbrīnot sporta stadionā. Vadoņiem, kuri labi izprot cilvēku psī-choloģiju, nenākas grūti iespaidot sava karaspēka garastāvokli. Karoga ceremoniāls, svinīgas apbalvošanas, īsas, bet kodolīgas uzrunas, svinīgas parādes, vajadzības gadījienos arī disciplināri sodi, tie visi ir ikdienišķi pazīstami un derīgi iespaidošanas paņēmieni. No otras puses ir jāizvairās no visa, kas nosit interesi un mīlestību uz darbu. Pastāvošo dienesta un dienesta tiesību noteikumu pārkāpšana vai biežas maiņas rada nevajadzīgus sarūgtinājumus, jo neviens nejūtas tad drošs, kas to sagaida rītdien. Slikti, ja pēc pagājušiem gadiem ieved noteikumus ar atpakaļejošu spēku, caur *ko* bieži vien rodas tāds stāvoklis, ka agrāk cerēto dienesta priekšrocību ziņā rodas pasliktinājumi.

Visiem vēl svaigā atmiņā sliktās attiecības Krievijas armijā starp «vienkāršiem mirstīgiem» un gvar-diju. No līdzīga stāvokļa radīšanas noteikti jāizvairās.

3. Morālo spēku vērtības mēraukla.

Morālo spēku stiprums ir viens no faktoriem, pēc kuriem vērtējamas karaspēka kaujas spējas. Lai spriestu par kaujas spējām, kādas piemīt zināmai karaspēka daļai, vai lai salīdzinātu divu pretinieku armiju kaujas spējas, ir jāprot novērtēt viņu morālo spēku vērtību. Tā kā morālie spēki ir subjektīvi tverams lielums, tad šāda novērtēšana rada lielas grūtības un ne katrreiz tā var būt pilnīgi objektīva, jo vairāk arī tādēļ, ka morālie spēki ir visnepastāvīgākais cīņas faktors, kas kā chamelions var katru brīdi mainīt savu krāsu. Var gadīties, ka morāli stiprs karaspēks jau kara pirmā dienā paliek kaujas nespējīgs, kam par iemeslu var būt daudzi apstākļi, par kuriem jau runājām iepriekšējā nodaļā.

Visdrošāki spriest par karaspēka morālo spēku vērtību varam pēc darba rezultātiem — kaujā. Karaspēka izturēšanās kaujā dod svarīgus pieturas punktus morālo spēku noteikšanai. Jo vairākās kaujās bijis karaspēks, jo spilgtāki atspoguļojas viņa morālā vērtība.

Parasti pieņemts vērtēt morālo spēku stiprumu pēc tā zaudējumu %, kādu karaspēks panes kaujā, paliekot kaujas spējīgs. Skaita, ka morāli stiprs karaspēks nezaudē kaujas spējas pie zaudējunrem līdz 25%.

Sads pieņēmums dibinājās uz to, ka vidējie zaudējumi kaujās (rēķinot lielās vienībās) šo % reti kad pārsniedz. Kaut gan praktiskām vajadzībām pieņemams, tomēr gluži pareizs šāds atzinums nav. Nāk taču priekšā, ka ne karaspēks, bet gan karaspēka vadonis ir uzskatījis sevi par sakautu un pēc kaujas pārtraukuma pavēlējis atstāt kaujas lauku. Tāpēc arī vadoņa gribas neatlaidība ir svarīgs faktors kaujas izturības novērtēšanai. Zaudējumu morālais iespaids arī ir dažāds, atkarīgi no tā, kādā ceļā un cik īsā laikā zaudējumi nodarīti, tāpat arī atkarīgi no apstākļiem, kādos tai brīdī atradās karaspēka daļas fiziskie un morālie spēki. Nav vienalga, vai zaudējumi ceļas uzbrūkot, aizstāvoties vai atkāpjoties, vai arī vietā un laikā, kad zaudējumus cietušais nespēj uz pretinieka darbību reaģēt, kā tas, piemēram, ir tālā artilērijas ugunī, kad uguns nāk no nezināmas vietas u. t. t. īsā laikā nodarīti lieli zaudējumi atstāj ļoti stipru iespaidu. Ar to izskaidrojama uguns masēšanas lielā nozīme, tāpat arī pēkšņas un ļoti sekmīgas uguns atklāšana uz tuvām distancēm. Atsevišķas mazas vienības bieži cieš ļoti lielus zaudējumus, pat līdz pilnīgai iznīcībai, bet šie zaudējumi tomēr nevar noderēt kā mēraukla morāliem spēkiem, jo šīs vienības spiestas zaudējumus nest, nespējot no tiem izvairīties.

Morālo spēku stāvokli raksturo arī spējas panest trūkumus un grūtības un izturēšanās pret pretinieka ārdošo propagandu. Spilgti to raksturo arī trofejas un gūstā padevušos skaits. Gūstekņu trūkums var raksturot cīņas niknumu vai arī ārkārtēju vājumu, kad cīnītāji izvairās

no tuvām sadursmēm un cīņu ved uz lielākiem atstatumiem. Vācu armijas morālo spēku sabrukumu 1918. gadā var raksturot šādi skaitļi: zaudētās trofejas un padevušies gūstā: angļu rokās — 188,700 cilv. un 2.418 lielg,, franču rokās — 139.000 cilv. un 1.880 lielgab., amerikāņu rokās — 44.000 cilv. un 1.421 lielgab.,_ beļģu rokās — 14.500 cilv. un 474 lielgab. Vēl varētu minēt krievu II armijas sagūstīšanu 1914. g. Rītprū-sijā« itāļu armijas lielo neveiksmi Izonco kauja un krievu armijas sabrukumu 1917. gadā.

Ir svarīgi konstatēt faktu, ka regularais karaspēks panes kaujā lielākus zaudējumus neka karaspēks, kuram ir gadījuma sanākšanas raksturs (milicija u. c). Tā, piem., skaitļi rada, ka visas brīvības cīņas, kurās no vienas puses uzstājās in-surgenti vai milicijas rakstura karaspēks pret regulāro, ir ļoti mazasinīgas. Šī mazasinība pieaug, jo vairāk karaspēks ir milicionizēts. Ja mes grafiski parādītu visas vēsturē pazīstamas kaujas un šaja grafikā attēlotu procentos kritušo skaitu attiecība pret kaujā bijušo skaitu, tad jau no pirmā acu uzmetiena mēs nekļūdaini varētu pateikt, kur cīņā gājis regulārais karaspēks un kur cīnījusies milicija vai viņai līdzīgs karaspēks. Piemēra deļ pievedīsim dažus skaitļus[1]).

	Kopzaudējumi			Kritušie un ievainotie		
	Caurmērā	Uzvarētājs	Uzvarētais	Caurmērā	Uzvarētājs	Uzvarētais
1) Silēzijas kaŗi 1741.—1763. g.	23½%	17%	30%	17%	14%	19%
2) Napoleona kaŗi 1800—1815. g.	19%	12%	26%	15%	12%	19%
3) Kaŗi Italijā 1846—1849. g.	5½%	3%	8%	3%	3%	3%
4) Austrijas - Ungārijas kaŗi 1847—49. g.	4½%	—	—	1½%	—	—
5) Krimas kaŗš 1854.—1856. g.	15%	12%	18%	14%	10%	17%
6) Karš Itālijā 1859. g.	13½%	10%	17%	8%	8%	8½%
7) Prūšu - Dāņu kaŗš 1864. g.	—	—	—	6%	3½%	8%
8) Prūsijas-Austrijas kaŗš 1866. g.	12%	8%	16%	8%	7%	9%
9) Vācu - franču kaŗš 1870—71.g. **I periodā**	12½%	8%	17%	9½%	10%	9%
10) T/p., kaŗa **II periodā**	—	—	—	3%	2½%	3½%

*) 0. Berndt. Die Zahl im Kriege.

No pievestiem skaitļiem, arī nezinādami minēto karu vēsturi, bez kādam grūtībām mēs spējam pasacīt, ka kari Itālija (1846. —49. g.)

Austrijas-Ungā-rijas karš (1847,—49. g.), Prūsijas-Dānijas karš (1864. g.) un Vacijas-Francijas karš (1870.-71. g. otra perioda) ir milicijas vai milicijai līdzvērtīga karaspēka cīņa pret regulāro karaspēku. Skaitļi norada ari uz to, ka ar ieroču varenības progresu zaudējumu % tomēr nepalielinājās, bet gan sama-zmajas,_ko pa daļai var izskaidrot ar cilvēces morālo spēku pagrimšanu. Pasaules kara dati nav vēl publicēti tādā veidā, ka viņi būtu noderīgi šādai salīdzināšanai, tomēr jau pēc pavirša aprēķina var teikt, ka augšminētais slēdziens paliek spēkā.

Panesamo zaudējumu % ļoti raksturīgs tautu vispārēja kareiviskā rakstura novērtēšanai. Salīdzinoši pievedīsim raksturīgākos pretstatus, krievus un itāļus[1]).

Krievi: Zaudējumi:
Zorndorfa (1758. g.) — 43˚/o
Kunersdorfa(1758.g.) — 43˚/o
Austerlica (1806. g.) — 15˚/o
Fridlande (1807. g.) — 24˚/o
Borodina (1812. g.) — 31˚/o
Mukdena (1905'. g.) — 20˚/o
11 a | i: Zaudējumi:
St. Lucia (1848. g.) — 2˚/o
Custozza (1848. g.) — l,2˚/o
Mortara (1849. g.) — 2,2˚.'a
Novara (1849. g.) — 5˚/o
Solfetino (1859. g.) - b˚/o

Skaitļi rada, ka krievi var būt ļoti labi karotāji. Ja pasaules karā mes mantojami citādus uzskatus par tiem, tad vaina meklējama citur, ne krievu tautas rakstura. Itāļi arī pasaules karā nepierādījās pas izcilus karotajiem.

Runājot par zaudējumu %, var atzīmēt vēl vienu svarīgu secinājumu, ko var taisīt uz statistisko datu pamata. Statistiski pierādīts, ka no zaudējumu kopskaita kritušie sastāda apm. 25%. Šis skaitlis labi noder ziņu pareizības pārbaudei par īstiem apstākļiem uz kaujas lauka. Ja, piemēram, tiek minēts

*) O. Berndt. Die Zahl im Kriege.

kritušo skaits 100 cilv., bet ievainoto skaits konstatēts 150 cilv., tad te ir saskatāma ziņu nepareizība. Pēc uz kaujas lauka atstātiem kritušiem var arī labi spriest par sava pretinieka vispārējiem zaudējumiem kaujā. Caurmērā kopzaudējumu norma reti kad pārsniedz 25%. Šo % normu arī pieņem kā izejdatus visiem sanitāro vajadzību aprēķiniem, sagatavojoties kaujai un pēc viņas arī parasts mērot karaspēka morālo spēku stiprumu kaujā.

4. Morālo spēku nozīmes atspoguļojums reglamentos.

Noslēdzot nodaļu par morālo spēku apskati būs interesanti ieskatīties dažu valstu reglamentos, kādu nozīmi, viņi piešķir morāliem spēkiem salīdzinot ar citiem cīņas faktoriem.

Angļu lauka reglaments saka: «Kara nolūks ir valsts (tautas) goda un interešu vai patstāvības aizstāvēšana». Līdzeklis — bruņotie spēki. Viņu vērtīgākā dala — morālā puse. «Kara sekmes vairāk atkarīgas no morāliem, nekā no fiziskiem (materiāliem) spēkiem. Ne skaits, ne apbruņojums, ne apgāde, ne prasme nespēj atvietot vīrišķību, enerģiju, lemšanas spējas un drošu uzbrukšanas tieksmju trūkumu. Šis pēdējais faktors, (t. i. morālie spēki) balstās uz nelokāmu tautas uzvaras gribu, Tamdēļ morālās puses attīstīšanai jābūt par galveno uzdevumu pie bruņoto spēku sagatavošanas» (domāts miera laika darbā).

Japānas armijas «Kaujas pamati»: «Armijas uzbrukšanas gars ir tautas zieds. Tas pilnīgi uzplaukst vienīgi īstā dzimtenes mīlestībā un neviltotās padevības jūtās pret savu monarchu». Japāņu paruna tā izsakās par karavīra amatu: «Nav ziedu krāšņāku par ķiršu ziediem, nav amata cienīgāka par karavīra amatu».

Šveices armijas reglamentā izteikti ieskati, ka vadoņa un karaspēka gars un sirds ir noteicošie faktori pie katras bruņošanās technikas un apstākļiem. Jo varonīgāka armija, jo labāks būs valsts stāvoklis katrā gadījumā. Armijai jābūt uzbrukumā ātrai un kustīgai, aizstāvēšanā izturīgai un uzticamai. Nevien armijai, bet visai tautai jābūt gatavai uz izšķirošu cīņu un apzinīgai kara briesmās un ciešanās. Kas armijas aizmugurē izrāda šaubas un veicina paniku, tas uzskatāms par gļēvuli. Kara sakumā no ienaidnieka aviācijas izdarītie postījumi un zaudējumi būs tautas gribas pārbaudījums. Ja aiz muguras stāv tauta, kas nolēmusi ciest badu, ciešanas un briesmas, tad armija spēs patstāvību nodrošināt.

Franču armijas reglamentos no pirmā skata var likties ***it*** kā dominētu materiālo cīņas līdzekļu nozīme. Šāds iespaids var rasties, ja izķer no reglamentiem atsevišķas frāzes, kā: «L'artillerie conquiert, l'infanterie occupe» (artilērija iekaro, kājnieki ieņem) u. c. īstenībā morāliem spēkiem tiek piešķirta izcilus nozīme. Ziņojumā ministrim pie «Instr. provis. sur l'emploi tactique de Q. U.» ir teikts: «Kara piedzīvojumi no jauna pierādījuši morālo spēku izcilus nozīmi: drosme, disciplīna un tēvijas mīlestība ir palikusi armijas spēka pamatā. Uzupurēšanās un griba uzvarēt ir galīgo sekmju garantija». Vēl krasāki to pastrīpo 1928. g. izdotais kājn. reglaments: «Kauja galu galā ir morālo spēku cīņa. Starp dzīvi palikušiem uzvaru noteic morālais spēks». «Nav uzvarēts tas, kurš cietis vairāk zaudējumus cilvēkos un materiālos līdzekļos, bet gan tas, kura morālie spēki sašķobās pirmām». Izteicieni, kuri pastrīpo uguns lielo nozīmi, bija savā laikā nepieciešami, lai reizi par visām reizēm iegaumētu, ka griba vien ir bezspēcīga pret uguni, kuru raida pretinieks.

Igaunijas armijas iekšējā dienesta reglaments saka: «Tēvijas mīlestība ir pamats, uz kuru balstās armijas iekšējie sakari,_ uzticība valstij un dienesta pienākuma apziņa». Tāpat augsti tiek vērtētas armijas nacionālās jutās, bez kuram nevar but tēvijas mīlestības. Uzskaitīta vesela rinda īpašību, bez kurām armija neattaisno uz viņu liktas cerības. Armija ir «asinis no tautas asinīm, miesa no tautas miesas».

Krievijas Lauka reglaments vārdos gan citādi, bet pēc satura tāpat ieteic meklēt kauju un darboties aktīvi.

Mūsu armijas K. A. R. saka, ka cīņu izšķir pats kareivis, techniskie līdzekļi tikai pabalsta.

No pievestiem reglamentiem redzam, ka visas minētās valstis bruņoto spēku morālam stiprumam piešķir izcilus nozīmi.

B, Materialie cīņas līdzekli.

1. Materiālo cīņas līdzekļu nozīme kaujā.

Apskatot uzvaras būtību mēs nācām pie slēdziena, ka uzvaras panākšanai nepieciešams salauzt pretinieka cīņas gribu. To var panākt satriecot viņa morālos spēkus ar ārdošu propagandu vai nostādot to izmisuma briesmu stāvoklī zem musu ieroču varenās iedarbības, vai arī iznīcinot viņu vai viņa materiālos cīņas līdzekļus, atņemot ar to viņam iespēju iespaidot musu cīņas gribu un izteikt savējo.

Noteicošā te ir attiecība starp cil vēkapsīchiunmaterialo cīņas līdzekļu iedarbības spējām. Materiālie cīņas līdzekļi ir morālo spēku pretstats. Viņu galvenais uzdevums ir:

1) pavairot cilvēka fiziskā spēka cīņas vērtību,

2) pasargat savējo, bet salauzt pretinieka cīņas spējas un

3) zināmā mērā atvietot cīnītāju skaitlisko vājumu.

Cilvēka fiziskie spēki ir vāji, salīdzinot tos ar daudzu citu dzīvu radījumu spēkiem. Tāpēc cilvēka cenšanās izmantot cīņā materiālos cīņas līdzekļus iet ka sarkans pavediens cauri visai cilvēces attīstības vēsturei. Mūsu dienās neviena armija vairs nevar cerēt uz panākumiem, ja tā materiālo cīņas līdzekļu ziņā palikusi kaut tikai par dažiem gadiem iepakaļ savam pretiniekam.

Mazam un saimnieciski vājām valstīm šāda iepakaļ palikšana ir saprotama lieta, tomēr bieži vien iepakaļ palikšana nav nabadzības vaina vien.

Krievijas armijas atpakaļ palikšana materiālo cīņas līdzekļu ziņā tika veicināta ar tādām spārnotām frāzēm, kā «puļa dura, štik molodjec» u. c. Šādas frāzes cilvēkiem iepatīkas un viņi tās uzņem, ka visu gudrību gudrību un beidzot netiek no tām vairs vaļā. Ko, piemēram, ikdienišķs cilvēks var iebilst pret tādu loģikas ziedu, kā «ja

var nošaut cilvēku ar 1 lodi, kamdēļ tad raidīt pakaļ vēl 100 lodes?» Tā ir pazīstamā krievu ģenerāļa Dragomi-rova loģika, kad savā laikā ticis pacelts jautājums par ložmetēju ievešanu Krievijas armijā.

Tikpat kaitīga, kā noliegšana, ir materiālo cīņas līdzekļu akla dievināšana. Ja cilvēks pielūdz tikai vienu elku, tad bieži vien viņš nav spējīgs saredzēt vairs citus, arī labus garus, kuri ne mazākā mērā uztur viņu pie veselības un dzīvības.

Ja pēc ģen. Fullera domām technikai karā piekrīt 90% no panākumiem kaujā, tad tā ir akla vienpusība. Nevar taču mērot ar vienādu mēru divas tik pretējas lietas, kā cilvēka morālos spēkus un materiālos cīņas līdzekļus. Jau minējām, ka noteicošā ir attiecība starp cilvēka psīchi un materiālo cīņas līdzekļu iedarbību.

Būtu absurds pieņemt, ka vāju morālo spēku salaušanai būtu nepieciešami stiprāki iedarbības līdzekļi un otrādi. Acīm redzot, ka jo stiprāka griba jāsalauž, jo stiprākiem jābūt līdzekļiem, lai to izdarītu un otrādi. Tāpat pareizi, ka pret stipriem līdzekļiem nevar cīnīties ar stipru morāli vien, un ka pret techniski labi apgādātu un morāli stipru karaspēku var cīnīties tikai viņam līdzīgs karaspēks. Ar cilvēka miesu nevar stāvēt pret tech-niku.

Ja Napoleons teicis, ka no morāliem spēkiem atkarājas 3/4 panākuma, tad profanam nenākas grūti aprēķināt, ka visam pārējam, kas cīņā ir no svara, paliek tikai 1/4. Sekas no tādas matemātikas jo skaidri pierādījās pasaules kara sākumā: cilvēkus ar stipru morāli dzina uz dzeloņdrātīm.

Izprotot katra cīņas faktora nozīmi kaujā, nav vajadzīgas nekādas skaistas frāzes, kuras bieži vien nāk par ļaunu tiem, kas tās kāri uztver.

Ja no cīņas izmestu visu pārējo, bet atstātu tikai cīnītāju morālos spēkus kā vienīgo cīņas faktoru, tad šādā cīņā uzvarētu tas, kura morālie spēki stiprāki. Ja no cīņas izmestu visu pārējo, bet atstātu tikai materiālos cīņas līdzekļus kā vienīgo cīņas faktoru, tad šādā cīņā uzvarētu tas, kura materiālie cīņas līdzekļi stiprāki. Ja tomēr cīņā līdzdarbojas abi minētie faktori, tad uzvaras panākšanai nav izslēgts kompromiss vienam uz otra rēķina. Jau minējām, ka materiālo cīņas līdzekļu uzdevums ir, starp citu, arī savējo cīnās gribas pasargāšana no pretinieka iedarbības, un ka stipri materiālie līdzekļi spēj pasargāt no sabrukuma arī vājāku gribu un ka tāpēc arī vāja griba var izturēt līdz uzvarai. Cilvēks, kurš baiļosies ar tukšām rokām stāties ceļā laupītājam, to varbūt drošsirdīgi darīs ar revolveri rokās. Cilvēks, kurš kaujā baiļosies izbāzt galvu no ierakuma, lai izdarītu mērķētu šāvienu, to varbūt drošsirdīgi darīs, sēžot ar tanka bruņām. Bet šai bildei tomēr ir arī otra puse. Cilvēks, kurš trīc aiz bailēm, arī visai vērtīgu ieroci slikti izmantos un rezultātā panāks varbūt mazāk nekā drošais, kura ierocis ir sliktāks, bet tiek labāk izmantots. Te ir saskatāma zināma

kombinēšanas iespējamība, kura jāņem vērā. Cik tālu šāda kombinēšana vispār iespējama un kāds būtu vislabākais atrisinājums, to apskatīsim vēlāk, kad runāsim par kvalitatīvo faktoru saistībām. Skaidrs tikai tas, ka nekāds šablonisks atrisinājums te nederēs un tāpēc Fullera materiālo līdzekļu 99% vai Napoleona morālo spēku $^3/_4$ mums kā šablons noraidāms. Kur cīņā darbojas vairāki faktori kopā, tur nevar runāt tikai par kādu nebūt vienu no viņiem, bet viņi jāaplūko kopā, jo, kā redzējām, viņi ir atkarīgi viens no otra un iespaido viens otru. Tomēr jāatzīst, ka kāda arī šī atkarība un iespaidošanās nebūtu, materiālo cīņas līdzekļu bagātība par ļaunu nenāk nekad un būs vienmēr noderīgāka par nabadzību, vienalga vai materiālos cīņas līdzekļus apkalpotu morālā ziņā vājāks vai stiprāks karaspēks. Pretinieka kājnieku varonība nevar taču atstāt nekādu iespaidu uz mūsu artileristiem, kas no 15 km attāluma šauj nāvi nesošas granātas. Strēlnieku grupas morālais spēks nevar atturēt pretinieka tanku, kas dodas triecienā. Technisko līdzekļu nabadzība nevar būt nevienas armijas lepnums.

2. Materiālo cīņas līdzekļu iespaids uz kara dabu.

Caur technikas attīstību kari pēc sava rakstura atiet tuvāk atpakaļ vēsturiskai pagātnei un top atkal par tautu kariem. Pāri zemes karaspēkam gaisa eskadres aizsniedz tautu dzīvi: fabrikas, stacijas, mājas un mierīgos iedzīvotājus.

Agrākos laikos, lai sasniegtu ienaidnieka tautu, bija jāpārkāpj viņas armijas līķiem, tāpēc kara smagpunkts bija ienaidnieka armija. 1806. g. Napoleons ne bez iemesla ignorēja Prūsijas galvas pilsētu, bet vajāja sakauto prūšu armiju. Pēc prūšu sakaušanas pie Jenas, ieiešana Berlīnē viņam neradītu grūtības, bet pati problēma caur to paliktu neatrisināta. Sakautā prūšu armija pēc neilga laika būtu spējīga kā kura katra tā laika armija atkal pacelt galvu, jo armiju spējas bija maz atkarīgas no tautas atbalsta. Mūsu dienās armijas viegli kļūtu par laupījumu pretiniekam, ja nevarētu balstīties uz visas tautas materiālām bagātībām. Bez munīcijas un bez pārtikas lielās mūsu armijas nav nekas. Tāpēc mūsu dienās smagpunkts nav vairs tikai kāds nebūt uzkalns kaujas laukā, kā pie Prācenes vai pozicija, kā pie Saint-Privat. Šis smagpunkts var but tikpat labi fabrikas, kur gatavo municiju, ka dzelzceļi vai gaisa transporti, kas pārvada materia.los un dzīva spēka resursus, bez kuriem modernas armijas nolemtas nespēkam. Modernie materiālie cīņas līdzekļi ir devuši iespēju ielauzties pretinieka tautas dzīve un sakaut pretinieka «tautu tauta», kas ir vieglāk, nekā sakaut «tautu karaspēka».

Pasaules karā technisko līdzekļu dažādība un bagātība sasniedza augstu pakāpi, tomēr, cik savadi tas arī neizliktos, technika bija vel ļoti nabadzīga, ja rēķina pēc tā, kas no tas bija _ jāprasa. Mes redzējām, ka pasaules karš nevarēja tikt izšķirts ar ieročiem, jo lai

satriektu pretinieku, nepietiek no 1000 satriekt tikai 1. Taisni pasaules karā technika nespēja satriekt vajadzigo daļu no zemē salīdušām miljonu masām, tāpēc tika meklēti citi līdzekļi — bads un propaganda. Sakaut «tautu tautā» var kļūt katra nākotnes kara pamatdoma, ja pretinieka, bruņotie spēki spēs ieņemt nepārtrauktu fronti no jūras līdz jūrai.

No visa sacītā tomēr nedrīkst taisīt vienpusīgu slēdzienu. Kas iespējams bagātam, lielam tautām, to nespēs oikonomiski vājas un skaitliski mazas tautas. Kur skaitliskais vājums neļaus nodibināt fronti no juras līdz jūrai, tur izšķiršanu meklēs pēc «veciem, labiem principiem!», manevrējot ar zemes karaspēku, par kuru tad arī jādomā pirmā kārtā. Tomēr ja mazas tautas sev nevar atļauties dārgos materiālos cīņas līdzekļus, tad tām jāķeras pie pasīvas — oikonomiskās bruņošanās. Pret katru līdzekli jārod derīgs pretlīdzeklis: pret tankiem — prettanku šautenes un lielgabali, pret aviāciju — ložmetēji, zenītartilerija u. t. t. Visos apstākļos tomēr jāpatur vērā, ka technisko līdzekļu nabadzība vai to nozīmes zema novērtēšana prasa lielus upurus karā, kas beidzot var izrādīties par izšķirošiem.

3. Materiālo cīņas līdzekļu un dzīvā spēka kompensēšanās.

Kaujā nav no svara pats ierocis, bet ieroča nesta iedarbība, par cik viņa demoralizē pretinieka morālos spēkus, ārda viņa paslēptuves, iznīcina viņa dzīvos spēkus un materiālos līdzekļus.

Ir saprotams, ka divu šauteņu nestā iedarbība nozīmes vairāk, neka vienas šautenes iedarbība. Ja rodas ierocis, kurš no 1 cilvēka apkalpots spēj raidīt iedarbību, kuras panākšanai būtu vajadzīgs daudz vairāk cilvēku ar citādiem, ieročiem, tad šāds ierocis spēj atvietot dzīvo spēku. Ja, piemēram, kareivis no šautenes spēj raidīt uz pretinieku 10 šāvienus minūte, bet no ložmetēja tas pats kareivis raida 250, tad var uzskatīt, ka viens cilvēks ar ložmetēju spēj raidīt iedarbību, līdzīgu 25 cilvēku iedarbībai ar šautenēm. Tīri teorētiski spriežot, bataljons ar 12 ložmetējiem, attiecībā pret bataljonu ar 8 ložmetējiem, ir par kādiem 75 cilvēkiem stiprāks (4*2 5 — apkalpe). Bet tas būs pareizi tikai pie noteikuma, ka ložmetējus izmantos viņu technisko spēju pilnā apmērā. Ja, piemēram, ložmetējiem tiks ierādīts apšaudes lauks, kur ložmetējs nevar strādāt visu savu spēju apjomā, tad šāda ložmetēja nozīme ar to tiek stipri mazināta. Taktikā vienmēr rūpīgi jāapsver ložmetējiem dodamie uzdevumi un viņi nav izmantojami tur, kur vajadzīgo iedarbību ar tādām pašām sekmēm var dot patšautenes vai atsevišķi strēlnieki. Būtu tomēr nepareizi domāt visos apstākļos atvietot dzīvo spēku bez ierobežojumiem. Ložmetējs nevar izlūkot, nest sardžu dienestu u.t.t. Kaujā ložmetējs nevar stāvēt

pretim 3 cilvēkiem, ja viņu var apiet. Ložmetējs ir valdinieks tikai noteiktā joslā. Nevar iedomāties armiju, apbruņotu tikai ar ložmetējiem, bet derīgā daudzumā un lietderīgi izmantoti, tie stipri izlīdzina dzīvā spēka trūkumu. Mazām valstīm, kuras nevar cerēt uzstādīt skaitliski lielas armijas, šis apstāklis ir no liela svara. Līdzīgi tas ir arī ar citiem ieročiem. Cik, piemēram, nevajadzētu šauteņu strēlnieku, lai panāktu morālo un materiālo iedarbību, ko nes viena lielgabala granāta. Tāpēc kļūst saprotamas lielās priekšrocības, kuras ir tai pusē, kurai materiālie cīņas līdzekļi ir modernāki, ar lielākām iedarbības spējām un vairāk. Ja arī ne visi materiālie cīņas līdzekļi spēj atvietot dzīvā spēka trūkumu, toties viņi ražīgāki šo dzīvo spēku izmanto, pavairojot viņu iedarbības spējas un pārvieto no pirmās līnijas dziļumā, tādējādi arī samazinot dzīvā soēka zaudējumus. Artilērija un ložmetēji var darboties no dziļuma, kur tie mazāk apdraudēti. Bet komplicētie materiālie cīņas līdzekļi dažos gadījumos ne tikai neatvieto, bet vēl palielina dzīvā spēka trūkumu frontē. Tā, piemēram, tanks, kuru apkalpo divi cilvēki, prasa lielāku cilvēku daudzumu aizmugurē, kas rūpējas par materiālu piegādi, remontu u. t. t. Tanku uzbūvei vajadzīgas vairāk darba roku fabrikā nekā šautenes pagatavošanai. Viena kaujas eskadriļa no 50 aktīviem cīnītājiem prasa savā aizmugurē ap 200 cilvēkus, šīs eskadriļas apkalpošanai.

Sevišķa nozīme karā piekrīt jaunizgudro-tiem ieročiem, bet tikai tanī starplaikā, kad pretinieks vēl nav paspējis sev tādus iegādāties un ja šos ieročus sāk pielietāt pārsteidzoši un uz reizi lielākos daudzumos.

Pasaules karā šis princips ticis aizmirsts, tāpēc kaujas gāzes, tanki un zemūdenes nespēja darīt to, kas pie citiem apstākļiem būtu bijis iespējams. Sākot pielietāšanu mazos daudzumos, «izmēģināšanai», pretinieks tos novērtē un, izmantodams laiku, iegādājas sev līdzīgus vai izgudro pretlīdzekļus oret tiem.

Lai spriestu par divu pretinieku kaujas spējām, jāsalīdzina, starp citu, viņu materiālie cīņas līdzekļi, kā pēc skaita, tā arī pēc viņu iedarbības spējām.

G. Bruņoto spēku organizacija.

1. Organizācijas būtība.

Katram uzdevumam, atkarīgi no viņa svarīguma visas bruņoto spēku masas darbībā ir jānoteic zināms elementu skaits, kas šī uzdevuma veikšanai nepieciešams. Neizprotot kara dabu šeit var pielaist lielas kļūdas, kuras vēlāk grūti izlabojamas. Tā, piem., pirms pasaules kara nebija pietiekoši objektīvi novērtēta smagās artilērijas nozīme, tāpēc organizators viņai bija ierādījis bruņoto spēku masā ļoti niecīgu vietu. Organizatora doma nedrīkst atdusēties uz saviem

sasniegumiem. Ar tech-nikas progresu mainās kaujas elementu spējas, tāpēc zināmu uzdevumu veikšanai var izrādīties vajadzīgs mazāks elementu skaits, salīdzinot ar elementu skaitu, kāds bija nepieciešams agrāk, līdzīga uzdevuma veikšanai. Ja, turpretim, prasības pēc zināma uzdevuma veikšanas pieaug, tad savlaicīgi jāpalielina elementu skaits, kas šo uzdevumu var

veikt un otrādi, ja vispār zināmam uzdevumamdo-mātie elementi vairs nespēj pildīt viņiem uzstādamās prasības, tad šie elementi savlaicīgi iedalāmi citos grupējumos, citu uzdevumu veikšanai. Ieilgušais pasaules karš šai ziņa devis labu skolu un pierādījis organizācijas lokanības _ nepieciešamību. Sākot karu, vieglā artilērija sastādīja tikai 18,4% un aviācija 0,4% no pārējām ieroču šķirām, bet karu beidzot šī % attiecība bija attiecīgi pārveidota uz 35,7% un 3,0% (Frandjas armijai Arī kājnieku attiecība pret pārejam ieroču šķiram mainījās visa kara laikā un tā no 71,6% noslīdēja uz 50,4% (Francijas armijā). Iestājoties poziciju kara periodam, jātnieki vairs nespēja pildīt agrāk viņiem domātos uzdevumus, tāpēc saprātīgs organizators ķeras pie viņu kājniekošanas, lai cilvēku un zirgu materiālu izmantotu citiem uzdevumiem.

Raksturīgi, ka pasaules kara ne visas karojošas armijas savlaicīgi izpratušas kara_ dabas evolūciju, ko var spilgti vērot pēc notikušam organizācijas izmaiņām.

Lai iegūtu pareizu jēdzienu par to, kādā virziena gājusi pasaules karā organizātoru doma un kāds ir sagaidāms viņas virziens nākotnē, pievedīsim šeit dažus statistiskus datus:

I) % attiecība starrv ieroču šķiram pasaules kara gaitā: {Francijas armijā).

Kara gadi / Ieroču šķiras	Oktōbr. 1915.	Decembr. 1916.	Oktōbr. 1917.	Aprīlis 1918.	Jūlijs 1918.	Oktōbr. 1918.
Kājnieki	71,6	66,7	60,4	56,9	54,8	50,4
Jātnieki	4,7	4,2	3,7	3,4	3,4	4,0
Artilerija	18,4	22,3	27,7	30,7	32,4	35,7
Inženieru daļas	4,9	5,6	6,4	6,6	6,5	6,9
Aviācija	0,4	1,2	1,8	2,4	2,7	3,0

3) % attiecība starp cīnītajiem un necīnītajiem: (Francijas armijā).

2) Diviziju sastavs pasaules kara gaita:

	Francija			Vācija			Krievija	
	1914.	1916.	1918.	1914.	1916.	1918.	1914.	1917.
Skaitl. sastāvs .	16000	17000	13000	16500	13000	12000	18000	15000
Sm. ložmetēji .	24	72	133	24	162	124	32	48
Viegl. ložmetēji	—	216	441	—	—	216	—	—
Viegl. lielgab. .	36	36	36	72	36	36	48	36
Sm. lielgab. . .	—	—	8	—	—	12	—	—

Sm. lielgabali korpusa: kara sakuma 12—16, kaia beigās 48-64. [16]

	V.	VII.	X.	IV.	VII.	X.
	1915.	1916.	1917.	1918.	1918.	1918.
Cīnītāji	86,1	82,0	71,5	76,0	75,9	74,0
Necīnītāji	6,1	8,0	10,0	11,0	11,0	12,2
Dienesti	7,8	10,0	12,5	13,0	13,1	13,8

No pievestam tabulām var secināt, ka organizatora doma gājusi bruņoto spēku mēchanizēšanas virziena un ka mechanizēšana notiek uz kājnieku un jātnieku skaitliskuma rēķina. Mašīnas atvieto dzīvo spēku, tāpēc cīnītāju skaits samazinās, bet pieaug necīnītaju un dienestos nodarbināto cilvēku skaits. Nav pamata domāt, ka šodien vai rīt organizatora domai būtu jāiet citādā virzienā. Domu starpība var rasties vienīgi jautājumā par tempu, kādā jānorisinās parveidībām nākotnē.

2. Organizācijas pamati.

Organizācijai jānosaka :

1) cīnītāju un necīnītāju samērs;
2) ieroču šķiru samērs un skaitliskums;
3) elementu lietderīgākais sagrupējums;
4) padotības, apgādes un c. jautājumi.

No visu minēto jautājumu lietderīgākas vai sliktākas atrisināšanas lielā mērā atkarāsies karaspēka kaujas spējas, tāpēc organizācija ir svarīgs faktors karaspēka kaujas spēju novērtēšanai vai salīdzināšanai.

Organizators atrisina viņam uzstādītos jautājumus, vadoties pirmā kārtā no kaujas prasi -bām, pēc tam ņem vērā savas zemes un tautas īpatnības, savu varbūtējo pretinieku un līdzekļus, kādus valsts viņa rīcībā var nodot vai grib nodot.

Ir no svara, lai organizācija prastu izmantot cilvēku materiālu ražīgāk pašai cīņai, atstājot mazāk administratīviem nolūkiem.

Pasaules karā attiecība starp cīnītājiem un ārrindniekiem ir piedzīvojusi lielas izmaiņas. Viņa atkarīga no ieņemtās territorijas lieluma, no cīkstoņu komforta, no aizmugures dienestu organizācijas u.t.t. Kādā virzienā tiecas attiecība starp cīnītājiem un ārrindniekiem, to redzējām tabulā Nr. 3. Vāciem uz vienu cīnītāju bija 0,85 ārrindnieku, krieviem 2 — 3, mūsu brīvības cīņu beigu periodā 2,8. Padomju Krievijā 1920. gadā 12.

Ieroču šķiru samēru iespaido armijas lielums un kara lauka topogrāfija. Stipri kalnains vai līdzens apvidus prasa mazāk kavalērijas. Mazām armijām, darbojoties plašās frontēs, kavalērijas vajaga vairāk. No liela svara ir arliterijas skaita un sadalījuma noteikšana. Artilērija ir morālā un fiziskā iznīcības akta varenākais ierocis. Būt vājākam artilērijas ziņā ir neizdevīgi. Artilērija dara uz citām ieroču šķirām lielu iespaidu, pasargā no zaudējumiem. Uzbrukuma aprēķini lielā mērā dibināti uz artilērijas spējām. Svarīga organizācijas problēma ir lielgabalu skaita noteikšana baterijās. Var likties, ka pretiniekam ar 24 lielgabaliem būtu daudz lielākas priekšrocības pret otru ar 18 lielgabaliem. Patiesībā tā nav. No svara ir ne tikai lielgabalu skaits, bet gan šī skaita savešana taktiskās vienībās. Ja pirmā gadījumā vienu bateriju sastāda 4 lielgabali, bet otrā 3, tad abos gadījumos iznāk vienāds bateriju skaits. Kaujā 3 un 4 lielgabalu baterijas pēc savām spējām atšķiras maz, toties lielāka nozīme ir bateriju skaitam, kas taktiskā ziņā dod zināmas priekšrocības. Mūsu apstākļos, aiz saprotamiem iemesliem, būtu derīgāk pāriet uz 3 lielgabalu baterijām, kaut arī tikai kara laikā (miera laikā neizdevīgi dārgākas izmaksas dēļ).

Kājnieki ir visvairāk dilstošā ieroču šķira, tā prasa pastāvīgu papildi. Papildes vajadzībām pieņemts formēt rezerves daļas, apmēram 25% no visa kājnieku sastāva (vidējā zaudējuma norma). Kājnieki tiek stipri mēchanizēti. Automātiskie ieroči ieguvuši izcilus nozīmi. Grupa bez automātiskā ieroča nav kaujas grupa. Kā redzējām no tabulas Nr. 1., kājnieku % attiecībā pret citām ieroču šķirām pasaules karā pastāvīgi uzrādījis tendenci samazināties uz citu ieroču šķiru pieauguma rēķina. Šī samazināšanās tendence izsaukusi lielas domstarpības attiecībā uz kājnieku nozīmi vispār nākotnes karos. (Daži gatavi uzskatīt kājniekus kā izmirstošu ieroču šķiru. Viņi skaita, ka kājnieki vairs nespēj uzbrukt, iet triecienā — to var tikai mašīnas. Viņu lozungs — mazāk cilvēku, vairāk mašīnas, augstāku rūpniecību. Daži saredz nākotnes uzvaras ar gaisa — ķīmiskiem ieročiem, piešķirot kājniekiem tikai žandarmērijas lomu. Pēc iegūtas uzvaras kājniekiem piekristu tikai kārtības ievešana pretinieka zemē.

Kājnieku aizstāvji aizrāda, ka vienīgi kājnieku uz priekšu iešana kaujā noteic iegūtās uzvaras apmērus un ka bez kājniekiem nav iedomājama izšķiroša uzvara. Tas tomēr nerunājot pretim lietas

būtībai, ka tikai pateicoties artilērijas pārsvaram uzvaru vispār var izcīnīt. Neesot no svara, vai nākotnes karā kājnieki ies aiz bruņām vai bez, tie vienmēr būšot izšķirošais .cīņas līdzeklis un citi tikai viņu palīgi.

Kājnieki nekad neesot apstrīdējuši technikas varenību, viņi ar prieku atdos pāris rotas, lai to vietā viņiem dotu aviācijas eskadriļu. Viņi saprot, ka zemes iekarošana dod maz bez gaisa iekarošanas. Viņi mīl redzēt virs sevis daudz savējo aeroplānu. Bez labiem kājniekiem visa technisko līdzekļu vērtīgā materiālā daļa var krist par upuri ienaidnieka kājniekiem. Kājnieki ir ieroču šķira, kas aizdzen ienaidnieku no ierakumiem. Armija ir tik stipra, cik stipri viņas kājnieki. Balsis, kas saka, ka nedrīkst būt krūtis, kas atklāti stādāmas pret ienaidnieka uguni, tikai iemidzinot uzmanību pret galveno kaujas elementu. Kājnieku aizstāvji vēl norāda, ka technika aprij milzīgus līdzekļus, bet dod maz cīnītāju. Tā, piemēram, iznīcinātāju eskadriļa no 1137 cilvēkiem dod tikai 80 cilvēkus kaujai, bet kājnieku pulks no 2.456 cilvēkiem dod 1.941 cilvēku kaujai. Nevarot uzskatīt kājniekus kā «nabaga radniekus», kurus būtu dabīgi piedalīt citām, «bagātām» ieroču šķirām, cik tas netraucētu šo bagāto ieroču šķiru svarīgo un atbildīgo uzdevumu izpildīšanu.

Visu, ko kājnieki zaudē no skaita, tiem; jāiegūst kvalitātē. Taisni tāpēc, ka kājniekiem ir svarīgākie un grūtākie uzdevumi, tiem jābūt apkalpotiem pirmā kārtā. Maldīgi ir komplektēt kājniekus no atkritumiem.

Par visām lietām ieteicams nesteigties priekšā pašiem notikumiem. No cīņas ar cirvi līdz artilērijai nonāca pamazām. Savā laikā arī artilēriju uzskatīja par līdzekli, kas viena pati spēs izšķirt kauju. Tomēr vēl līdz šim viņai nav izdevies iekarot apvidu. Strīdīgos jautājumos izšķirošo vārdu vienmēr teiks valsts financialas iespējamības. Tālredzīgs un piedzīvojis organizators vienmēr atradīs, ko pie iespejamiem financialiem apstakļiem pirmā karta un kādos daudzumos iegādāt.

Svarīgs organizācijas jautājums ir cilvēku sadalījums pēc viņu spējām atkarīgi no vecuma, veselības stāvokļa, profesijas un politiskiem ieskatiem. Fiziskā darba strādnieks spēcīgāks par garīgā darba strādnieki. Jauni cilvēki karstāki, impulsīvāki; veci— rāmāki, nosvērtāki, vairāk reālisti. Jo lielāka starpība gados, jo lielāka tā arī visādā ziņā. Pulks, kurā jaunekļi salikti kopā ar bārdaiņiem, daudz zaudē no savām kaujas spējām, jo jauno cilvēku priekšrocības nevar tikt izmantotas un tāpēc iet zudumā.

Grūts uzdevums ir norobežot vērtīgus cīnītājus no politiski neuzticamiem. Ja cīnītāju rindās tiek iedalīti cilvēki, kuri pretiniekā saskata savus draugus, tad nodevība iespējama uz katra soļa. Tiek ieteikta izlases karaklausība, komplektēšana tikai no brīvprātīgiem u.

c, bet praktiski šis jautājums atduras uz nepārvaramām grūtībām un vēl nekur nav atrisināts pilnīgi.

Vēl ir svarīgs jautājums, kā organizācija atrisinājusi karaspēka pārvaldību, izlūkošanas, sakaru un apgādes dienestu. Šai ziņā laba organizācija dod lielas priekšrocības. Pavēļu nesaņemšana laikā var beigties kļūmīgi. Vēl sliktāk, ja šīs pavēles nonāk pretinieka rokās. Ziņu trūkums ir organizācijas vaina. Nepilnīgas ziņas ved pie bezdarbības vai nepareiziem rīkojumiem. Izdevīgi momenti var palikt neizmantoti.

Mūsu apstākļos organizācijai būtu jāatrisina uzdevums, kā padarīt vienības kaujai patstāvīgākas un kustīgākas. Bataljoniem būtu piešķirama atsevišķu daļu nozīme. Motorizācija un bagātīgi tech-niskie līdzekļi vēlami, bet jārēķinās ar iespējamī-bām ceļu stāvokļa ziņā.

D. Karaspēka sagatavošana.

1. Sagatavošanas nepieciešamība un būtība.

Cilvēka saistība ar materiāliem cīņas līdzekļiem prasa, lai cilvēks mācētu un fiziski spētu šos cīņas līdzekļus izmantot. Jo pilnīgāki viņš to spēj, jo nozīmīgāka ir viņu iedarbība. Bez saistības ar materiāliem cīņas līdzekļiem, cilvēks saistīts vēl ar citiem, sev līdzīgiem biedriem — cīnītājiem. Saistība ar biedriem uzstāda cilvēkam prasību pēc kopdarbības. Bez tam no cilvēka prasa speciālas zināšanas to uzdevumu veikšanai, kādi viņam nozīmēti ar organizāciju noteiktā uzdevumu grupējumā. Mācēšanai un spējai vien nebūtu nekādas nozīmes, ja cilvēks negribētu cīnīties par vadoņa sprausto mērķi.

Viss augstāk sacītais norāda uz to, ka cilvēks būs noderīgs cīnītājs tikai tad, ja viņš uz to būs attiecīgi sagatavots un, proti — gribēt, mācēt un spēt cīnīties. Tā, runājot par karaspēka sagatavošanu, zem tās būs jāsaprot morālā, technis-kā, taktiskā un fiziskā sagatavošana.

Jo komplicētāka kara daba un cīņas līdzekļi, jo grūtāka paliek karaspēka sagatavošana. Atkarīgi no sagatavošanas pakāpes vērtējamas karaspēka kaujas spējas, tāpēc karaspēka sagatavošana ir svarīgs kvalitatīvs faktors un mērogs pie kaujas spēju noteikšanas vai salīdzināšanas.

2. Morālā un fiziskā sagatavošana.

Morālās sagatavošanas darba svarīgums ir mums saprotams no tā, ko runājām nodaļā par morāliem spēkiem, tāpēc šeit par šo jautājumu runāt būtu lieki. īsumā apskatīsim tikai sagatavošanas darba praktisko pusi, jo vienpusīga aizraušanās darbā bieži ved pie lielākām kļūdām, kas darba rezultātus attālina no spraustā mērķa. Modernais karš prasa no katra karavīra tik daudz fiziskā un morālā spēka patēriņa, ka arī fiziski stipram cilvēkam tas izliekas par grūtu, ja viņam rezervē nav morālā spēka. Tomēr, neskatoties uz to, fizisko spēku attīstīšanai karaspēkā ziedo pārāk daudz laika un, par nožēlošanu, uz morālās audzināšanas rēķina. Katrs zemākais priekšnieks dara to, ko augstākie

priekšnieki var ātrāk saskatīt vai sevišķi mīlē redzēt. Vingrošana uz stieņa, slēpošana, piramīdes — to visu var kurā katrā laikā demonstrēt un iegūt priekšniecības atzinumu. Ne tik viegli demonstrēt to, kas darīts morālo spēku audzināšanā, tāpēc pūles šai virzienā nav pilnīgas. Karā viss tiek samērots ar cilvēku caurmēra spējām. Nav no svara atsevišķs cilvēks, bet tas, ko spēj visa rota, vads vai grupa. Flotes ātrumu aprēķina ne pēc ātrākā, bet pēc lēnākā kuģa. Karaspēka spējas aprēķina pēc visas vienības spējām. Ko līdzēs stiprie vīri — rekordisti, ja tie negribēs vērst savus ieročus pret ienaidnieku? Karaspēkā derīgais sports var būt tikai tāds, ko piekopj vienības mērogā un zem ieročiem. Tikai tā var rasties īsta sacensības griba un visas vienības sakausēšana lepnumā uz saviem sasniegumiem. Pavisam nepiedodami, ja dažus spējīgākos sportistus bieži atsvabina no mācībām, lai tie spētu trenēties dažādām rekordu sacīkstēm. Jo dienas, jo vairāk mēs ieejam sporta laikmetā, par sporta trūkumu nevar sūdzēties. Karaspēkā ar to nevajaga sevišķi aizrauties, bet vairāk darīt to, kas ārpus karaspēka — ģimenēs, skolās un sabiedrībā tiek atstāts novārtā — tā ir morālā audzināšana. Nevajaga aizmirst, ka kareivis, kurš miera laikā no 5 lodēm trāpa visas, kaujas apstākļos netrāpīs nevienas, ja viņa morālie spēki būs vāji.

Mums nav rokas grāmatu pēc kā vadīties morālā audzināšanā karaspēkā, tāpēc šai ziņā daudz tiek grēkots. Kāda nozīme, piemēram, mācīt, ka kareivim vajaga būt pieklājīgam, vajaga uzticēties un paklausīt saviem priekšniekiem, vajaga milet savu tēviju u. t. t.? Ar to, ka tas ir iemācīts un ka kareivis uz priekšnieka jautājumiem visu to zina no galvas atstāstīt, nebūt nav teikts, ka šis kareivis ir jau tapis pieklājīgs, uzticas saviem priekšniekiem un mīl savu tēviju. Apmācība jācenšas panākt, lai kareivis sajustu, ka tēviļa viņam mīļa un dārga, kuras dēļ viņš gatavs upurēt savu dzīvību, tad nevajadzēs mācīt, ka kareivim vajaga mīlēt savu tēviju. Šī iemesla dēļ pie morālas audzināšanas drīkst ķerties tikai attiecīgi sagatavots priekšnieks. Savas tēvijas laba pazīšana, sajūsma, skaistas runas dāvanas un auditorijas psīcholoģijas izpratne šaī darbā nepieciešama. Viena labi noorganizēta ekskursija vai saruna ārpus dienesta stundām var panākt vairāk, kā daudzas programmas stundas.

Slikti arī, ja karaspēkā netiek izvesta politisko jautājumu iztirzāšana, cik tas butu nepieciešams cīņai ar karā sagaidāmo pretinieka propagandu. Prasība nenodarboties karaspēkā ar politiku nostāda audzinātāju zem denunicijas draudiem, ja viņš mēģinātu šai virzienā ko darīt. Rezultāta karaspēka masa ir politiski analfabēta un pārtiek no vienpusīgas politiskās barības, ko caur laikrakstiem pasniedz politiskās partijas savu šauro interešu nolūkos. Vai šāds karaspēks var stāties pretim ārdošai propagandaikarā?

Šaī jautājumā būtu sperami radikāli soļi, kas nāktu par labu ne

tikai karaspēka kaujas spējam vien.

Ir jau pareizi, ka kar aspēku nedrīkst ievilk politikas taisīšanā. Karaspēkam jabut brīvam no politiskām kaislībām, gatavība piespiest katru iekarsušu galvu respektēt to likumīgo varu, kurai uzticēta valsts satversmes sargāšana. Bet vai ar to, ka audzinātājs nedrīkst runāt par politiskiem jautājumiem, ir jau panākts tas, ka karaspēks netiek ievilkts politiskās kaislības?

Kur tad paliek tas politisko laikrakstu slejas, ko visas politiskas partijas ar vislielāko centību piesūta par brīvu karaspēka lasītavām? Vai katru gadu karaspēka rindās neieplūst raibā jaunkareivju masa, kas sava privātā dzīvē droši vien nav stāvējusi ārpus mītiņu telpu durvīm?

Būtu arī nedabīgi prasīt, lai cilvēki, kas sastāda karaspēka raibo masu, būtu bez kādas izpratnes politiskos jautājumos, vai bez kādām politiskām simpātijām vai antipātijām. Demokrātiskā valstī katrami pilsonim un arī karavīram ir tiesība uz savu politisko pārliecību, cik tālu tā nerunā pretī demokrātiskas valsts brīvībām. Skaidrs arī, ka ne visu cilvēku simpātijas un ieskatus var mērot tikai ar kādas nebūt vienas partijas programmas mērauklu. Nevar, piemēram, prasīt, lai bezdarbnieka un namsaimnieka intereses ikdienišķā dzīvē būtu vienādas. Valsts intereses arī neprasa šādu uzskatu vienādību. Ir daudzas lietas, kurām nozīme ir tikai partijas, bet ne valsts mērogā, tāpēc kuras katras partijas cilvēks var būt arī ļoti derīgs pilsonis savai valstij, ja vien viņa partijas programma neiziet uz valsts pamatu graušanu.

Tomēr ir arī lietas, kurās uzskatu dažādība nedrīkst but. Tas ir lietas, kurās tiek skārtas visas valsts intereses un kuru labā ir jāprot atteikties no savas šķiras vai partijas sīkām interesēm. Šādai prasībai jabut kategoriskai, un tāpēc jārūpējas par to, lai ikviens pilsonis un vēl jo vairāk karavīrs arī macetu atšķirt valsts intereses no viņa partijas interesēm. Tas_ ir svarīgs audzināšanas darbs, kas veicams ģimene, skolā un sabiedrībā. Pie šī darba jāķeras arī valstij un pirmā kārtā — armijā.

Caur armijas rindām iziet tautas zieds un nākotnes cerība, kuru nevar vienaldzīgi atstāt politisko demagogu vienpusīgai iespaidošanai.

Audzināšana nepastāv cilvēka vajāšanā viņu pārliecības deļ, kā to dažreiz izprot, bet gan bezpar-tējiskā palīdzībā noskaidrot cilvēkam tos pamatus, uz kuriem viņš savu pārliecību ir uzbūvējis. Bieži vien cilvēks akli tic, bet nezina, kam viņš tic un kāpēc tic. Viņa aklā ticība ir radusies zem vienpusīga un neatlaidīga iegalvojuma, ko tas dien no dienas dzird vai lasa, un ko tas beidzot sevī uzņem bez prāta kritikas. Ja šādam cilvēkam beidzot parāda viņa aklās ticības īstos pamatus, var gadīties, ka viņš viļas savā agrākā ticībā un meklē citus pamatus, kuriem pieķerties aiz tīras pārliecības. Mēs nebrīnāmies tāpēc par tām

kādreiz kommūnistiski noskaņotām masām Vācijā, kas pagriež muguras kommūnisma elkiem un dodas citu elku apkampienos, jo viņām acīmredzot trūkst šādu skaidru pamatu savai pārliecībai, bet viņas pārtiek un vadās no aklas ticības tam, kas labāk prot iegalvot.

Ja cilvēkam skaidri parāda viņa ticības pamatus un ja tas atzīst tos par labiem un paliek pie savas agrākās pārliecības, arī tad, kad to pārbaudījis, tad tā nebūt nava kāda peļama parādība, kaut arī mēs paši būtu citos uzskatos. Šāds cilvēks tad ir politiski nobriedis pilsonis, kas akli nesvaidīsies no vienas ticības otrā un arī mītiņu atmosfairā nepaļausies aklām jūtām, bet uzņems dzirdēto ar kritisku prātu. Viņš skaidri apzināsies, ko viņš grib un nebūs akls ierocis demagogu rokās.

Tikai tad, kad audzināšanas ceļā šāda noskaidrošanās ir panākta var ķerties pie nākošā svarīgā audzināšanas darba posma un proti — uzskatu skaidrošanā par to, ko prasa valsts no katra pilsoņa valsts dzīvē, neatkarīgi no pilsoņu politiskās pārliecības, kā, piem.,: rūpes par valsts aizsardzību pret ārējiem ienaidniekiem, noteikumi miera uzturēšanai valsts iekšējā dzīvē, nepieciešamie brīvības ierobežojumi par labu saviem līdzpilsoņiem u. t. t.

Ja audzināmais redzēs, ka viņu nevajā viņa politiskās pārliecības dēļ, un ka viņa audzinātājs pats nepadodas politiskām kaislībām un stingri ievēro valsts intereses, tad viņš neliegs uzticību savam audzinātājam un zem viņa vadības veidosies par krietnu pilsoni savai valstij.

Tā armijai jātop par īsto skolu visiem pilsoņiem, kas iet caur viņas rindām. Nav jāuztraucas, ja kādām politiskām partijām pret to būtu rupji iebildumi. Tas tikai pierādītu, cik maz šādām: partijām rūp, lai viņu piekritēji būtu viņu apzinīgi sekotāji, un ka īstenībā viņām no svara ir tikai piekritēju skaits, ko var zvejot duļķainos ūdeņos.

Darot šādu darbu, mēs varam būt pārliecināti, ka darām to par svētību visai valstij. Šis darbs nebūt nav politikas dzīšana armijā, bet gan politikas izdzīšana no armijas un tieši tās neveselīgās un neapzinīgās politikas, kas valsti ved uz bezdibeņiem. Šādā ceļā no politiskām pārmērībām un mītiņu kaislības tiks pasargāta ne tikai armija vien, bet visa tauta, un tas ir ceļš uz labāku nākotni.

Nevar tomēr neatzīt, ka šis. darbs nav viegls, un ka ne katrs pie šāda darba var ķerties. Vajadzīgs rūpīgi izlasīts un attiecīgi sagatavots audzinātāju kadrs ar plašām zināšanām un brīvs no kaislībām, lai tas patiesi būtu tāds, kam šo darbu var uzticēt un kas būtu spējīgs citam rādīt īsto ceļu.

Vai mums šāds politiski nobriedis audzinātāju kadrs jau sagatavots un vai te būtu vēl kas darāms, tas neietilpst 'šī apcerējuma kompetencē. Darbs tiek darīts un nekad tas nebūs par daudz, ne arī par daudz labi darīts.

3. Techniskā un taktiskā sagatavošana.

Komplicētie materiālie cīņas līdzekļi un augstas prasības no cilvēka saprāta savrupējai cīņai, padarījušas apmācības nozīmi svarīgāku kā agrāk. Katram ierocim nozīme par tik. par cik prot izmantot viņa tehnisko pilnību. Vislabākās baterijas materiālā daļa vērta par tik, cik viņas apkalpe prot izmantot iespējamo ātršāvību, precizitāti u. t.t.

Labi apmācīta baterija, kura spēj ieņemt poziciju tā, lai viņu nevarētu pretinieks atklāt, kura spēj izdarīt to divreiz ātrāk un piešauj mērķi divreiz ātrāk nekā pretinieks, rezultātā veic darbu, līdzīgu divām pretinieka baterijām. Baterija, kura svaida šāviņus un bieži apšauj vairāk savējos nekā pretinieku, — nav nopietni vērā ņemama. Krievu-japāņu karā krievu baterijas Jalupes kaujās, nostādamās atklātās pozicijās, tika ātri apklusinātas un neko nespēja palīdzēt savam karaspēkam. Vāji apmācīts karaspēks neattaisno viņa rīcībā nodotos technis-kos līdzekļus. Labi apmācīts kareivis no 5 lodēm varbūt trāpīs 4, slikts varbūt tikai vienu. 10 labi šāvēji kaujā var būt līdzvērtīgi 40 sliktiem. Kareivis, kurš neprot izvēlēties sev derīgu apvidu, izmantot apvidu kustībai, ierīkoties cīņai, kurš neprot īstā brīdī izdarīt šāvienu pa īsto mērķi un to trāpīt — tāds kareivis kaujā mazvērtīgs un pats iet ātri bojā. Sliktam kareivim ir tāda pat ēsteriba ka labam; tas ieņem vagonā tādu pat vietu kā labais un prasa sev aizmugurē tikpat daudz ārrindnieku kā labi apmācītais. Kaujā slikti apmācītais patere daudz vairāk patronu kā labais; automātiskais ierocis šāda kareivja rokās ir ārkārtīga mantas izšķiešana; arī pārējās mantas sliktā rotā tiek izšķiestas apbrīnojami ātri. Karā ir no svara apmācība, kas novesta līdz automatiskumam, jo zem briesmu iespaida kareivis spēj izdarīt tikai automātiskas darbības. Jābrīdina no dzīšanās pēc skaitliskuma par ļaunu labai apmācībai. It īpaši valstīm ar ierobežotiem valsts līdzekļiem.

Sekmīga apmācība un derīga darbība kauja nav sasniedzama bez karavīru prata pietiekošas attīstības. Trūcīgu izglītību nespēj atsvērt nekāda personīga drosme un varonība. Bieži vien pūlēm nav nekādas nozīmes, ja tās nepavada gaišs saprāts. Lūk, ko ziņojis krievu armijas kareivis rezervists, kurš kā izlūks pielicis, acīmredzot, lielas pulēs, drošsirdību un izkļuvis cauri vācu posteņu apsardzībai vācu aizmugurē (pirms Gumbinenes kaujas): «Ziņoju Jums, ka Austrijas karaspēks vakar izkāpa no vagona un devies uz Golubovo (Gumbinene? A. K.) tā tad iekš Golubovo stāv vācu artilērija un ulāni, un austriešu karaspēks. Uz ziemeļiem arī ienaidnieka artilērija, kavalērija un kājnieki. Lūdzu paziņot mūsu divizijai un mūsu pulkam, kurā es sastāvu (suščestvuju), Imeritinas 157. kājnieku Ijulks 7. rota, izlūks rezervists Daņiils Rjabiņins[1])».. Šo ziņojumu tas nosūtījis ar kādu kazaku savai

priekšniecībai. Ko gan var izmantot no šāda ziņojuma ?

Apmācība, kura pašos pamatos dibināta uz nepareiziem principiem, ir vairāk ļauna, nekā laba. Pasaules karu visas armijas sāka ar nepareizi novērtētu uguns nozīmi. Sekas bija milzīgie zaudējumi un morālo spēku sabrukums. Bagātīgie kadri pirmās formācijas ātri izkusa. Vietā stājās vāji apmācītie un morāliska ziņā mazvērtīgie papildinājumi, izsaucot vajadzību pēc skaitliskā pieauguma. Rezultātā vairāku armiju sabrukums. Apmācība nav pārtraucama arī kara laikā. Kājā taktika padota evolūcijai. Tikai vispusīgi apmācīta armija spēj laikā saskatīt jaunas idejas un izmantot šo ideju priekšrocības. Jaunās formas vispirms ieviešas aktīvās daļās un tikai pēc tam nokļūst oficiālos priekšrakstos. Tāpēc vēlams kara laikā dažādu papildinājumu apmācīšanu izdarīt pie aktīvām divizijām.

Jo lielāka nozīme apmācībai, sevišķi priekšnieku apmācībai, kad nākas darboties plašās frontēs.

Apmācībā sasniegtie rezultāti ir svarīgs pieturas punkts pretinieka kaujas spēju novērtēšanai, tāpēc kļūst saprotams, ka sasniegtie rezultāti ir jāpatur stingrā slepenībā. Lai spriestu par divu pretinieku apmācības sekmēm, ir jāsalīdzina apmācības ilgums un apmācāmo vispārējais izglītības līmenis, apmā-!) Qen. Golovin. Iz istoriji kampaniji 1914. g. 138. 1, p, čības metodes, komandējošā sastāva principiālie uzskati un izglītības līmenis, kā arī reāli tveramie apmācības rezultāti (šaušana, orientēšanās apvidū, pavēlu technika u. c). Zems izglītības līmenis prasa palielinātu apmācības ilgumu un otrādi. Pie daudzmaz vienādiem apstākļiem apmācības rezultāti atšķirsies maz.

E. Kvalitāte kā kvalitatīvo faktoru saistības rezultāts.

Līdz šim mēs esam apskatījuši kvalitatīvos faktorus katru par sevi, lai atvieglotu izpratni par katru atsevišķā faktora īpatnējo dabu, t. i. kvalitātes pētīšanā mēs esam pielietājuši analitisko pētīšanas metodi. Sintezējot iegūtās atziņas, mēs nonāksim pie pilnīgākas izpratnes par pašu kvalitāti, kā visu viņu sastādošo, atsevišķi apskatīto, faktoru vērtības rezultātu.

Piedzīvojumi rāda, ka kvalitāte, kā viņu sastādošo faktoru vērtības rezultāts, nekad neatspoguļo pilnīgi to faktoru vērtību, kāda piemīt tiem, ja aplūkojam tos atsevišķi. Tā, piemēram, nevar secināt, ka cilvēks ar vāju cīņas gribu arī vienmēr paliks ar vāju cīņas gribu, un ka šāda cīnītāja cīņas kvalitāte būs vienmēr mazvērtīga, par kādu mēs to atzīstam, pētot tikai viņa morālos spēkus. Ja šādam cilvēkam mēs iedotu rokās ļoti vērtīgus ieročus — varbūt, ka šie ieroči ar savu kvalitāti iespaidos to tādā virzienā, ka viņam rāsies vērtīga cīņas griba, un viņš būs galīgā rezultātā jāvērtē kā vērtīgs cīnītājs. Par šādu kvalitatīvo faktoru savstarpējās iespaidošanas būtību un nozīmi mēs jau pieminējām, runādami iepriekšējās nodalās par morālo spēku,

materiālo cīņas līdzekļu un apmācības savstarpējo atkarību. No tā mums jānāk pie atzinuma, ka lai izprastu kvalitāti, kā viņu sastādošo atsevišķo faktoru vērtības rezultātu, nepietiek ar to, ka pētām katru kvalitatīvo faktoru atsevišķi vien, bet ir nepieciešami arī tuvāk pētīt tos likumus, pēc kuriem notiek kvalitatīvo faktoru vērtības izmaiņas, tiklīdz tie nonāk sakarībā ar citiem kvalitatīviem faktoriem.

Mēs nevaram lolot cerības šādā pētīšanā noskai-rot visu, kas mūs varētu interesēt. Tā, piemēram, mums nekad neizdosies noteikt to ieroču kvalitatīvās vērtības pakāpi, kura būtu nepieciešama, lai mūsu augstāk pievestā piemērā tā spētu stiprināt cīņas gribu cilvēkam, kuram tāda ir vāja. Te ir darīšana ar psīchiskiem spēkiem, kurus nevar izmērot ar collmēru. Ja vienam cilvēkam zināms ierocis spēs iedvest cīņas gribu, tad otram tas pats ierocis iedvesīs tikai riebumu un varbūt vēl vairāk atbaidīs viņa cīņas gribu. Bet mēs varam būt pilnīgi apmierināti ari ar mazākiem pētīšanas panākumiem un proti, ja mums izdotos atrast vispārējo likumību, pēc kuras kvalitatīvo faktoru savstarpējā iespaidošanās notiek un no tās izlobīt tādas pazīmes, pie kurām šāda iespaidošanās varētu dot vislabākos rezultātus. Tas mums dotu loti vērtīgus norādījumus, kādā virzienā praktiskā darbā jāiet mūsu pūlēm un līdzekļiem.

No sacītā par kvalitatīvo faktoru saistībām mēs varam nojaust, ka kvalitatīvo faktoru vērtības aritmētiskā summa neizteic kvalitātes vērtību. Ja mēs pieņemtu pretējo, tad nebūtu grūti pierādīt, ka šāds pieņēmums runātu pretim ļoti daudzām atziņām, kuras mēs uzskatām par neapšaubāmām.

Atzīmēsim labākas uzskatāmības dēļ kvalitatīvos faktorus ar kādiem nebūt patvaļīgi ņemtiem skaitļiem, piemēram: morālos spēkus = 1, materiālos cīņas līdzekļus = 3, apmācību = 5, fiziskos spēkus = 7 u. t. t. Ja kvalitāte līdzinātos šo faktoru atritmetiskai summai, tad mes to varētu izteikt šādā formulā:

$1+3+5+7=16.$

Bet, pazīdami matemātikas likumus, mēs šo formulu tūdaļ varētu attiecināt uz ar citādiem skaitļiem izteiktiem kvalitatīviem faktoriem un, proti, dažus no tiem atvietot ar 0:

$0+5+0+7\ldots=12.$

Pirmā gadījumā mēs dabūtu kvalitāti, izteiktu ar skaitli 16, bet otrā — ar skaitli ***12.*** Abos gadījumos kvalitāte būtu kāds pozitīvs, reāls lielums. Bet otrā gadījumā tas nozīmētu, ka cilvēkam, kuram nav nekādas cīņas gribas, kuram_ ir ierocis, kuru viņš nemaz neprot izmantot, **būtu** tomēr cīņas vērtība.

Tas runā pretim mūsu atziņai, ka cilvēkam, kurš negrib cīnīties, kurš nemāk lietāt ieroci, vai arī kuram nav nekādu cīņas ieroču,**nevar būt** nekādas cīņas vērtības un ka tāpēc, ieliekot otrā piemērā vērtības, līdzīgas 0, arī visai kvalitātei būtu jāpārvēršas par līdzīgu 0.

Acīmredzot, summēšanas zīme (+) šādu pārvēršanos nevar dot, tāpēc pieņēmums, ka kvalitāte līdzinās viņas atsevišķo faktoru summai, ir nepareizs un atmetams.

Turpinādami savu domu gājienu talak un meklēdami pēc tādas faktoru saistības, pie kuras, kādam nebūt no tiem pārvēršoties par 0, viss rezultāts tiktu pārvērsts par 0, nonākam pie saistības ar reizināšanas zīmi. Lietādami kvalitātes izteiksmē iepriekšējos skaitļus, mēs dabūsim šādu kvalitātes izteiksmi:

1*3*5*7... = 105,

0*5*0*3... = 0.

Šī izteiksme atbilst visiem pārbaudījumiem, kādus mēs mēģinātu izdarīt uz mūsu iepriekšējo atziņu pamata: viņa pārvērš rezultātu par 0, ja kāds nebūt izteiksmesloceklis līdzīgs 0, viņa arī pielaiž iespēju kompensēt kuru katru vājāko locekli caur stiprāko, neizmainot gala rezultātu, kādu pazīmi mes agrāk konstatējām, kad runājām par to, ka stipri materiālie cīņas līdzekļi spēj arī vājākus morālos spēkus noturēt līdz uzvarai, jo piem.: 3*4=12.

1*12=12.

Ja reizinājuma izteiksme nerunā pretim mūsu atziņām neviena gadījumā, tad viņa ir mums pieņemama un no viņas mēs tad varam nākt pie slēdziena, ka kvalitāte sastādās no viņas atsevišķo faktoru vērtības reizinājuma. Zinādami kvalitatīvo faktoru savstarpējās saistības vispārējo likumu, mēs, pamatojoties uz matemātiskas darbības noteikumiem-, varam izmainīt pēc savas patikas kuru katru izteiksmes locekli un meklēt to gadījumu, pie kura faktoru saistība dotu vislabāko rezultātu. Ņemot iepriekšējos skaitliski izteiktos faktorus 1, 3, 5 un 7 un, neizejot ārpus viņu summāras vērtības robežām (robeža = = 1 + 3 + 5 + 7=16), sastādīsim kombinācijas no šiem skaitļiem un apskatīsim, kāda kombinācija dod vislabākos rezultātus:

1*3*5*7=105,

2*2*6*6 = 144,

3*1*7*5=105,

4*4*4*4=256,

5*5*3*3 = 225,

6*6*2*2=144,

7*7*j*j = 49

h. t. t. u. t. t.

Šai tabulā nav grūti saskatīt, ka vislabvēlīgākos rezultātus var dot tāda saistība, kad kvalitatīvie faktori tiecas uz nolīdzināšanos (uz aritmētisko vidējo lielumu, kads šinī gadījumā ir 16:4=4), bet vājākos rezultātus, kad kvalitatīvie faktori tiecas uz kontrastu. Jo konstrasts lielāks, jo rezultāti sliktāki. Tāpēc mūsu pūlēm jāiziet uz to, lai visus kvalitatīvos faktorus audzētu harmoniskā saskaņā, bet neizceltu kādu

nebūt vienu, ja to var darīt ne citādi, kā vienīgi uz otra faktora rēķina.

Izpētījuši tādā veidā kvalitatīvo faktoru saistības likumību un saprasdami noteikumus, ka no atsevišķiem faktoriem veidojas kvalitāte, mēs rezumēsim visu sacīto, kā labs cīnītājs būs tas, kuram būs stipra cīņas griba, kurš būs apbruņots ar ieroci, piemērotu viņa cīņas gribai, kurs būs apmācīts tā, lai šo ieroci prastu pilnīgi izmantot un kurš ar organizatora roku būs nolikts uzdevuma priekšā, kas atbilst viņa gara dāvanām un fiziskam spēkam. Kaut arī atzīstam, ka labs ierocis un laba apmācība var pacelt arī gļēvuli no baiļu sastinguma, tad tomēr cenšanos kompensēt morālo spēku vājumu ar vērtīgākiem ieročiem vai ieroču trūkumu ar morālo spēku pārsvaru (bieži vien tikai iedomātu!), nevar atzīt par pašmērķi, bet tikai kā līdzekli, lai no lielākā ļaunuma pārietu uz mazāko, ja to citādi novērst nevar.

Vispārinājot kvalitātes izteiksmes formulu, mēs varam to izteikt šādā veidā:

a * b * c * d ... n = K,

kur zem K mēs saprotam kvalitāti, bet zem burtiem a, b, c un d kuru katru kvalitatīvo faktoru. Šās formulas vislabvēlīgāko atrisinājumu mēs panāksim pie:

a = b = c = d = ... = n.

Noslēgdami nodaļu par kvalitātes atsevišķu faktoru saistību, ir vēl jānorāda uz kādu īpatnēju stāvokli, kadu šai saistība var ieņemt viens no kvalitatīviem faktoriem — morālie spēki.

Morālie spēki, kā jau zinām, ir visnepastāvīgākais no visiem faktoriem. Bet viņš ir arī vienīeais, kurš var būt ar negatīvu zīmi. Tiklīdz cilvēka cīņas griba izvēlas mērķi, kurš nesaskan ar mūsu nolūkiem un tos apdraud, tā kļūst par negatīvu un tāpēc kaitīgu lielumu. Tā tas, piemēram, ir, kad karaspēks saceļas pret savu valsti vai savu vadoni. Viņš ir cīņas spējīgs, tā tad kvalitatīvi vērtīgs, bet šī vērtība ir negatīva. Par negatīvu to padara tikai viens vienīgs faktors — morālie spēki, jo pēc reizināšanas likumiem:

(— a) * b * c * d . . . n = —K.

Neviens cits faktors nevar padarīt visu rezultātu negatīvu, jo pēc savas dabas tas vienmēr būs kāds pozitīvs lielums, kam tieksme ne samazināties, bet vairāk pieaugt un tieši karā. Tā, piem., apmācības nevienādība un trūkumi novērsīsies caur ikdienišķo praksi, fiziskie spēki norūdīsies caur pieradumu

u. t. t. Morālie spēki, turpretim, kaut gan arī var nostiprināties, pierodot pie briesmām, tomēr tik pat labi tie var sabrukt vai padarīt negatīvu visu kvalitāti, ja vadoņa acs par tiem nebūs nomodā jau miera un jo vairāk pašā kara laikā. Morālo spēku faktors tāpēc ir tas stūra akmens, kas visos karos un visos apstākļos ir bijis kara vadoņu uzmanības centrā.

F. Individuālā un kollektiva kvalitate.

Savos līdzšinējos pētījumos par kvalitāti, mēs esam noskaidrojuši tos faktorus un apstākļus, kas veido un nosaka atsevišķo cīņas elementu kvalitatīvo vērtību, t. i. esam noskaidrojuši individuālo kvalitāti. Bet mēs zinām, ka karā nedarbojas cīņas elementi nošķirti, katrs par sevi. Karā visi cīņas elementi vairuma gadījumos sastāda kollektīvus, tāpēc kvalitatīva vērtība ***mazāk*** izpaudīsies individuālā nozīmē, bet gan vairāk kopdarbībā ar citiem, līdzīgu uzdevumu veicošiem elementiem. Tapec ir vēl jāpēta jautājums par to, kā izteiksies individuālā kvalitatīvā vērtība, kad tā tiek nostādīta kopdarbības prasības priekšā, cīņas kollektīvā. Kopdarbības prasība nodibina starp cīņas elementiem jaunas saistības, kuru sekas ir savstarpēja iespaidošanas, līdzīgi kā to redzējām runājot par kvalitatīvo faktoru saistībām un savstarpējo iespaidošanos. Šo savstarpējo saistību būtību un iespaidošanas sekas tad arī apskatīsim tuvāk.

Militārā literatūrā mēs sastopamies ar aizrādījumiem uz svarīgu nozīmi, kāda tiek piešķirta apmācības, apbruņojuma, organizācijas u. c. vienādošanai, tāpat vienību sastādīšanai no fiziska spēka ziņā vienādiem cilvēkiem u. t. t. Tomēr mes nekur neatradīsim minētās nozīmes zinisku iztirzāšanu un pamatojumus uz prāta slēdzieniem. Ja arī š ai virzienā mēģinājumi ir bijuši, tad tie var noderēt tikai «kā ierosinājums, bet paši par sevi nopietnas kritikas neiztur. Tā, piemēram, tiek noradīts, ka cīnītāju kvalitatīvā vērtība ir savstarpēja saistība caur reizinājuma zīmi, gluži tāpat, ka to mes konstatējām attiecībā uz kvalitatīvo faktoru saistībām[1]). Pēc minētā iznāktu, ka strēlnieku grupas 8 strēlnieki, apzīmējot viņu individuālo kvalitatīvo vērtību ar kādiem nebūt, piemēra deļ, patvaļīgi ņemtiem skaitļiem, atrastos šādā saistība:

$3*2*3*_4*3*2*4*3 = 5184.$

Ar šādas formulas palīdzību varētu gan pierādīt, kāpēc nebūtu vēlami lieli _ kontrasti starp grupu sastādošo cilvēku individuālo kvalitatīvo vērtību, jo mēs jau zinām, ka reizinājuma saistība dod vis-

') V. Reizņieks. Armija kā vērtība. Mii. rakstu kr. 1929. g. III sējums.

labākos rezultātus, kad sareizinātmie lielumi tiecas uz vidējo aritmētisko lielumu. Dotā piemērā 8 locekļu summāra vērtība ir3 + 2 + 3 + 4+ 3 + 2 + 4+ 3 = =***24,*** ta tadvidejais aritmētiskais ir: 24:8 = 3 un tapec vislabākos rezultātus dotu saistība:

3 * 3 * 3 * 3 * 3 * 3 * 3 * 3 = 6561.

Bet jautājums ir, vai mēs vispār varam atzīt par pareizu šadu locekļu saistību caur reizinājuma zīmi? Mes zinām, ka cīnītāja negatīvā cīņas griba pataisapar negatīvu visuviņa kvalitatīvo vērtību, un ja šada 8 cilvēku grupā būtu .viens, divi vai vairāki cīnītāji ar negatīvu cīņas gribu, tad iznāktu, ka :

— 3* 3* 3* 3* 3* 3* 3* 3* 3 = —6561,
— 3 *—3 * 3 * 3* 3* 3* 3* 3 * 3= + 6561,
-3*-3*-3* 3* 3* 3* 3 *3 * 3= — 6561,
— 3 * — 3 * — 3 * — 3 * 3 * 3 * 3 * 3 * 3 = + 6561. u t. t. tas ir, ja grupa butu viens cīnītājs ar negatīvu cīņas gribu, tad šis viens cilvēks padarītu visas grupas kvalitāti par negatīvu, bet divi tādi cīnītāji, turpretim, dotu pozitīvu kvalitāti. Vispār, nepāra skaitlis dotu negatīvu, bet pāra skaitlis — pozitīvu kvalitāti. Tas runā pretim katrai loģikai, tāpēc cīnītāju kvalitatīvā saistība nevar tikt izteikta caur reizinājuma zīmi, bet šai saistībai jābūt citādai.

_ Apskatīsim, vai šī cīnītāju kopējā kvalitatīvā vērtība nav izteicama individuālo kvalitatīvo vērtību summa, Tadagadījumā mēs zināmu kollektīvu, sastāvošu, piemēram, no kādiem 5 locekļiem, varētu izteikt ar šadu formulu:

A + B + C + D + E = Kk, kur zem A, B, C, D un E varam iedomāties kareivi Bērziņu, Riekstiņu, Lapiņu, Osiņu u. t. i, bet zem ***KK*** — dota kollektīvā kvalitāti. Pārbaudīsim, vai šada izteiksme atbilst prasībām, kādas tai var uzstādīt. Šai nolūka uzstādīsim jautājumu, kā atsauksies uz Kk gadījumi, kad kāds nebūt kollektīvā 16-ceklis pārvērstos par 0, vai būtu ar negatīvu zīmi.

Pirmā gadījumā pieņemsim A = 0, otrā gadījuma A un B kā negatīvus locekļus, t. i. A un B. Labākas uzskatāmības dēļ burtu vietā ņemsim patvaļīgus skaitļus:

A = 0 (vai : —2)
B = 3 (vai : -3)
C = 2 D = 3 E = 5

Tad kollektīva kvalitāte pieņemtu šādas izteiksmes:

pirmā gadījumā: 0 + 3 + 2 + 3 + 5 = +13 otrā gadījumā: —2 — 3 + 2 + 3 + 5 = + 5

Tīri teorētiski spriežot mēs redzam, ka vienam loceklim pārvēršoties par nulli, kollektīva kvalitāte nesabrūk un zaudē tikai to vērtību, kāda bijusi atkritušām loceklim. Ja izteiksmē daži locekļi ir negatīvi, tad viss rezultāts netiek pārvērsts par negatīvu, bet sastādās no pozitīvo lielumu starpības.

Vārdos izteiktās augšminētās formulas nozīmētu, ka grupas cīņas vērtība summējas no viņas cilvēku individuālās vērtības. Ja kāds nebūt grupas cilvēks paliktu cīņai bezvērtīgs, piem., kritis kaujā, tad grupa paturētu atlikušo cilvēku vērtības summu. Jo vairāki cilvēki kristu, jo mazāka paliktu grupas cīņas vērtība. No otras puses, ja grupā būtu iekļuvuši daži cilvēki ar negatīvu cīņas vērtību, piem., pretvalstiski noskaņoti, tad grupai tie būtu par nastu, un grupai ne tikai tas būtu zudis spēks, bet no grupas tiktu vēl atņemti spēki, lai šos negatīvos locekļus paralizētu, kā tas redzams no otras formulas, kur negatīvie locekļi —2 un —3 atņem grupai līdzīgu pretvērtību no pozitīviem

locekļiem.

Ja grupas pozitīvo locekļu kvalitatīvā vērtība pārspēj negatīvo, tad grupai paliek pozitīva vērtība, pretējā gadījumā visa grupa paliks ar negatīvu vērtību, piem.:

— 2 — 2 — 2 — 2 + 3 = -5.

No piedzīvojumiem mēs zinām, ka šāds stāvoklis praktiskā dzīvē apstiprinās, bet gan tikai pēc būtības, ne pēc satura. Tāpēc, ņemot pēc būtības, mēs varētu akceptēt domu, ka ko 11 e k-tīva kvalitāte izteicama caur kollek-tīvu sastādošo locekļu individuālās kvalitātes summu, bet pēc satura rodas daži iebildumi, kas prasa ievest summias izteiksmē dažas atrunas vai papildinājumus.

Lai mēs saprastu, iekš kam šādi iebildumi pastāv, ņemsim dažus piemērus un summas formulu iztirzāsim tuvāk.

Izrādās, ka līdzīgi tam, kā kvalitatīvie faktori izmaina savu nominālo vērtību nākot saskāros ar citiem faktoriem, tā arī atsevišķie kollektīva locekļi, ierindoti kollektīva, nāk zem pārējo kollektīva locekļu iespaida, pie kam šis iespaids var atsaukties labvēlīgi vai kaitīgi. Piedzīvojumi rāda, ka, piemēram, grupā, kur starp 7 drošsirdīgiem kareivjiem ieliek vienu mazāk drošu kareivi, pēdējais pēc zināma laika, zem pārējo drošsirdīgo kareivju iespaida, arī paliek drošsirdīgs, Piedzīvojumi arī rāda, ka 1 drošsirdīgs starp 7 gļēvuļiem pēc zināma laika paliek pats par gļēvuli. Acīmredzot kollektīva locekļu savstarpēja iespaidošanās ir svarīgs faktors, kas pārveido kollektīva kvalitāti tādā veidā, ka tā vairs nelīdzinās kollektīvu sastādošo locekļu individuālas kvalitātes tīrai summai. Tāpēc summas izteiksme, lai gan neapstrīdama pēc būtības, bet pēc satura neizteiks kollektīva īsto kvalitatīvo vērtību un nebūs pareizi secināt, ka kollektīvās kvalitātes izteiksmē:

2 + 2 + 3 + 5 + 1 = 13

kollektīva kvalitāte būtu līdzīga kādam nebūt lielumam 13. Var izrādīties, ka šinī izteiksme" vērtīgākais loceklis (5) var zaudēt no savas vērtības, iespaidots no pārējiem mazāk vērtīgiem locekļiem, bet nevērtīgākais loceklis (1) var zem parejo vērtīgāko locekļu iespaida palikt vērtīgāks, tapec kollektīva kvalitāte var arī gala rezultāta nelīdzināties viņu sastādošo locekļu kvalitatīvas vērtības summai tīrā veidā.

No sacītā mēs varam saprast, ka lai dabūtu kollektīva kvalitatīvo vērtību, ir nepieciešams ievest locekļu summas izteiksmē kādu nebūt korrektu-r u, kas šo izteiksmi pārveidotu saskaņa ar pārmaiņām, kādas notiek atsevišķo locekļu individuāla kvalitātē, kad tie nāk saskāros ar citiem locekļiem. Šai korrektūrai būtu jāizteic kollektīva locekļu savstarpējās iespaidošanas sekas un atkarīgi no ta, vai tās būtu labvēlīgas- vai kaitīgas, attiecīgi jāpaceļ vai jāsamazina kollektīva kvalitātes vērtība.

Galvenie individuālās" kvalitātes faktori, kas šeit kristu svarā, būtu morālie un fiziskie spēki un apmācība. Pārējie faktori, kaut gan arī padoti kollektīva iespaidam, bet mazāk svarīgi musu pašreizējai domu gaitai. Atminēdamies formulu, ar kadu mēs izteicām individuālo kvalitāti, mēs varam kada nebūt kollektīva kvalitāti pēc būtības izteikt 'šadi:

(a*b*c*d*e)+ (al* bl* cl* dl* el)+ (a2 *b2*c2*d2* e2) = Kk Kar. A. Kar. B. Kar. C.

Ja visi locekļi būtu kvalitatīvi vienvērtīgi, tad a = al=a_2, b=bl=b_2, c = Cl = c_2 u. t. t. un augšmine-ta formula mes varētu vienādos, visiem kopējos lielumus iznest aiz iekavām. Rezultātā formula pieņemtu šadu veidu:

a*b*c*d*e(l + l + l) = **Kk,**

bet

$_a$*b*c*d*e

izteic katra locekļa individuālo kvalitāti **(K),** tapec šada 3 vīru kollektīva kvalitāti, kas sastādās no vienvērtīgiem locekļiem, mēs varētu izteikt šādi:

3K=Kk,

t. i. pie vienvērtīgiem kollektīva locekļiem kollektīva kvalitāte nemainās un līdzinās locekļu individuālas kvalitātes summai.

Ja kollektīva locekļi nebūs vienvērtīgi, piemēram, morālie spēki būtu dažādi, t. i. a#al#a_2, tad a, al un a_2 nevarēs iznest ārpus iekavām, un formula pieņems šādu veidu:

b*c*d*e (a + a **1**+a_2) = **Kk.**

Ja dotā piemērā būtu:

a<a 1 <a_2

tad atkarīgi no a_2 iespaidošanas spējām pārējie locekļi a un al vai nu pieaugtu savā vērtībā jeb arī savukārt iespaidotu a_2 tādējādi, ka a_2 vērtība samazinātos. Rezultāta no šādas savstarpējas iespaidošanas iznāktu kāds visiem vienāds kompromisa lielums X, kurš salīdzinot ar agrāko būtu:

x # al #a_2 # a

un pēc savas vērtības nostādāms vai nu starp a un al vai starp al un a_2, t. i.

a < x < a 1 vai al<x<a_2.

Ieliekot pamatformulā morālo spēku izteiksmes a + al + a_2 vietā caur iespaidošanos radušos lielumus x + x + x dabūsim:

b*c * d * e (X + X + X) = **Kk,** jeb X*b*c*d*e(l + l + **D** = Kk

Šai izteiksmē X*b*c*d*e vairs nelīdzinās agrākai izteiksmei a * b * c * d* e, jo X # a , t. i. katra atsevišķā locekļa individuāla kvalitāte ir izmainījusies zem pārējo locekļu iespaida un tāpēc dota kollektī-va kvalitāte vairs nelīdzinās viņa locekļu agrākas kvalitātes summai, bet gan summai, ņemtai ar kādu koeficientu, kas atbilst notikušai

savstarpējai iespaidošanai. Ja mēs šo koeficientu, kas pārveidojis izteiksmi a*b*c*d*e par jaunu izteiksmi X*b*c*d*e apzīmētu ar kādu nebūt lielumu y, tad

X*b*c*d*e = y(a*b*c*d*e),

bet

y (a*b*c*d*e) = yK, tāpēc kollektīva kvalitāte izteicama šādi: yK **(1 + 1 + D = Kk**

jeb

3yK = **Kk,** t. i.

ja kollektīvu sastāda locekļi ar ne-vienvērtīgiem kvalitatīviem faktoriem, tad kollektīva kvalitāte līdzinās atsevišķo locekļu individuālās kvalitātes summai, ņemtai ar zināmu koeficientu, kas noteic nevienādo faktoru iespaidošanas gala rezultātu.

Ja kollektīva būtu locekļi ar negatīvu vērtību un tie spētu iespaidot pārējos kollektīva locekļus tāda

mera, ka viņi visi paliktu ar negatīvu vērtību, tad koeficients y būtu ar zīmi minus (—) un tāpēc: -3yK = -Kk.

Tas nozīmētu, ka kāda nebūt grupa, kurai ir negatīva cīņas vērtība, būs jo nederīgāka mūsu nolūkiem, ja vērtīgāki būs bijuši grupas locekļu individuālie kvalitatīvie faktori, kā fiziskie spēki, apmācība, ieroči u. c. Šāda grupa spēs ātrāki aizbēgt vai enerģiskāki uzstāties pret mums pašiem. No tā mēs arī noprotam, kapec dažreiz daži cilvēki spēj turēt savā iespaidā un terorizēt visu grupu, vadu un pat rotu.

Ta kā vienā kollektīva visi locekļi nekad nebūs ar vienvērtīgiem individuāliem kvalitatīviem faktoriem, tad kollektīva kvalitāti nekad nevarēs izteikt ar viņu sastādošo locekļu individuālās kvalitātes tīru summu, bet vienmēr iespaidošanas process notiks, un tāpēc kollektīva kvalitāte būs izteicama visos gadījumos ar šādu vispārēju formu lu:

Kk = SyK,

kur S — kollektīva locekļu skaitliskums, K = locekļu individuālā kvalitāte un y = iespaidošanas koeficients.

Kļūst saprotams, ka jo ilgāki kāda nebūt kollektīva locekļi būs bijuši kopā (sadzīvojusies, saraduši, sapratušies), jo stabilāks paliek iespaidošanas koeficients y. Ja kollektīva locekļi ir kopā īsu laiku, tad iespaidošanas process nebūs beidzies un tāpēc koeficients y katru brīdi turpina mainīt savu lielumu.

Mums šķiet, ka kollektīva kvalitātes izteiksme pēc visa augstāk teiktā kļūst saprotama. Tāpēc apskatīsim tuvāk tos apstākļus un noteikumus, kādi būtu nepieciešami, lai varētu iegūt vislabākos rezultātus ko 1-lektīva kvalitatīvās vērtības izteiksmē, kā to darījām pētot individuālo kvalitāti, kas praktiskā dzīvē ir no ļoti liela svara.

Militāro lietu neprašām ir kāda ļoti raksturīga kopēja pazīme, pēc kuras viņus visus var tūliņ pazīt, kā sacīt, pēc ausīm. Viņiem šķiet, ka

ja karaspēku var iedalīt pulkos, apbruņot, apģērbt un apmācīt pāris mēnešu laikā, tad ar to jau ir panākts viss un ilgāks dienests nemaz nav vajadzīgs. Viņiem šķiet, ka miera laikā uzturamais armijas kadrs ir nesamērīgi liels, kas neproduktīvi aprij milzīgus līdzekļus no valsts kases, un ka tāpēc miera laikā armija būtu samazināma līdz pēdējam cilvēkam. Viņiem arī šķiet, ka pāriešana no regulāras, stāvošas armijas uz miliciju ir labākā ideja, un ka militāro lietu speciālisti to apstrīd tikai aiz bailēm pazaudēt maizes kumosu, ko it kā nepelnīti valsts tiem spiesta izsniegt, pastāvot regulārai armijai.

Cilvēkiem, kuri neizprot lietas īsto būtību, bet tomēr domā bez viltus un grib kalpot valstij uz to labāko, mēs šinī ziņā nevarētu neka pārmest, jo zināšanu trūkums nevienam pilsoņu tiesības nekad nav atņēmis. Tomēr neizprotami, kad dažreiz ārzemju presē pat piedzīvojuši karavīri nāk klaja ar projektiem par dienesta laika saīsināšanu un milicijas sistēmas slavināšanu un to izskaidro ka pielaižamu un vēlamu no militārā viedokļa.

Mums stipri jāšaubās par motīvu cēlumu, aiz kuriem slēpjas šādu speciālistu griba pakalpot savai valstij. Neielaizdamies tukša polemika, kas nevar būt mūsu nolūkos, paskatīsimies loģiska domu gaita, kas ir nepieciešams, lai armija, kā kollektivs, būtu vislabāki sagatavota cīņai, t.i. kvalitatīvi augstvērtīga. Savus atzinumus dibināsim uz sacīto par kol-lektīva kvalitātes izteiksmi.

Piedzīvojumi mums rāda, ka slimam jāgriežas pec palīdzības pie vesela, muļķim jāiet mācīties pie gudrā, bet izmisušam briesmas jāmeklē atbalsts pie drošsirdīga. Bet mēs arī zinām, ka viens vesels var palīdzēt tikai zināmam slimnieku skaitam, viens gudrs nespēj atbildēt uz desmits muļķu jautājumiem un viens drošsirdīgs nevar iedvest drosmi simtam zaķupastalu. Acīmredzot šeit slēpjas kāda noteikta un neapstrīdama norma, kuru pārsniedzot vairs labuma nevar būt.

Armija pēc mobilizācijas ir visraibākā masa, kādu vien var iedomāties: viņā sanāk kopā drošsirdīgi vīri ar gļēvuļiem, fiziski stipri ar vājiem, veci vīri ar jaunekļiem, labi apmācīti un norūdīti veterāni ar kauja nevarīgiem neprašām. Vieni nāk ar stingru pārliecību un apņemšanos cīnīties par savu valsti līdz pēdējam, otri nāk ar šaubām sirdī un cere uz izdevību pie pirmā gadījuma izvairīties no cīņas briesmām, bet trešie nāk ar savas partijas karogiem un saka —nost ar karu. Kāds tad var būt ši sajaukuma kvalitatīvais koeficients y?

Ja visu šo raibu raibo masu nevar saliet un ilgāku laiku paturēt kopa vienā traukā, kurā visus kontrastus nogludinātu, lai masai piedotu noteiktu seju, tad tā būs tīra milicija, par kuru tā sajūsmināti milicijas piekritēji.

Kādam jābūt šim brīnuma traukam, kas no nekā spētu izveidot kaut ko? Šis trauks ir armijas mie-ralaika kadrs, kas uzņem sevī raibo mobilizēto pilsoņu masu kara laikā un kurš jau miera laikā, laisdams

caur saviem filtriem tautas jaunatni, gādā par to, lai kara gadījumā nebūtu vairs darīšana ar tādu raibu masu, kāda bijusi pie leģendārā Bābeles torņa, no kura celšanas, kā mēs zinām, nekas arī neesot iznācis.

Bet šo svarīgo darbu kadrs varēs veikt tikai pie zināmiem noteikumiem, kurus tad arī tuvāk izpētīsim.

Atgriezīsimies pie teiktā par kollektīva locekļu individuālās kvalitātes izmaiņām zem citu locekļu iespaida. Mums būtu no svara izdibināt tos a p-stakļus, pie kuriem nevienādie faktori nezaudētu savstarpējā iespaidošanās procesā vērtīgāko daļu no savas pirmatnējās vērtības, un pie kuriem vājākie faktori spētu pieaugt sava vērtībā zem citu vērtīgāko faktoru iespaida, t. i., lai formulā:

$(a + al + a_2)$

katrs atsevišķa locekļa faktors a, al vai a_2, pārveidojoties par X, nepaliktu savā vērtība mazāks ka bijis agrāk, t. i., lai

$X > a$, vai

$X > al$ vai arī

$X > a_2$

Uzskatāmības labā pāriesim uz skaitļu valodu un ņemsim kādu nebūt kollektīvu, sastāvošu no 3 cilvēkiem un kuru kvalitatīvie faktori, kā morālie spēki, apmācības līmenis u. t. t. ir dažādas vērtības.

Piemēram:

cīnītājs A. = 10, cīnītājs B. = 8, cīnītājs C. = 1.

Šādiem cīnītājiem, sanākot kopā, cīnītāji A. un B. iespaidosies viens no otra, bet tā kā viņu kvalitatīvā vērtība atšķiras maz, tad rezultejoša vērtība daudz neatšķirsies no agrākās. Pieņemsim, ka viņa varētu apzīmēt ar kādu nebūt atbilstošu skaitli 9. Bet šai kollektīvā vēl ietilpst trešais loceklis, cīnītājs C ar ļoti atšķirīgu kvalitatīvo vērtību 1. Skaidrs, ka šāds vājš cīņas biedrs atstās nelabvēlīgu iespaidu uz pirmiem diviem cīnītājiem A. un B. Rezultātā, tā kā šim trīsvīru kollektīvam jacīnas kopīgi, tad A. un B. nevarēs visā pilnībā uzradīt labās īpašības, bet būs spiesti piemēroties savam vājākam biedrim C, piem., uzraudzīt, lai tas neaizbēg, pierunāt, lai viņš dara to un to, pamācīt, ka rīkoties u. t. t. Vārdu sakot — cīnītāju A. un B. individuālā vērtība 9. slīdēs uz leju pretim cīnītajā C. vērtībai 1.

No otras puses, cīnītājs C, mudināts no saviem diviem drošsirdīgiem biedriem, paliks drošāks, piesavināsies zināšanas u. t. t., jo aiz vienkāršas cilvēka patmīlības negribēs, lai to piezobotu un tāpēc tieksies savā vērtībā uz A un B. Šādā slīdēšana uz lej un tiekšanā uzaugšu beidzot starp pieminētiem trijiem cīkstoņiem nodibināsies kāds zināms vērtības pamats, pēc kura varēs kalkulēt par to, ko tie spēj un ko nespēj visi kopā.

Kāda varētu būt šādas slīdēšanas vai augšanas robeža, uz kuras tad nostabilizētos cīkstoņu A, B un C cīņas vērtība? Ja starpība starp

A, B no vienas puses un C no otras puses būs lielāka, jo slīdēšana uz leju būs lielāka, pie tam, jo īsāku laiku kopā būs pavadījuši visi trīs cīkstoņi, jo mazāk bus iespaidots vājākais biedrs C un mazāka būs viņa vērtības pieaugšana, kādēļ pārējiem ar viņa zemo kvalitatīvo vērtību būs vairāk jārēķinās.

Paceļas jautājums, kādas varētu būt vispārējas pazīmes, pēc kurām varētu spriest, vai kollektīvā notiks vērtības pieaugšana vai samazināšanās.

Ņemsim kādu citu. lielāku kollektīvu, piem., sastāvošu no 10 locekļiem, ar šādiem kvalitatīvās vērtības kontrastiem:

1, 2, 3, 2, 1, 1, 2, 2, 7, 2.

Nav grūti pārliecināties, ka vērtīgākais loceklis 7 starp pārējiem daudziem mazvērtīgākiem locekļiem nevarēs nekādu jūtamu iespaidu atstāt uz citiem, tāpēc viņš drīz vien būs spiests piemēroties pārējiem un tieši tiem, kuri kollektīvā ir vairākumā. Ja runa ietu par morāliem spēkiem, tad var sagaidīt, ka piezo

bots tiks viņš par savu drošsirdību; ja runa ietu par apmācību, tad ko spētu darīt, piemēram, baterijas apkalpē viens, nezin kā ievingrinājies cilvēks, ja pārējo nemākulības un tūļības dēļ viņš būtu spiests uz tiem gaidīt.

Vēl krasāku ainu mēs dabūsim, ja par nevienādiem faktoriem ņemtu cīnītāju fiziskos spēkus un aplūkotu, kā šādā kollektīvā notiktu fiziskā spēka vērtības slīdēšana vai augšana. Fizisko spēku mēs mākam izteikt ar skaitļu palīdzību, kas atbilst reālai dzīvei un tāpēc nav jāņem kādi patvaļīgi skaitļi, kuri vienam otram var likties pārāk teorētiski un aizdomīgi,' kad runājam par tādām lietām, kā morāliem spēkiem, apmācību u. t. t.

Ņemsim kādu kollektīvu, kur ietilpst veci cilvēki kopā ar spēcīgiem jaunekļiem, fiziski izturīgi kopā ar vārguļiem u. t. t. Pieņemsim, ka šim kollektī-vam jāveic kopējs uzdevums, pārgājiens steidzīgos kaujas apstākļos. Fiziskais spēks atļaus ātrumus:

cīnītājam	A.	— 8	km	stundā.
„	B.	— 7	„	„
„	C.	— 6	„	„
„	D.	— 5	„	„
„	E.	— 3	„	„
„	F.	— 3	„	„

Acīmredzot, lai visi kollektīvā locekļi pienāktu reizē, jo citādi varbūt nebūtu nekādas nozīmes, bus jārēķinās ar vājāko locekļu spējām, t. i. ar 3 km ātrumu stundā.

Ja varētu arī nerēķināties ar diviem pēdējiem vājākiem un ļaut,

lai tie paliek iepakaļ, tad tomēr būtu jārēķinās ar nākošā spējām, t. i. ar_5 km, ātrumu stundā. Tas nozīmē, ka kollektiv s, k_u r š sastādās no augstvērtīgiem cīnītajiem, jaukti ar mazvērtīgiem, **zināmu uzdevumu veikšanai ir spiests slīdēt savā vērtībā līdz**

zemakai robežai, ja no mazvertigiem locekļiem nevar atbrīvoties.

Te rodas pateicīgs darba lauks organizatora talantam: radīt kollektīvus, kuros neietu zudumā atsevišķo locekļu izcilus vērtības, un koliektīvus, kuri savu locekļu īpašību dēļ noderētu kaut tikaj dažiem uzdevumiem, bet toties nebūtu par nastu citiem.

Konkrētā piemērā tas nozīmētu: formēt vienības no gados un fiziskā spēka ziņā vienādiem cilvēkiem, lai no vienas puses varētu izmantot visas jauno un spēcīgo cilvēku priekšrocības pilnīgi, kur vajadzīgs spēks un izturība un, no otras puses, izmantot veco un fiziski vājāko cilvēku spējas pasīviem uzdevumiem, kur nav pirmā vietā prasāms spēks un izturība. Pasaules karš pierādījis, ka arī vecie vīri var būt tīri labi cīnītāji, ja viņiem tiek doti uzdevumi pēc viņu spējām.

Savelkot kopā visu sacīto, mēs varam taisīt slēdzienu, ka vislabākos rezultātus kvalitātes ziņā var dot kollektīvs:

1) kurā nav **lieli kontrasti** starp kollektī-va locekļu individuālās kvalitātes vērtību;

2) kurā locekli ar augstāku individuālās kvalitātes vērtību **spēj ņemt** pārsvaru par vājākiem, un

3) kura rīcībā ir dots **laiks** esošo kontrastu izlīdzināšanai un zemāko vērtību pieaugšanai zem a u gstvērtīgāko iespaida.

Tāpēc kādas nebūt rotas kaujas vērtību nevarēs mērot ne pēc fiziskā spēka milža vai vārguļa, ne pēc gudrākā vai muļķākā, ne pēc drošsirdīgākā vai bailīgāka cilvēka rotā, nedz pēc ieroču labām spējam, kas izdoti rotas cilvēkiem, kuri vāji ar tiem apmācīti, bet gan pēc visas rotas karavīru caurmēra spējām.

Ne bez gudra nolūka arī prasām vienādību organizācijā, apmācībā, apbruņojumā u. t. t., bet nekultivējam atsevišķus ģēnijus, kā to daži liek priekšā darīt. Kara laikā armijas vērtība izteiksies atkarībā no tā, cik liels būs viņas kadrs, kurā jāiepilda mobilizējamo masa, lai kadra labie tikumi spētu ņemt pārsvaru par raibās masas tikumiem un iespaidotu tos vērtības augšanas virzienā. Ja viņš būs tik mazs, ka mobilizēto masa to nomāks, tad masa, iegūdama pārsvaru, sāks uzstāties ar saviem tikumiem un likumiem un izsauks vērtības slīdēšanu. Kadra iekšējais spēks ir atkarīgs no viņa lieluma un no laika, kurš nepieciešams, lai viņš pats būtu apmācīts tā, ka spētu mobilizējamo masu ātrā laikā padarīt par saprašām, bet vēl vairāk no laika, kas nepieciešams, lai viņš pats būtu sakausēts un bez neizlīdzinātām pretešķībām, vienalga kādas dabas tās arī nebūtu, un pie tam sakausēts tik ciešā kollektīvā, ka spētu mobilizējamo raibo

masu atturēt no slīdēšanas uz leju, bet celt un tuvināt to savam garam un savām spējām. Saprotams, ka mobilizētās masas iespaidošanai vēlams laiks, bet tas, par nožēlošanu, vienmēr būs ļoti īss.

Kara piedzīvojumi māca, ka kadrs, kas iekšķīgi stipri sakausēts un ar izlīdzinātām pretešķībām, spēj sevī uzsūkt mobilizēto masu, ja ikdienišķā dzīvē tās pienākuma apziņa nav galīgi sapropagan-dēta. Pie tam šī mobilizējamo masa tomēr nevar pārsniegt zināmu skaitlisko mēru, kas līdzinājās apm. 75% no visas armijas sastāva, kas tiktu uzstādīts karam. Jo armija vairāk mēchanizēta, jo kadra daļai jābūt lielākai, ietverot sevī daudzus speciālistus, neatvietojamus no mobilizēto masas. Miera laika dienestā ilgums neslēpj sevī tikai prasību pēc apmācības, bet gan tik svarīgu faktoru, kā karaspēka sakausēšanu viegabalainā masā, un taisni šo prasību neizprot tie, kas runā par dienesta laika saīsināšanu un ilgojas pēc milicijas. Ja zinām, kas ir milicija pēc savas sturktūras, un ja zinām, ko kara piemēri saka par milicijas kaujas spējām, tad mēs pēc tāda ideāla nedrīkstam censties aiz tīras jautājuma izpratnes no militārā viedokļa vien. Milicijai ir vēl kāds cits, valstij visai bīstams raksturs, par kuru runāsim vēlāk.

Skaitliskums.

1. Skaitliskuma nominālā un kvalitatīvā Izpratne.

Zem bruņoto spēku skaitliskuma mēs saprotam cīņas elementu — cilvēku un materiālo cīņas līdzekļu sakopojumu. Skaitliskums, ņemts neatkarīgi no kvalitātes jēdziena, izteic ļoti maz vai nekā. Tā, piem., jēdziens «100» vai «1000» neizteic nekā. Jēdziens «100 kareivji» vai «1000 šautenes» izteic ļoti maz. Turpretim, ja šim jēdzienam mēs pievienojam mums zināmās šo kareivju vai šauteņu kvalitatīvās īpašības, tad skaitliskums «100» un «1000» kļūst par ļoti reālu tveramu vērtības mērogu. Tomēr praktiskā dzīvē mēs bieži vien savos pētījumos vai aprēķinos varam apmierināties ar skaitliskuma kailo jēdzienu, ņemtu neatkarīgi no kvalitātes apzīmējuma. Ja mēs, piemēram, gribētu pētīt aizstāvēšanās vai uzbrukuma priekšrocības un bez karaspēka skaitliskuma mēģinātu vēl atsaukties uz kvalitatīvo vērtību, tad nonāktu pie tūkstošām varbūtību un ne pie kāda noteikta slēdziena netiktu. Tāpat aprēķinos par karaspēka pārvadāšanu, ēdināšanu, ietērpšanu u. c. mums ir no svara tikai skaitliskums. Nevienādības mēs neņemam vērā, jo tas_ izlīdzinās caur pašu skaitliskumu: vienam vajadzēs drēbes vairāk, otram mazāk u. t. t., rezultātā bus zināms vidus mērs, ar kuru jārēķinās un kuru mes no piedzīvojumiem loti labi zinām. Ja pie dažādiem teorētiskiem slēdzieniem vai aprēķiniem mēs skaitliskumu pieņemam ka vienīgo vērtības mērogu, tad pie šādu slēdzienu vai aprēķinu izvešanas dzīvē, zīmējoties uz kaujas darbību, tas vienmēr jāpatur prātā, jo otrais vērtības faktors — kvalitāte, atkarīgi no apstākļiem var prasīt pavisam citādu rīcību, varbūt pat pilnīgi pretēju tai, kāda būtu pielietājama saskaņā ar teorētiskiem slēdzieniem vai aprēķiniem. Te ir jānorāda uz zināmu atšķirību starp **stratēģiskiem** un **taktiskiem** aprēķiniem.

Stratēģija taisa savus aprēķinus ilgstošam laikam uz priekšu, tāpēc viņa var droši operēt tikai ar skaitliskuma kailo jēdzienu. Savu un pretinieka spēku kvalitāte tiek vienmēr novērtēta, bet paredzēt, kāda tā būs pēc ilgāka laika, nemaz nav iespējams. Taktika, turpretim, savus aprēķinus taisa īsiem laika sprīžiem, tāpēc kvalitatīvās vērtības noteikšana iespējama katram gadījumam un viņa nedrīkst to neņemt vērā, jo ko viena rota spēja izdarīt pirms vienas stundas, to tā zem kāda nebūt iespaida varbūt vairs nespēs tagad. Aprēķinu grūtības nav arī lielas. Dažas vērtības, kā apmācība, apbruņojums u. c. ir pēc savas dabas ilgstoši nemainīgas. Reizi novērtētas, tās noder par drošu

pieturas punktu ilgākam laikam. Pēc zināma laika nevienādības nolīdzinās, jaunformētas daļas sakūst ar vecām u. t. t. Caur trūkumiem un grūtībām vājākie individi atkrīt. Paliek katrreizējai pārvērtēšanai vienīgi morālie spēki, bet ja tiem vērīgi seko, tad nekādi lieli pārsteigumi nevar rasties pēkšņi. Piedzīvojušam vadonim savu spēku morālā vērtība redzama kā uz delnas. Viņa pienākums ir katrā gadījumā nekavējoši informēt augstākos priekšniekus, ja tie vārētu būt citādos ieskatos par karaspēka morālo spēku patreizējo stāvokli. Tā ir kategoriska prasība, kas nāk par labu visiem, jo tikai tādā ceļā panākams tas, ka uzdevumi tiks doti iespējamību robežās. No pārspīlējumiem jāizvairās, bet tā kā cilvēks nav brīvs no cilvēciskām vājībām, tad augstākiem priekšniekiem nepieciešams arī pašiem sekot padoto daļu morālo spēku vērtībai, personīgi vai ar speciāli šim nolūkam nozīmētām personām. Tomēr vienmēr un visur katram ziņojumam pieliekama vēl papildus mēraukla, atkarīgi no tā, kas ziņo un kādos apstākļos. Dažreiz nav Izdevīgi ziņot patiesību, tāpēc nekad akli nevar ticēt tam, ja ziņo, ka «karaspēks turas kā klints». Patiesībā, varbūt, tas ir pilnīgi demoralizēts. Nekas nevar būt ļaunāks, kā priekšniecību maldinoši ziņojumi.

Ja morālo spēku vērtība zināma, tad arī taktika, līdzīgi stratēģijai, var operēt ar skaitliskumu kā vienīgo pieturas punktu savos aprēķinos. Tāpēc skaitliskumam, kā vērtības mērogam, piekrīt izcilus nozīme visos gadījumos, kur iet runa par bruņoto spēku pielietāšanu.

Skaitliskuma sakarību ar kvalitāti mēs jau netieši esam norādījuši, apskatot kollektīva kvalitāti. Atcerēsimies, ka savus pētījumus un atziņas mēs bāzējām uz prasībām, kas nepieciešamas uzvaras panākšanai. Tās bija — iedarbību panest un iedarbību raidīt. No šāda viedokļa mēs apskatījām kvalitatīvos faktorus, no šāda viedokļa jāapskata arī skaitliskums. Kollektīva kvalitāte nav nekas cits, kā zināma skaitliskuma **iedarbības** resp. **stipruma izteiksme.** Kollektīva kvalitāti mēs apzīmējam:

$Kk = SyK,$

t. i. kā iedarbība ir tieši proporcionāla kvalitātei un skaitliskumam. Palie-linājot vienu vai otru, palielinājās iedarbības spējas. Samazinot vienu vai otru, samazināsies iedarbības spējas. Vienu un to pašu iedarbību var panakt, ja, samazinot vienu, attiecīgi palielināsim otru, jo:

$2^* 500 = 1000,$

$1^*1000 — 1000.$

Ja kvalitāte pārvērstos līdzīga nullei, tas nozīmētu, ka katrs cīnītājs ir cīņas nespējīgs, un tāpēc arī šadu cīnītāju sakopojums resp. skaitliskums ir cīņas nespējīgs, jo:

$0^* 500 = 0,$

$0^* 1000 = 0.$

Šai skaitliskuma un kvalitātes sakarībai ir loti liela nozīme musu tālākiem pētījumiem. Šī sakarība norada uz iespējamību kompensēt vāju kvalitāti ar lielāku skaitliskumu un otrādi, mazāku skaitliskumu ar lielāku kvalitāti, tapec arī skaitliski nevienādās armija.s var izrādīties vienāda stipruma, ja viņu kvalitatīva atšķirība spej atsvērt skaitliskuma nevienlīdzību. Atstādami vēlākam laikam jautājumu par to, ciktalu šada kvalitātes starpība starp dažādam armijām ir vispār iespējama, kas norādītu arī to, cik lielu skaitliskumu kvalitāte vispār spēj kompensēt, pagaidām piegriezīsimies tikai skaitlisku-mam, ka iedarbības nesējam. Ja no pavirša skata mes varam arī nojaust, ka kvalitatīva atšķirība nevar iziet ārpus zināmas robežas, tad skaitliskumu, turpretim, teorētiski var iedomāties pavairotu līdz bezgalībai. Salīdzinoši ar pretinieku viņš var būt divkāršā, trīskārtīgā, četrkārtīga vai simtkārtīgā u.t.t. pārsvarā. Katram jāatzīst, ka pie tādas kāpināšanas skaitliskums var pārspēt visu pārējo un nekāda kvalitāte skaitliskuma starpību nespēs atsvērt. Tāpēc **skaitliskā pārsvara princips ir stratēģijas pirmais pamatlikums.** Pēc Clausewitza izteiciena, skaitliskā pārsvara princips, tik vispārējs, kā viņš te izteikts, noderētu vienlīdz labi ka grieķiem, tā persiešiem, angļiem, indusiem, frančiem vai vāciem, un ja mēs bezpartejiski aplūkotu Eiropas kara vēsturi, tad patiešām nekādus Maratonas brīnumus neatrastu.

Lieli kara vadoņi vienmēr pastrīpojuši skaitliska pārsvara nozīmi. «Les gros bataillons out toujours raison», teicis Napoleons. «Idješ na vojnu — sņimaj posti, sņimaj kommunikaciji, umnožaj vojska» — teicis Suvorovs. Tomēr nekad nedrīkst aizmirst, ka skaitliskais pārsvars, kaut varbūt arī drošākais un galvenais, bet tomēr ir tikai viens no faktoriem, kas sekmē uzvaru. Ne viss tas praktiska dzīvē iespējams, kas mūsu interesēs būtu vēlams un teorētiski iespējams.

Vienpusīga aizraušanās bieži noved pie tā, ka cenšanās armiju apmērus padarīt skaitliski lielus, padara šo skaitlisko lielumu mazvērtīgu pēc satura. Neviena valsts nav nedz politiski, nedz oikonomiski tik stipra, ka varētu uzturēt armiju kvalitāti pienācīgā augstumā, ja pavairotu pēc patikas armijas skaitlisko sastāvu. Ir robeža, pari kurai armijas kvalitāte sāks strauji mazināties un rezultāta skaitliskais pieaugums uz kvalitātes samazināšanas rēķina var nedot vērtības pieaugumu, bet gan samazināšanos. Nemaz nerunājot, ka ar skaitlisko pārsvaru cīņā ir ticis sasniegts varbūt viss jeb tikai galvenais, īstenībā varbūt ir sasniegts ļoti maz, ko pie citiem apstākļiem būtu spējis arī mazaks skait-liskums, bet kvalitatīvi vērtīgāks. Ta, piemēram:

Kaujā pie Molvicas (10. IV 1741. g.) 22.500 prūši uzvarējuši 19.000 austriešus. Krituši un ievainoti: prūšiem 3930, austriešiem — 2980 cilvēki. Tas nozīmē, ka viena pretinieka izvešanai no ierindas bijis vajadzīgs: prūšiem 7,5 cilvēku, austriešiem 4,8 cilvēku; kaujā pie

Hohenfrīdbergas (4. VI 1745. g.) 77.000 prūši uzvarējuši 77.000 austriešus. Krituši un ievainoti: prūšiem 4.750, austriešiem 9.580 cilvēki. Viena pretinieka izvešanai no ierindas bijis vajadzīgs: prūšiem 8 cilvēki, austriešiem 16,2 cilvēki.

No šiem piemēriem redzams, ka vienā pusē skaitliskums īstenībā ir izdarījis loti maz. «Les gros bataillons» ir tikai tad nozīme, kad skaitliskums ir pilnvērtīgs iedarbības nesējs un nav radīts uz kvalitātes pasliktināšanās rēķina. «Ja skaitlisko pārsvaru tur par vienīgo likumu un formulā — zināmā laikā un vietā radīt skaitlisko pārsvaru, — redz visu kara mākslas noslēpumu, tad ta ir patiesi dzīvei pilnīgi pretim runājoša vienpusība». (Clausewitz). Skaitliskais pārsvars cīņas iznākumā vienmēr bijis tuvāk tverams faktors, jo studējot kara piemērus pēc vēsturiskiem materiāliem, skaitļi ir vienīgais faktors, kuru vēsture spēj pilnīgi atspoguļot. Kara vadoņi, kuri kara mākslā visu cenšas saskatīt kā vienkāršu matemātisku darbību, dabīgi pieķeras tādiem faktoriem, kuri padodas matemātiskai likumdošanai un aizmirst, ka tas pats, kurš teicis, ka «Les gros bataillons out toujours raison», arī ir paskaidrojis, ka «ce n'est pas avec un grand nombre de troupes, mais avec des troupes bien organisées et bien disciplinées qu'on obtient des succès à la guerre», jeb arī ka «vojujut ne čislom, a razumom». Iešana pa mazākas pretestības ceļu ir dabīgi saprotama parādība, jo divas sliktas divīzijas dabū vieglāk nekā vienu labu. Jo mazāks bruņoto spēku iekšējais saturs, jo dzīšanās pēc lielāka skaitliskuma pieaug, tomēr spēki izrādās vienmēr vel par vājiem. Var nonākt līdz robežai, kur arī desmitkārtīgs pārspēks vairs nespēs līdzēt un šādos gadījumos par cīņu nevar vairs būt runas. Katrai valstij atkarīgi no viņas iekārtas un financiālām spējam šī robeža bus citādāka. Var saprast, ka tos materiālos līdzekļus kādus valsts var ziedot, piem., 4 divīziju vajadzībām, tā nevarēs ziedot tādā pašā proporcija 10 vai 20 divīziju vajadzībām. Samazinot di-

viziju skaitu, šie materiālie līdzekļi katras divizijas labā pieaugtu. Ne tikai tīri materiālas dabas izmaiņas vien, bet reizē ar to notiktu izmaiņas audzināšanas, apmācības un cilvēku iespējamās izlases ziņa. Nespējot pavairot apmācītāju, skaitu proporcionāli apmācāmo pieaugumam, apmācības līmenis pazemināsies. Tāpēc noteicot bruņoto spēku skaitliskumu, starp daudziem citiem aprēķiniem ka galvenais ir pareizi uztvert to kritisko robežu, kur skaitliskais pieaugums praktiski vairs nedod cerētos rezultātus un tāpēc no tā labāk atteikties. Šo kritisko robežu nav iespējams noteikt teorētiskas spriedelēšanas ceļā, tā noteicama pēc rūpīgas valsts politisko un oikonomisko apstākļu pētīšanas katra atsevišķa gadījumā.

Skaitliskuma kāpināšanas jēdzienu varami izprast no šādas tabulas, kas sastādīta no patvarīgiem skaitļiem un būtu piemērota kādai nebūt N valstij:

diviz. skaits		kvalit. koefic.		stiprums
10	×	2	=	20
15	×	2	=	30
20	×	1,75	=	35
25	×	1,5	=	37,5
30	×	1,25	=	37,5
40	×	**1**	=	**40**
45	×	0,75	=	33,75
50	×	0,5	=	25

Kāpinājuma kritiskā robežašai tabula saskatāma pie diviziju skaita 40. Kāpinājums pari šai robežai nenāk vairs stiprumam par labu, kas nozīme, ka šīs N valsts iespējasar 40 diviziju skaitu ir izsmeltas._ Ja mūsu varbūtējā pretinieka stiprums ir apmēram zināms, un ja sakara ar to butu nepieciešams pavairot bruņoto spēku skaitliskumu, tad jādara viss, lai skaitliskais pavairojums paliktu pilnvērtīgs. Ja, turpretim, varbūtējais pretinieka skaitliskais pārspēks nesatur mūsu spē-

kiem līdzvērtīgu kvalitāti, tad līdz zināmai robežai dzīšanās pēc skait-liskuma var būt nevajadzīga.

2. Skaitliskums un laiks.

Laiks ir briesmīgs ierocis un dažreiz grūti pateikt, kurai pusei viņš nāk par labu. Līdzīgi tam, kā ar cīkstoņu skaita pieaugšanu pieaug viņu nestā iedarbība, tāpat ar laika pieaugšanu proporcionāli pieaugumam pieaug arī iedarbība. Viens lielgabals 10 minūtēs spēj raidīt 10 reiz lielāku iedarbību nekā to spētu vienā minūtē. Tāpēc, piemēram, aizstāvētāja interesēs ir turēt uzbrucēju ilgāku laiku zem savu ieroču iedarbības, ko panāk ierīkojot kavēkļus pretinieka kustībai, izmeklējot apvidu ar tālu apšaudi u. c. Kļūst saprotams, ka kavēkļi ierīkojami pirmā kārtā tur, kur apšaudāmo laukumu pretinieks var ātrāk pārvarēt. Uzbrucēja interesēs ir pēc iespējas ātrāk pārvarēt pretinieka ieroču iedarbības joslu. Ja kara darbība stāvētu ārpus laika, tad varētu nonākt līdz tam, ka divi cilvēki spētu cīnīties pret tūkstoti, jo, neierobežoti no laika gaitas, viņiem būtu iespējams nogalināt tos pēc kārtas un pa vienam. Bet kara darbība notiek laika mērogā un tāpēc ir no svara tas, cik **vienā un tai pašā laika sprīdī** spēj darīt viens pretinieks otra iespaidošanai.

Katram karam būtu jābūt vienai vienīgai lielai izšķiršanai, ja visi cīņai nodomātie līdzekļi varētu tikt izmantoti uz reizi. Bet mēs zinām,

ka, piemēram, Amerika kara gadījumā paredz visu savu spēku izvēršanu līdz augstākam spraigumam tikai 2 — 3 gadu laikā no cīņas sākuma. Pilnīga spēku apvienošana laika ziņā ir arī pretēja kara dabai._ Rēķinoties ar varbūtējo neveiksmi sākumā, iespēja panākt izšķiršanu arī vēlāk atstāj uz cilvēka garu tādu iespaidu, ka pirmai cīņai netiek sakopoti tādi spēki, kā tas notiktu citā gadījumā. Pretinieks, iespaidodamies no otra, arī top mērenāks. Caur to gala rezultātā cenšanās pēc galējības tiek mazināta līdz noteiktam piepūlēšanās mēram.

Kur sastopas divi pretēji spēki, tur stiprākais iznīcina vājāko vai aizrauj līdzi savās kustībās. No šādas pret savu gribu ierautas kustības vājākais netiek vaļā. No šī viedokļa nedrīkstētu spēkus pie-lietāt pa pilienam. Bet te mēs sadūrāmies ar zīmīgu starpību stratēģijā un taktikā.

Kur spēku savstarpējā darbība ieilgst, tur var būt runa tikai par ilgstošu darbību. Tā tas ir taktikā. Taktika nevar visu izšķirt ar pirmiem panākumiem. Jāgaida, ko nesīs nākošais moments, tāpēc pirmā momentā jāpielietā tikai tikdaudz spēku, cik tas liekas vajadzīgs. Pārējie spēki turami tālāk no iznīcības uguns, lai vajadzīgā brīdī ar svaigiem spēkiem stātos pretim ienaidnieka svaigiem spēkiem, jeb lai ar saviem svaigiem spēkiem pārvarētu jau pirmā triecienā novājinātos ienaidnieka spēkus. Tā rodas taktiskās rezerves.

Spēku lietderīgais sadalījums taktikas mērogā pasaules karā netika izprasts. Pirmā laikā svieda pilnas rotas zem uguns, kur tās sablīvētas nevarēja izmantot ne savu uguni, ne uguns brīvas telpas. Rotas ātri kusa un nostabilizējās tikai pēc noslīdē-šanas līdz zināmam mazākam skaitliskumam. Rezultātā ieviesās zemākos priekšniekos uzskati par skaitliskuma necienīšanu, ko pēc kara militārā literatūrā tie grib iztulkot arī stratēģijas mērogā. Vainīga te bija neizpratne sadalīt skaitliskumu pēc darāmā darba pakāpenības un pēc katrā darba posmā vajadzīgā darītāju skaita, t. i. sadalīt dziļumā.

Citādi tas ir aplūkojot skaitliskuma nozīmi stratēģijā. Stratēģija spēj pielietāt visus spēkus vienā laikā. Ar pirmiem panākumiem izbeidzas krize un nav jābaidās, kā taktikā, par pretinieka pretpanā-kūmiem. Ne visi stratēģiskie spēki būs arī vājināti, bet tikai tie, kuri stāv ar pretinieku taktiskā sakarā, ja taktika nav bijusi nevietā izšķērdīga. Korpusi, kuri aiz spēku pārpilnības maz ir cīnījušies, paliek stipri ka bijuši. Ta ka stratēģijā zaudējumi nepieaug ar skaitliskuma pieaugšanu, bet gan samazinās, tad pielietajamo spēku daudzums nekad nebūs par lielu un sekmes vairāk nodrošinās. Ja taktikā var apmēram noteikt vajadzīgo spēku daudzumu zināmam uzdevumam, tad stratēģijā, kurai mērķi ir tāli sniedzoši, vajadzīgo spēku daudzumu noteikt grūti. Aprēķini darāmi ar uzviju. Šādu kļūdu vajadzīgā spēka daudzuma aprēķinā varam spilgti saskatīt pasaules kara vācu

Rietumfrontes triecošā labā spārnā, kam sekas bija Marnas neveiksme.

Principā runājot par pašu kaujas darbību, stratēģijā rezerves nebūtu vajadzīgas. Ja spēku ilgstoša pielietašanā taktika ved uz gala iznākumu soli pa solim, tad stratēģijā spēku vienlaicīga pielietāšana var noteikt iznākumu jau pašā akta sākumā. Atsevišķas, taktikā zaudētās kaujas tiek izlīdzinātas ar visas armijas uzvarām. Stratēģija var novērst vietējas neveiksmes ar sekmēm citur, sliktākā gadījuma ar spēku pārsviešanu, bet nekad tā nedrīkstētu nākt uz domam jau sākumā atstāt dalu spēku, nolūka novērst neveiksmes.

Bet šis jautājums apskatāms arī no cita viedokļa. Taktika laiks ir īss, stratēģijā turpretim darbības laiks ilgstošs un telpa plašāka, tāpēc nevar atstāt neievērotus pašus kara faktorus — cilvēkus, apvidu un laiku. Šo faktoru iespaids pastāvīgi sajūtams, bieži vien viņš ir izšķirošais. No slimībām karaspēks var ciest vairāk nekā no kaujām. Tāpēc arī stratēģija spēki jāsadala paredzami ilgstošai darbībai, t. i. 1 a i ka m ē r o g ā. Šai ziņā absolūtam skaitliskuma pārspēkam stratēģijā ir liela nozīme, jo mazākie spēki nolemti ātrākai sadilšanai, ja nav iespējams tos papildināt. Bet te nav jāsajauc jēdziens starp pastiprinājumiem un svaigiem spēkiem. Pastiprinājumi nebūs vajadzīgi, ja spēki jau pašā sākumā būs it ievērojami lielāki un ja taktika nerīkosies izšķērdīgi.

Karā pūles un grūtības ceļas caur briesmām, no kurām katrs darbības brīdis tiek apdraudēts. Ar skaitliskuma pieņemšanos briesmas samazinās, reizē ar to pūles un grūtības. Piemēram, gājiens pret daudz vājāku pretinieku saistīts ar daudz mazākām pūlēm un grūtībām neka pret_ skaitliski stipru. Ar trūkumiem ir savādāk. Jo lielāka armija, jo trūkumi pieaug (telpas, uzturs u.c). Caur trūkumiem lieli spēki dilst proporcionāli savam lielumam, jo trūkumus grūtāk novērst. Mazus spēkus var apgādāt ātrāk nekā lielus. Napoleona armija 1812. gadā, apgādes nepārvaramu grūtību dēļ, nonākot līdz Maskavai, bija samazinājusies uz pusi. Krievu armija, sekodama atejošiem Napoleona spēkiem līdz Vilnai, bija samazinājusies no 120.000 uz 30.000.

Karā skaitliskums ar laika elementu var darboties kā sabiedrotie roku rokā, vai arī nostāties kā pretinieki viens pret otru. Ja vajadzīga ātra kustība, lieli spēki var būt par apgrūtinājumu. Lai ieņemtu priekšā esošos apvidus šķēršļus, bieži vien lielāka nozīme piekrīt ātrumam neka skaitlisku-mam. Iespēja pārsteigt pretinieku prasa ātru rīcību un bieži vien jāatteicas no apsolītiem pastiprinājumiem, ja tie var pienākt tikai pēc zināma laika. Acumirklīgās priekšrocības ar laiku var iet zudumā.

Skaitliski vājākam nāk par labu, ja pretinieka pārspēka sakoncentrešanai vajadzīgs ilgāks laiks. Krievu-japāņu karā Krievija nespēja visus savus karam domātos spēkus īsa laika sakoncentrēt Mandžurijā. Japāņi to izmantojami sita krievu spēkus pa daļām, līdz

beidzot sistemātiskas neveiksmes laupīja krieviem cerības uz uzvaru. Pasaules karā vācu stratēģiskais plāns bija dibināts uz pārliecības, ka Krievija nespēs īsā laikā sakoncentrēt pret Vāciju ievērojamus spēkus.

Ka miegainība nenāk par labu tur, kur vajadzīga ātra rīcība, to pierāda Kuropatkina rīcība krievu-japāņu karā. 6. maijā atdmirālis Aļeksejevs licis priekšā Kuropatkinam spert solus Port-Arturas glābšanai. 14. maijā Kuropatkins cel priekšā šai lietā savu lēmumu, bet lēmuma realizēšana tika iesākta tikai 1. jūlijā un, protams, bez sekmēm. Laiks šinī gadījumā nāca japāņiem par labu. Citādi rīkojās krievu sarkanā armija 1920. g. novembrī cīņā ar Vrangeli. Pēc Vrangeļa spēku atiešanas uz Krimu, sarkanie nenogaida inženieru dalu un smagās artilērijas pie vešanu, bet lemj tūliņ uzbrukt, lai nedotu iespēju pretiniekam nocietināties. Izmantodami laiku, kad iestājas atplūdi Sivašā, sarkanie apiet Perekopas grūti ieņemamo poziciju. No otras puses nedrīkst laika ziņā steigties tur, kur apstākli prasa laika paildzināšanu. Samsonova armijas sasteigtā izvirzīšanās slēpa sevī lielas briesmas.

Paskatīsimies kā laika nozīmi karā vērtējuši izcili kara vadoņi. «Katra kļūda var tikt izlabota, katrs zaudējums atvietots, vienīgi laiks nav atpelnāms». (Erchercogs Kārlis). «Viena minūte var izšķirt kauju, viena stunda visu karu, bet viena diena visas valsts likteni (Suvorovs)». «Dažreiz starpība uz 5 minūtēm pārmaina uzvaru sakaušanā» (Nelsons). «Palaistais moments neatgriežas nekad» (Napoleons). «Trešais kara princips — laika nezaudēšana» (Clausewitz). «Iet 40 km dienā, kauties, atpūsties — es citāda kara vešanas veida nezinu», teica Napoleons.

3. Skaitliskums un telpa.

Telpa ir svarīgs faktors, kas iespaido iedarbības panešanu un raidīšanu. Raidāmā iedarbība ir pretēji proporcionāla telpai, t. i. jo lielākā telpā iedarbību raida, jo mazāka tā būs un otrādi. Uguns koncentrācijas nozīme izskaidrojas ar to, ka uguns tiek vērsta nelielā telpā (blīvums), tāpēc tā panāk lielu iedarbību. Iedarbības panešanai ir pretēja daba; jo telpa lielāka, jo iedarbība būs mazāka un tāpēc iedarbības panešana lielāka. Retinātas ierindas palielina aizņemamo telpu un tāpēc atvieglo iedarbības panešanu.

Ir noteikta attiecība starp telpu un vajadzīgo skaitliskumu, kas viņā darbojas. Šī attiecība nevar tikt reglamentēta, jo atkarīga no apvidus rakstura, spēku krietnuma, materiālo līdzekļu bagātības, kaujas nolūka u. t. t. Praksē ātri noskaidrojas karaspēka spējas telpas pārvaldīšanā. Ar technikas progresu tās nemitīgi izmainās. Salīdzinot pasaules karā kājnieku bataljonu kara beigās un sākumā, redzam, ka

kara beigās bataljons pie divreiz mazāka skaitliskuma bija kļuvis divreiz uguns spēcīgāks. Kilometru skaits, ko pasaules karā nācies pārvaldīt vienai divizijai, ir bijis ļoti dažāds. Mar-nas kaujās 1914. g. vācu divizijām piekrita caurmērā 5 km, sabiedroto — 4,5 km, bet tieši smag-punkta virzienā vienai vācu divizijai — 3 km. Vācu marta uzbrukumā 1918. g. vienai vācu divizijai —

1,25 km, bet sabiedroto — 2,5 km. Galicijas kaujas 1914. gadā uz vienu krievu diviziju caurmērā var rēķināt 10—12 km, bet austriešu — 12 km. Djeņi-kina armijas likvidēšanā uz vienu sarkano diviziju iznāca ap 70 km, bet balto — ap 100 km. Smag-punktā ejošām sarkano divizijām — ap 45 km. Cīņa ar Vrangeļa armiju uz sarkano diviziju iznāca ap 28 km, bet uz balto — ap 50 km. Ir interesanti pievest arī cilvēku un lielgabalu skaitu uz vienu km. Gājienā uz Marnu 1914. g. vāciem iznāca uz vienu km 4700 cilv. un 15 lielg., bet smagpunkta virzienā vācu pirmai armijai 20.000 cilv. un 59 lielg., II armijai 8.000 cilv. un 30 lielg., III armijai 8.000 cilv. un 40 lielg. Galicijas kaujās 1914. g. krieviem uz vienu km bija 6—7 lielg. Djeņikina armijas cīņā ar sarkaniem, pēdējiem uz 1 km bija ap 6 cilv. un 1/3 lielg., bet smagpunktā 100 cilv. un $^3/_4$ lielg. Sarkano gājienā uz Vislu tiem iznāca uz 1 km, 178 cilv. un I^1/» lielg., bet balto spēkiem 116 cilv. un ***Ij₂*** lielg. Smagpunktā virzienā sarkaniem ap 330 cilv. un 2,5 lielg. uz 1 km. Cīņā ar Vrangela armiju sarkaniem uz 1 km 330 cilv. un 1 1/3lielg., bet baltiem ap 90 cilv. un % lielg.

Telpa ari noteic to spēku maksimumu, kas viņā vispār spēj darboties, atkarīgi no ceļu bagātības, apvidus formas, topogrāfijas u. c. Katra valsts, aprēķinot nepieciešamo spēku daudzumu, vadās no savas territorijas īpatnībām un telpiskā mēroga, kam tad pievienojas citi aprēķini par pretinieka spēku daudzumu, par spēku vajadzību ešalonēšanai laika mērogā u. t. t.

Apvidus īpašības spēj kompensēt spēku skaitlisko vājumu. Purvi un ezeri saīsina fronti. Līdzens apvidus, grūti pārvaramas upes un stāvi kalni prasa mazākus spēkus apvidus aizstāvēšanai. Nepārvaramiem šķēršļiem pieslieti flanki neprasa spēkus flanku nodrošināšanai. Pie Maratonas grieķi izmantoja šauru apvidu pret persiešu pārspēku, kurš nevarēja izmantot savu kavalēriju flan-ku iespaidošanai. Pie Salaminas persiešu flotes lielākai daļai, nespējot izvērsties šaurās telpas dēļ, bija jāstāv bezdarbībā. Pie Arkoles Bonaparts nevarēja ieņemt tiltus, jo nepiemērotais apvidus neļāva izvērst spēkus. 1871. g. franču 140.000 lielā armija Burbaki vadībā nevarēja ieņemt no

45.000 aizstāvēto vācu poziciju pie Lisaine. Piemērota apvidus trūkuma dēļ franči no 364 lielg. varēja uzstādīt tikai 80 pret 146 lielg. Arī franču kājnieku pārspēks nevarēja tikt izmantots. Rītprūsijas Mazūru ezeru rinda sadala kara teātri divās daļās, kas deva iespēju 1914.

g. vāciem ar mazākiem spēkiem sekmīgi darboties pa iekšējām operācijas līnijām pret krievu skaitlisko pārspēku. 1919. g. oktobrī mūsu spēki, atejot aiz Daugavas, guva iespēju apturēt Bermonta uzbrukumu un sagatavoties izšķirošai cīņai. Mākslīgas nocietinājumu būves dod iespēju noturēt apvidu ar mazākiem spēkiem. Stipri viļņots apvidus un meži neļauj izmantot ieroču — mašīnu priekšrocības, bet prasa skailtiski lielus dzīvos spēkus, kas neizdevīgi skaitliski vājākai pusei. Aizstāvēšanās spēks rodas caur derīga apvidus izmantošanu. Aizstāvēšanos var izvest ar samērā maziem spēkiem, atbrīvojot atlikušos spēkus citām vajadzībām.

Skaitliskuma attiecība pret telpu iespaido taktiskās formas. Šī attīstība noteic nepieciešamību darboties pa iekšējām operācijas līnijām vai arī atļauj darbību nepārtrauktā frontē. Ar skaitliski maziem spēkiem nevar spraust lielus mērķus un laika mērogs nevar būt ilgs. Bet arī mazi spēki caur maziem mērķiem rezultātā var nonākt pie liela mērķa, tomēr ne tik tālu sniedzoša, kā to spētu lieli spēki.

No liela svara ir arī jautājums, par cik kara vadonis savas kalkulācijas var dibināt uz vienas terri-torijas daļas zaudēšanu uz zināmu laiku. Jo valsts territorija mazāka, jo rodas lielākas grūtības. Mazām valstīm lielas territoriālās platības pazaudēšana, kaut arī tikai uz laiku, var izsaukt lielus sarežģījumus, tāpēc būtu vēlams zināmus apvidus iecirkņus jau miera laikā nocietināt vai vismaz sagatavot materiālus un izdarīt vajadzīgo izlūkošanu, lai šādus nocietināšanās darbus kara draudu gadījumā varētu ātri izpildīt. Francija nežēlo līdzekļus savas territorijas nodrošināšanai ar miera laika nocietinājumiem. Pie labas gribas arī mēs spētu atrast līdzekļus un kādos 10 gados izdarīt svarīgāko rajonu nocietināšanu pēc franču parauga, kādu iespējamību aprēķinājis kara inžen. pulkv. Irbe.

Morāliski stipra nācija, kurai rūp sava nākotne, nocietinājumu izvešanu miera laikā nedrīkst uzskatīt par nastu vai iztulkot to kā gatavošanos uz karu. Kamēr pasaulē nav zudusi iespēja bruņotiem konfliktiem, tikmēr pārāk liela paļāvība miera illūzijām atmetama. Lielāka piesardzība šai ziņā nevar nākt par ļaunu. Kāda arī nebūtu nocietinājumu techniskā vērtība, no svara ir psīcholoģiskais moments, kādu pats fakts atstāj uz pretinieku. Lielā pasaules karā vācu gājiens caur Beļģiju bija iespaidots no franču nocietinājumu sistēmas. Ir stiprs pamats domāt, ka neviens nākotnes karš nesāksies ar kara iepriekšēju pieteikšanu, tāpēc miera laika nocietinājumi, sevišķi valstīm ar mazu teritorijas platību, ir pat nepieciešami, lai aiz viņu segas pulcētu savus spēkus un nepieļautu pretiniekam ātru iedziļināšanos valsts territorijā.

4. Skaitliskums un vadības māksla.

Savus līdzšinējos pētījumus par dažu cīņas faktoru nozīmi kaujā mēs dibinājām uz atzinuma, ka uzvaru kaujā noteic morālo un materiālo spēku mērošanās akta iznākums. Šeit mums jāaizrāda, ka morālo un materiālo spēku mērošanas akts neietver sevī visu kaujas darbības norisi, bet tikai vienu fāzi no tās, kuru mēs varētu pareizāki nosaukt par fiziskās cīņas aktu. Mēs zinām, ka reti kad kaujas darbība sākas tieši ar Šo aktu. Parasti pirms pašas fiziskās cīņas akta tiek veikta ļoti svarīga darbība, kas iespaido šī akta norisi, un proti, — sagatavošanās cīņai. Sagatavošanās cīņai ietver sevī, starp citu, spēka sadalījuma noteikšanu atkarībā no kaujas nolūka un apstākļiem. No spēku sadalījuma atkarājas tas, cik no karaspēka potenciālās enerģijas spēs zināmā vietā un laikā atraisīties un pāriet dzīvā spēkā pretinieka iespaidošanai ar raidāmo iedarbību. Var izrādīties, ka mūsu spēku sadalījums nostāda pretinieku tādā stāvoklī, ka viņš nespēs izšķirošā vietā un laikā raidīt iedarbību ar visiem spēkiem, kādi ir viņa rīcībā un ar kādiem viņš spētu darboties citos apstākļos. Saprotams, ka šādos apstākļos sekojošā morālo un materiālo spēku mērošanās aktā pretinieks būs nostādīts ļoti neizdevīgos apstākļos, kas mūsu šanses uz uzvaru nodrošina. Te mēs sadūrāmies ar jaunu un svarīgu kvalitatīvu cīņas faktoru, kas lielā mērā noteic uzvaru kaujā, — ar karaspēka vadoni. Spēku sadalījums ir vadoņa darbības produkts. Viņš var būt atkarībā no kaujas nolūka un dotiem apstākļiem labs vai slikts, kas attiecīgi iespaidos turpmāko kaujas norisi labvēlīgi vai nelabvēlīgi, līdz ar to arī izredzes uz uzvaru. Tāpēc, apskatot kaujas norisi plašākā izpratnē, pie uzvaru noteicošiem faktoriem jāpieskaita arī vadības faktors.

Vadoņa uzdevums ir paredzēt un sagādāt kaujas norisei vislabvēlīgākos apstākļus. Šai darbībā viņš vadās no sava intellekta, rakstura un viņa rīcībā nodotiem līdzekļiem. Vadoņa nemākulība vai nepiemērots raksturs var maksāt valstij milzīgas materiālas un morālas vērtības, bet armijām — liekus upurus. Saprotams, ka vadoņu izvēle ir ļoti svarīga un atbildīga problēma, no kuras atrisināšanas lielā mērā atkarājas izredzes karā.

Vadoņu izvēlē jāsaduras ar lielām grūtībām, jo tā pamatojama bieži vien uz miera laikā vai citādos amatos pierādītām spējām. Bet šādas spējas un raksturs var krasi izmainīties sakarā ar lielo atbildību, kas vadonim jāuzņemas. Miera laikā gandrīz katrs cilvēks uzskata sevi ģēniju, kuru «nelaiž pie vārda». Miera laikā katrs prot kritizēt to vadoņu kļūdas, kas karu zaudējuši un ir pārliecināti, ka paši būtu rīkojušies citādi un kļūdas nebūtu pielaiduši. Patiesībā no vārdiem līdz darbiem ir neizmērojams attālums. Par cilvēku patiesām spējām visdrošāki var spriest pēc padarītā darba, bet par nožēlošanu, bieži vien, tad ir jau par vēlu.

Nekad neizdosies sastādīt un dot vadonim karā līdzi kādas

«uzvaras receptes». Var runāt tikai par vispārējiem principiem, kas pamatoti_ uz piedzīvojumiem un pieietami kritiskā prāta slēdzieniem. Šie principi ir reāli savā būtībā, nemainīgi sava pastāvēšanā un kā pamats katra vadoņa darbībai ir jāpazīst. Par cik tie skar jautājumu attiecība uz bruņoto spēku kvalitāti un skaitliskumu, apskatīsim tos tuvāk.

Kā jau zinām no iepriekšēja, faktori, kas noteic iedarbības panešanu un raidīšanu, ir kvalitāte, skaitliskums$_L$ laiks un telpa. Viņu loma iedarbības panešana un raidīšanā var tikt izteikta šādā sakarība:

$$Ie_R = \frac{yK \cdot S \cdot L}{T} \quad \text{un} \quad Ie_P = \frac{yK \cdot S \cdot T}{L}$$

kur Ie_R = raidāma iedarbība, Ie_p — iedarbības panešana, yK = kvalitāte, S = skaitliskums, L = = laiks un T = telpa. Vārdos izteiktas augšminētas formulas saka, ka raidāmo iedarbību var - palielināt, palielinot, kvalitāt i, skaitliskumu un laiku un samazinot telpu, kurā iedarbība gulstas. Iedarbības panešanu var palielināt, palielinot kvalitāti, skaitliskumu un telpu, bet samazinot laiku, kura mērogā iedarbība jāpanes.

Kā iedarbības raidīšanai, tā iedarbības panešanai kvalitātes un skaitliskuma palielināšana vienmēr nāk par labu, bet laiks un telpa izmantojami atkarībā no nolūka. Praksē mēs uz katra soļa sadūrāmies ar šādu iedarbību noteicošo faktoru sakarību un mēs tai sekojam. Tā, piemēram, organizējot aizstāvēšanos vai uzbrukumu mēs cenšamies panākt lielu raidāmo iedarbību un atvieglot iedarbības panešanu, ko mēs sasniedzam:

1) ar augstākas kvalitātes karaspēku;
2) ar lielāku skaitliskumu dotam uzdevumam;
3) ar iespēju turēt pretinieku ilgāku laiku zem musu iedarbības;
4) samazinot vai paplašinot darbības telpu (kaujas iecirkni);
5) ešelonējoties dziļumā un piemērojot šķidras ierindas;
6) samazinot laiku, kurā esam padoti paši pretinieka iedarbībai (maldu būves, patvertnes, karaspēka daļu nomaiņa pēc zināma laika, kā to, piemēram, darīja pasaules karā franči, t. s. «Verdenas dzirnavās» u. c).

Arī karaspēka vadonim, plašākā nozīmē runājot, darbības pamati izriet no augšminēto faktoru likumības. Lai piemēram, mūsu spēku raidāmā iedarbība butu lielāka par pretinieka raidāmo iedarbību,

t. i., lai $Ie_R > Ie_{R_1}$

$$\frac{yK \cdot S \cdot L}{T} > \frac{yK_1 \cdot S_1 \cdot L_1}{T_1}$$

tad jāpanāk, lai

Bet karaspēka skaitliskums (S), kas nodots vadoņa rīcībā, ir

lielums, neatkarīgs no vadoņa gribas, Skaitliskumu nosaka valdības un iedzīvotāju skaitliskums, to nevar kāpināt pēc vēlēšanās neaprobežoti. Tāpat karaspēka kvalitāte (yK) ir lielums, kuru nevar izaudzēt uz burvja mājiena. Ja nu izrādās, kā pretinieks ir skaitliskā un kvalitatīvā ziņā pārāks par mums, tad vadonim atliek vienīgi meklēt kaujas norisi tādos apstākļos, kur kombinācijas laika un telpas mērogā izlīdzinātu pretinieka skaitliskuma vai kvalitātes pārākumu. Telpas faktoru vājākai pusei ir no svara samazināt, t. i. vājākai pusei jāizmanto savai darbībai šaurāki darbības apjomi, jeb citiem vārdiem sakot, iedarbības radīšanā jācenšas pēc spēku koncentrācijas. Laika faktoru vājākai pusei ir nosvara palielināt, t. i. vājākai pusei laiks ir jācenšas izmantot ražīgāki, lai vienā un tai pašā laika vienībā ar maziem

spēkiem padarītu vairāk, nekā to padara pretinieka skaitliskais pārākums.

Ja vājākais savā labā nevar izmantot priekšrocības,, ko var dot viņam laiks un telpa, tad kaujā izšķirošo vārdu teiks spēku skaitliskums un kvalitāte. Tāds stāvoklis rodas, kad sākas izšķirošā kauja starp galvenam masām. I z-šķirošā kaujā starp galvenam masām laika un telpas faktors abās pusēs ir vienāds, t. i.

L = L i = 1 un

T = T i = 1

tāpēc no raidāmās iedarbības formulas, ieliekot ***L?*** Li T un Ti vietā vienādotu lielumu 1, redzam, ka raidāmā iedarbība top atkarīga tikai no skaitliskuma un kvalitātes:

$$\frac{yK \cdot S \cdot 1}{1} \quad \text{un} \quad \frac{yK_1 \cdot S_1 \cdot 1}{1}$$

Tāpēc skaitliskā un kvalitatīvā ziņā vājākai pusei cerības uz uzvaru ir atmetamas. Ja pie nevienāda skaitliskuma divu pretinieku kvalitāte ir dažāda, tad līdz zināmai robežai kvalitāte spēj skaitliskuma nevienādību kompensēt. Cik tālu šāda skaitliskuma kompensēšanās caur kvalitāti ir praktiskā dzīvē vispār iespējama, to apskatīsim īpašā nodaļā, kur pētīsim kvalitatīvā koeficienta iespējamo lielumu.

No sacītā var secināt, ka vājākai pusei jāizvairās no sadursmes ar pretinieka spēku galveno masu, bet jācenšas darboties pret pretinieka pārspēku tādējādi, ka kaujas laikā daļa no pretinieka spēkiem būtu spiesta palikt bezdarbībā. Ja to var panākt, tad nav izslēgta iespēja vājākai pusei sakopot pārspēku pret to pretinieka daļu, pret kuru ir nodomāts darboties. Tādā ceļā, būdami vājāki par savu pre-

tinieku absolūti, mēs varam būt stiprāki relatīvi vietā un laikā, kur mēs meklējam, izšķiršanu. Spraužot savai darbībai vairākus pakāpeniskus darbības mērķus uz relatīvā pārspēka principa pamata, mēs galu galā varbūt panāksim to, ka vairāku kauju rezultātā agrākais

skaitliskuma pārsvars pretinieka pusē tiek sadeldēts mums par labu un, kad sāksies kauja starp galvenam masām, spēku samērs var izrādīties mums labvēlīgs. Tomēr minimālā prasība, lai šāds stāvoklis vispār būtu iespējams, ir tā, ka vājākai pusei jau pašā sākumā jābūt tik stiprai, ka viņas sistie zaudējumi pretiniekam ir sajūtami un ka pakāpeniskie sitieni arī patiesi novestu pretinieku pie spēku vājināšanas.

Ja pretinieks ir skaitliski tik stiprs, ka sistie zaudējumi viņu maz iespaido, tad vājākam cerības uz uzvaru atmetamas. Šeit jāņem vērā, ka kaut arī cīņas rezultātā lielākus zaudējumus ciestu varbūt skaitliski stiprākais, tomēr rēķinot zaudējumus % % no cīnītāju skaita, vājākai pusei šis zaudējumu % iznāks vienmēr lielāks par tik, par cik viņas skaitliskums ir mazāks. Sacīto il-lūstrēsim ar dažiem piemēriem:

Kaujas pie	Dalībnieku skaitliskums	Fiziskie zaudējumi		
		kritušie un ievainotie	attiecība skaitļos	attiec. % no cīnītāju skaita
1) Breslavas	Prūši (Fr. II) 80.000 Austrieši . . 30.000	4.000 9.000	1 : 2,2	1 : 5
2) Rothière	Sabiedrotie 123.000 Franči (Nap.) 41.000	4.660 5.000	1 : 1,07	1 : 3,2
3) Leipcigas	Sabiedrotie 301.500 Franči (Nap.) 171.000	48.000 45.000	1 : 0,9	1 : 1,6
4) Waterloo	Sabiedrotie 145.000 Franči (Nap.) 72.000	21.000 24.000	1 : 1,2	1 : 2,2
5) Sedanas	Prūši . . . 154.000 Franči . . . 90.000	8.500 17.000	1 : 2	1 : 4

Kā no šiem piemēriem ir redzams, tad spēku dilšana, rēķinot % % no cīnītāju skaita, pie Breslau as iet attiecībā kā 1:5, pie Leipcigas 1:1,6, pie Waterloo 1:2,2, pie Sedanas 1:4. Šajos skaitļos slēpjas skaitliskuma lielā nozīme kaujā un pret šo rūgto skaitļu patiesību nav spējuši izlīdzēties pat tādi lieli kara vadoņi, kā Fridriķis II un Napoleons.

Jāliecina, ka karā viss iespējamais un neiespējamais ir ļoti reāls un nekādus brīnumu darbus mēs viņā neatradīsim. Nav zināms kāpēc, bet studējot kara vēsturi mums paliek iespaids, ka lieli kara vadoņi ir spējuši darīt brīnumus. īstenībā ari Napoleons nav darījis brīnumus, bet vienmēr un visur rīkojies ar ļoti reālu spēku, un vairuma gadījumos viņš bijis pat absolūtā pārspēkā. Tur, kur viņš bijis vājāks un pie tam ne sevišķi vājāks, tur arī Napoleons ir cietis neveiksmes. Lieliem kara vadoņiem raksturīgs ir vienīgi tas, ka viņi nekad nav zaudējuši, būdami ar pretinieku vienādos spēkos vai būdami pārspēkā.

Atgriežoties pie sacītā par relatīvā pārspēka pie-lietāšanu pretinieka sišanai par daļām vel jāpiezīmē, ka valstīm ar mazu

territorijas platību šai ziņā ir jārēķinās ar neizdevību, kas izriet no valsts dzīvības centru tuvuma frontei. Jābaidās, ka izvedot operācijas pret vienu daļu no pretinieka spēkiem, otra daļa var apdraudēt tos centrus, kas baro operatīvās grupas un visu valsti. Cīņai ar šo neizdevību tāpēc nedrīkst žēlot līdzekļus, kas domāti manevrēšanas spēju pacelšanai un valsts territorijas nocietināšanai jau miera laikā.

Relatīvā pārspēka princips ir bijis pazīstams visos laikos un šī principa veikli pielietātāji ir kļuvusi nemirstīgi kara vēsturē (Fridrichs II, Napoleons). Tomēr uzkrītoši maz ir piemēru, kur šis veselīgais un spēcīgais vadības paņēmiens ir ticis realizēts pienācīgos apmēros. To var izskaidrot ar apstākli, ka relatīvā pārspēka radīšanā izšķiroša vietā un izšķirošā laikā, ka galvenais nav tomēr šī laika un telpas aprēķināša-n a. Šāda aprēķināšana nav nedz grūtākā, nedz arī izšķirošā. Klauzevics šai sakarībā izsakās, ka tādi gadījumi, kur kļūdas tādā rēķinā būtu bijušas par iemeslu ievērojamām neveiksmēm, vismaz stratēģijā, nākušas reti priekšā. Daudz biežāki relatīvā pārspēka pamatā ir izšķirošā punkta pareiza novērtēšana un arī virziens, kādu dabū spēki jau pašā sākumā, arī apņēmība, kāda nepieciešama, lai upurētu mazāk svarīgo par labu svarīgākam. Savu pretinieku pareiza novērtēšana, risks atstāt uz zināmu laiku viņiem pretim tikai niecīgus spēkus, spēku piepūlēšana pastiprinātos tempos, ātru uzbrukumu pārdrošība un vispār pastiprināta darbība, kāda raksturo lielus garus briesmu brīžos — tā ir uzvaru pamatā, bet kas te ir kopīgs ar īpašību spēt pareizi salīdzināt divas tik vienkāršas lietas, kādas ir laiks un telpa. Lai runā vēsturiskie piemēri.

Fridrichs II (1756. g.) sākot karu pret Austriju, bija vājāks par saviem pretiniekiem, kuri varēja iejaukties karā. Neskatoties uz to, viņš savus tā jau vājos spēkus sadala, nosūtīdams feldmaršalu Levandtu ar 24.000 pret krieviem, bet pats ar atlikušiem 64.000 sakauj gan austriešus pie Prāgas, bet karu tas neizšķir. Austrieši ieslēdzās Prāgā. Tiem palīgā steidzas Dauns ar 53.000. Fridricham II nu jaizdala spēki Pragas ielenkšanai, bet ar atlikušiem 36.000 jāstājas pretim Dauna spēkiem. Rezultātā kaujā pie Kolinas Fridrichs II tiek smagi sakauts. Tāpat tiek sakauts feldmaršals Levandts pie Grossjāgersdorfas no krievu pārspēka. Gala rezultatā$_{L}$ Fridricham bija steidzami jāatstāj Bohe-mija. Pēc šīs neveiksmes Fridrichs Lielais dabūja mācību: «Wer alles deckt — verliert alles». Turpmākas kaujās viņš centās sist pretinieku ar kopotiem spēkiem. Arī Napoleons viemēr centies būt pēc iespējas stiprāks izšķirošā vietā, jo uzvara izšķirošā vietā padara nenozīmīgas neveiksmes mazsvarīgās vietās. Pie Waterloo nekāds Napoleona ģēnijs nespēja radīt pārspēku izšķirošā vietā no

72.000 pret 145.000, kurus neizdevās sist pa daļām, tāpat pie Leipcigas viņš cieš neveiksmi ar 171.000 pret sabiedroto 300.000.

1866. g. prūsu-austriešu karā feldmaršals Moltke vērš visus spēkus pret Austriju. Līdzīgi rīkojas Austrija tai pašā gadā, karā pret Itāliju. Uz Po upes pret Cialdini 8 divizijām austrieši atstāja tikai vienu bataljonu un jātnieku pulku, bet visus pārējos spēkus pulcēja izšķirošā vietā un panāca uzvaru, neskatoties uz pretinieka absolūto pārspēku.

1870, —1871. g. prūšu-franču karā visi prūšu spēki tiek izvērsti Lotringā. Reinas pozicijai spēki netiek tērēti, pieturoties pie principa, ka visu segt nozīmē visu pazaudēt.

1905. g. krievu-japāņu karā Laojānas kaujā krievu vadība no 202 bat., 157 esk., 650 lielg. izdala 70 bat., 75 esk., 250 lielg., t. i. vairāk kā trešo daļu flanku nodrošināšanai. Turpretim japāņu vadība no 115 batalj., 33 esk., 465 lielg. flanku nodrošināšanai nozīmē tikai 4 batalj., 9 esk un 6 lielg. Rezultātā izšķirošā vietā pārspēks izrādījās Japāņu pusē. Tāpat nepareizi rīkojās krievu vadība Sacho kaujās, atstādama apm. pusi no saviem spēkiem rezerve un flanku nodrošināšanai.

Pasaules karā Vācija, gribēdama satriekt vispirms Franciju, izvērsa pret to ap 7/8 savu spēku, bet Austrumu frontē pret Krieviju — ap 1/8. Ārpus kaujas pirmā laikā dažādiem varbūtējiem uzdevumiem tika atstātas ap 10 divizijas. Ja vispārēja spēku sadalījumā še pārmetumus nevarētu taisīt, tad gan attiecībā uz to, kā spēki tikuši sadalīti izšķirošam sitienam. Sitošā labā spārnā (I, II un III arm.) nozīmētas 30 D., centrā (IV un V arm.) 20 D., bet pec idejas mazsvarīgā kreisā spārnā (VI un VII arm.) 18 D., vēlāk vēl pastiprinātas ar6 1/2D. Te vairs nav saskatāma valdošā ideja un drosme atteikties no mazsvarīgā par labu svarīgākam. Rezultātā izšķirošā vietā spēku izrādījās par maz. Nonākot līdz Marnai, brīvai rīcībai bija palicis I, II un III arm. 24 D., IV un V arm. 15 D., kopā 39 (D1 agrāko 50 D. vietā. Ja sākumā vācu sitošā spārnā varēja rēķināt pārspēku par kādiem 100 bat. un 1040 lielg., tad vēlāk pārspēks izrādījās franču pusē.

1914./15. g. maiņā Rietumu frontē, atradās 80 vācu D. pret 96 sabiedroto D., bet Austrumu frontē 82 vācu-austriešu D. pret 99 krievu D. Nekāda galvenā ideja te nav saskatāma. Tādu nevar saskatīt arī visā turpmākā kara laikā. Nevienā lielā kaujā pielietāto spēku daudzums nepārsniedza 40% kājn. un 50% art. no rīcībā esošā. Pie Verdenas 1916. g. kāvās vācu 18 div. no 124 div.; pie Sommas sabiedroto 44 div. no 150 div.; pie Ēnas sabiedroto 52 D. no 174 D.; 1918. g. marta uzbrukumā vācu 73 D. no 186 D. Varbūt nekāda citādāka spēku pielietā-šana arī nebija vairs iespējama, jo kaujas prasīja tik milzīgus materiālos līdzekļus, ka kaujas nācās «ierāmēt» atbilstoši esošiem līdzekļiem.

Arī franču plānam kara sākumā var pārmest izšķērdību blakus mērķiem (Iebrukums Elzas-Lota-ringā). Galvenam mērķim, caurlaušanai ar III un IV arm., palika tikai 20 div.

Krievija, uzskatīdama Austriju par galveno pretinieci, izvērsa pret to ***43,5*** D. un 18,5 kav. D., bet pret Vāciju 22 D. un 11,5 kav. D. Rezervē palika 10 D. un 1 kav. D. Tādā kārtā spēku attiecība starp galveno un blakus teātri iznāca kā 2:1. Interesanti aplūkot krievu I un II arm. darbību Rītprūsijā. 1 arm. ietilpa 9,5 D. un 5 kav. D.; II arm. — 10,5 D. un 3 kav. D.; formējama IX arm. — 2 D. un 3 kav.

D. No visiem šiem spēkiem Gumbinenes kaujā piedalījās tikai **6,5 D.,** t. i. ***mazāk*** kā $l/_3$. Arī vācu VIII arm. no 13 D. pie Gumbinenes varēja izmantot tikai 8 **D.,** t. i. apm. 2/3, toties pie Tannenbergas vāci no

14 **D.** izmanto kaujai 13 **D.,** sedzoties pret krievu I arm. tikai ar 16 bat. Šādu spīdošu risku mazāk gan var pierakstīt Hindenburga un Ludendorfa drosmei, bet vairāk krievu vadības vientiesībai, kura savas pavēles vāciem paziņoja (nešifrētas telegrammas), bet savējiem bieži vien nē.

Arī Austrijas armijas izvēršanās plānā nevar saskatīt galvenās idejas dominēšanu. Spēku attiecība starp galveno un blakus kara teātri iznāca 2:1.

Jānāk pie slēdziena, ka pasaules karā velti meklēt pēc vadoņiem, kuriem būtu bijusi drosme un apņēmība atmest mazāk svarīgo par labu svarīgākam. Vācu skolas vadoņiem ir raksturīga rutīna un šablonisms. Kad sabruka ilgus gadus lolotā ideja, tie nespēja atrast nekā jauna, ko likt viņas vietā. Franču vadība raksturojās ar lielu prāta lokanību. Tā visos gadījumos meklēja un vienmēr arī atrada vēlamo izeju. Nav no svara, ka karu zaudējusē puse pēc kara nonievā savus vadoņus un dēvē tos par «Feldherr wider Willen». No svara ir pats fakts, ka kara zaudēšana ir sagādājusi valstīm politisku un saimniecisku katastrofu.

Aplūkosim arī mūsu brīvības cīņu periodu, kad mums nācās darboties divās frontēs, viena no kurām bija jāuzskata par smagpunktu. Bermonta cīņu laikā dienvidus frontē mums bija sapulcēti ap 46% no visiem spēkiem, bet Austrumu frontē atstāti 44% un Liepājas-Ventspils rajonā ap 10%. Pie Šāda sadalījuma smagpunkta ideja nav saskatāma.

Grūtajās 8./9. oktobra dienās, būdami apm. 1,5 reizes vājāki par savu pretinieku, nespējām panākt parsvaru izšķiroša vieta. Spēku sadalījums 8./9. oktobrī bija šāds :

Bauskas šosejas rajonā:

Latv. — **4,5** bat., 6 lielg.

Berm. — 8,5 bat., 2 esk., 26 lielg.

Jelgavas šosejas rajonā:

Latv. — **4,5** bat., 2 lielg., 2 bruņ. vilc.

Berm. — 6 bat., 1 esk., 16 lielg., 2 bruņ. auto.

Svarcmuižas rajonā:

Latv. — 2 bat., 0,5 esk., 3 lielg.
Berm. — 2 bat., 8 lielg.
Dzilnas rajonā:
Latv. — 3,5 bat., 2 lielg.
Berm. — 2,5 bat., 1 esk., 4 lielg.

Izšķirošās 10./11. novembra dienās pret mūsu 12.000 kar. un 31 lielg. stāvēja pretim 10.000 bermontiešu kar. un 65 lielg. Ar šo nelielo dzīvā spēka pārsvaru tomēr esam pratuši radīt pārsvaru izšķirošā sitiena vietā — labā spārnā, un pretinieku atsviest no Torņkalna, neskatoties, ka artilērijas ziņā bijām uz pusi vājāki.

Bermonta cīņu laikā mūsu spēku attiecība pret lieliniekiem bija apm. kā 1:1, bet Latgales atbrīvošanā kā 2,5:1. Šai ziņā mums ir bijusi liela laime, bet laimei ir tā īpašība, ka uz viņu nedrīkst cerēt divas reizes no vietas. Igauņu ģenerālis Torvandts pa mūsu Kara akadēmisko kursu kursantu uzturēšanās laiku Igaunijā 1932. g. vasarā,, sakarā ar kādu jautājumu, izteicās: «Mūsu apstākļos skait-liskuma ziņā līdzīgs spēku uzstādījums nāks priekšā reti. Mums savās kalkulācijās vienmēr jāparedz nepieciešamība darboties pret skaitliski un techniski stiprāku pretinieku un droši jāizved arī šķietami riskanti lēmumi».

VI. Kvalitatīvais koeficients.

Lai vadonis spētu pieņemt arī «riskantākus lēmumus» un sekmīgi darboties ar skaitliski vājākiem spēkiem, ir nepieciešams nodot vadoņa rīcībā kvalitatīvi augstvērtīgāku karaspēku, nekā tas ir pretiniekam, lai ar savu kvalitāti spētu izlīdzināt to pārsvaru, kādu rada pretinieka skaitliskums. Patiesi, ja bezpartejiski aplūkojam kara vēsturi, tad redzam, ka līdz zināmai robežai sekmes kaujā nav atkarīgas no skaitliskuma, bet uzvara var smaidīt arī skaitliski vājākai pusei. Tomēr, prasot no karaspēka un no vadoņa uzvaras par skaitliski stiprāku pretinieku, mēs drīkstam tās prasīt tikai līdz iespējamai robežai. Bet kāda lai būtu tā robeža, pāri kurai arī ģēnijs nespētu vairs pārkāpt?

Lai atbildētu uz šādu jautājumu, ir nepieciešams noteikt praktiski iespējamo skaitliskuma kompensēšanu caur kvalitāti. Kā mēs zinām, tad kvalitatīvais skaitliskums ir bruņoto spēku stipruma noteicējs, tāpēc bruņoto spēku stiprumu varam izteikt šādi: N = K S

kur N = stiprums, K — kvalitāte un S = skaitliskums. Lai noteiktu, kāds varētu būt kādas nebūt armijas stiprums N, ir jānoteic stipruma faktori K un S. Skaitliskums ir reāli tverams lielums un nosacīt to nav grūti. Kvalitāte turpretim nav pārvēršama tādā reālā izteiksmē, ka viņu varētu ielikt skaitliskā formulā. Kā mēs jau zinām, kvalitāte ir pēc savas dabas loti svārstīgs lielums, kas katru brīdi var mainīt savu vērtību. Ja mums arī nekad neizdotos varbūt noteikt kvalitātes vērtību ar kādu nebūt skaitļu mērauklu, tomēr mēģināsim vismaz izpētīt un noteikt tās robežas, kuras dažādu armiju kvalitatīvā atšķirība vispār iespējama. Ja aplūkosim konkrētus

piemērus un ja runāsim par noteiktām armijām, kuras atspoguļo valstis un tautas, kas savas iespējas un savu dabu ir vairākkārtīgi pierādījušas kara vēsturē, tad šāda kvalitatīvo robežu noteikšanas iespējamība nav izslēgta, kaut arī varbūt taisot rupjas kļūdas attiecībā uz tādām valstīm un tautām, kuras vēstures spogulī nav pietiekoši saskatāmas. Diezgan noteikta aina rodas, kad runājam par armijām Eiropas mērogā, un ja mēģinām no kara vēstures lapas pusēm izlobīt Eiropas armiju kvalitatīvo seju. Šai nolūkā varam pārskaitīt pietiekoši lielu skaitu no Eiropas armiju kaujām, par kurām ir pieietami daudz maz ticami dati un izsekot šo kauju rezultātiem, vedot tos sakarā ar spēku skaitliskumu, kas šos rezultātus izcīnījis. Visur tur, kur uzvara smaidījusi skaitliski vājākai pusei, bus saskatāma vājākā skaitliskuma kompensācija caur augstvērtīgāku kvalitāti kā pašā karaspēkā, tā arī vadībā. No šiem piemēriem tad arī mēģināsim secināt šādas kompensēšanās iespējamības.

Savus atzinumus dibināsim uz sekojošiem kauju piemēriem:

A. Uzvarējis skaitliski stiprākais:

Kaujā pie: Spēku samērs:
11. Prāgas 1757. g.....10,5:10
Kauja pie: Spēku samērs
124
Kauja pie: Spēku samērs
50. Stalupenes 1914. g. 44:10
51. Gumbinenes 1914. g.....12,5:10
52. Tannenbergas 1914. g. . . .10,2:10
53. Marnas 1914. g.....14,8:10
54. Vrange [a likvid. 1919. g. . . . 35:10
55. Torņkaina 1919. g.....12:10'
B. Uzvarējis skaitliski vājākais:
Kaujā pie: Spēku samēr
1. Kannām 216. g. pr. K. . . . 10:14
2. Farsales 48. g. pr. K. . . . 10:12,5
3. Adrianopolcs 378. g. pr. K. . . 10:12,5
Kaujā pie:.... Spēku samērs

Pavisam šeit uzskaitīti 105 kauju gadījumi, no tiem skaitliski stiprākais uzvarējis 55 gadījumos, bet skaitliski vājākais 46 gadījumos. Līdzīgi spēki bijusi 4 gadījie-nos. Sagrupējot spēku samērus augošā pakāpē, redzam šādu ainu:

Spēku samērs	Pavisam gadījumu	Uzvarējis:		Piezīmes:
		Sk. stiprākais	Sk. vājākais	
1 : 1	4	—	—	[1]) Kaujas pie: Inkermanes, Temesvar, St. Lucia, Rosbachas, Drezdenes, Auerštedtes, Marsla-Tour. [2]) Šturma atsišana pie Plevnas. [3]) Aizstāvēšanās pozicijas noturēšana pie Lisaine.
1 : 1,2	31	16	15	
1 : 1,5	46	25	21	
1 : 2	14	7	7[1])	
1 : 2,5	2	1	1[2])	
1 : 3	3	2	1[3])	
1 : 3,5	1	1	—	
1 : 4	1	1	—	
1 : 4,5	2	2	—	

31 gadījumā spēku samērs bijis kā 1:1,2, no tiem 16 gadījumos uzvarējis skaitliski stiprākais, bet 15 gadījumos skaitliski vājākais. 46 gadījumos spēku samērs bijis kā 1:1,5, no tiem» 25 gadījumos uzvarējis skaitliski stiprākais, bet 21 gadījienā skaitliski vājākais. 14 gadījumos spēku samērs bijis kā 1:2, no tiem 7 gadījumos uzvarējis skaitliski stiprākais un 7 gadījumos skaitliski vājākais. Tā kā parasti vairuma gadījienos uzvarējis ir skaitliski stiprākais, tad vienlīdzīgs

uzvaru skaits pie spēku samēra 1:2, prasa apskatīt tuvāk šo uzvaru gadījumus. Tās ir kaujas oie Inkermanes, Temesvar, St. Lucia, Rosbachas (Fridrichs II), Dresdenes (Napoleons), Auerštedtes (Davu) un Mars-la-Touras (Moltke). Uzvaras iemesli pie Inkermanes, St Lucia un Temesvar meklējami pretinieka irrēgulārā karaspēka uzkrītošā mazvērtībā. Paliek vēl 4 gadījumi, kuros uzvarēts divreiz stiprāks un nopietns pretinieks. Tie piekrīt pa vienam Fridricha II, Napoleona, Davū un Moltkes slavai.

Tabula norāda, ka līdz spēku attiecībai 1:2 skaitliskums var arī nebūt izšķirošais uzvaras faktors, bet spēku attiecība, kad tā pārsniedz 1:2 kļūst jau izšķiroša, jo Eiropas mērogā nav piemēru, kur atklātā cīņā būtu uzvarēts pretinieks, kurš ir vairāk kā divkāršā pārspēkā. Par vājākā uzvaru

nevar skaitīt tādas kaujas, kā šturma atsišanu pie Plevnas (1:2,5) un pozicijas aizstāvēšanu pie Lisai-ues (1:3), kur ir cietokšņa cīņa pret lauka karaspēka vai arī pārspēks nav varēts izmantot. Vispār, spēku samērs virs attiecības 1:2 nāk vēsturē priekša ļoti reti. Kur viens no pretiniekiem ir bijis skaitliski ievērojami vājāks, tur vienmēr tikuši slēgti militāri līgumi ar kaimiņiem, lai uzstātos kopīgi pret skaitliski stiprāku pretinieku, izlīdzinot ar to skaitlisko nevienādību. Raksturīgi, ka koali-ciju kari sastāda ap 90% no visiem kariem. Valsts politiskie nogrupējumi visos laikos ir bruņoto spēku skaitliskuma līdzsvarošanās labākais atspogulis. Tāds spēku līdzsvars bija nodibinājies Eiropā pirms pasaules kara, tāds līdzsvars tiek meklēts arī šodien, jo bruņoto spēku skaitliskais pārsvars visos laikos ir bijis ievērojams faktors, ar kuru vajadzējis rēķināties.

No augšā pievestiem piemēriem bez rupjas kļūdas mēs varam secināt, ka **Eiropas mērogā grūti iedomājama uzvara par pretinieku, kurš ir skaitliski vairāk kā 2 reizes stiprāks.** Tas nozīmē, ka **starp Erropas armijām šo armiju kvalitatīvā atšķirība neiziet ārpus attiecības 1:2** un tāpēc skaitliskumu, kas mazāks par pretinieku 2 reizes, nevar kompensēt caur kvalitāti, lai panāktu ar pretinieku vienādu stiprumu. Citiem vārdiem, ja Eiropas mērogā vienas armijas kvalitāti mēs apzīmētu ar skaitli 1, tad citu armiju kvalitāte attiecībā pret pirmo nevar būt lielāka par 2, (ieskaitot šai attiecībā arī vadības faktoru). Starp dažām armijām kvalitatīvā atšķirība, bez šaubām, ir loti maza, tā kā neliels skaitliskais pārspēks jau var kļūt par izšķirošu faktoru kaujā. Pasaules karā vāci aprēķināja savu un krievu spēku kvalitāti attiecībā kā 3:2 un skaitīja līdzsvaru, ja 2 vācu divizijas stāvēja pretim 3 krievu divizijām. Vislabāk par pretinieku spēku kvalitatīvo attiecību var spriest karā, pamatojoties uz kauju rezultātiem, bet nosvara par to jau domāt miera laikā, lai karā nebūtu rūgtu pārsteigumu.

Saprotams, ka miera laika apstākļos ir grūti ievākt pilnīgi ticamus

datus par sava varbūtēja pretinieka bruņotiem spēkiem, kā skaitlisko, ta viņu kvalitatīvo vērtību, kāda tā bus kara, jo, ka mēs zinām, tad, piemēram, tik svarīgs kvalitatīvs; faktors, kā morālie spēki var izmainīties krasi paša kara sākumā un pilnīgi iepriekš neparedzamos apstākļos (cīņas motīvi u. c). Tomēr, ja atmetam šādu svārstīgu faktoru galējības un ņemam vērtības, kādas tās pašlaik ir, un pēc visiem apstākļiem spriežot paredzam, kādas tās normāli varētu būt ari kara, tad zināmus un pietiekoši drošus pieturas punktus sava pretinieka kaujas spēju noteikšanai varam iegūt jau miera laikā. Uz iegūto datu pamata ta.d varam taisīt savu un pretinieka spēku salīdzināšanu kā skaitliski, tā kvalitatīvi un rezultāta noteikt, vai mūsu kvalitāte vispār spēj un kādos apmēros tā var kompensēt skaitlisko vājumu, ja tads izrādītos mūsu pusē. Šāds atzinums tad noradīs tos ceļus, pa kādiem jāiet mūsu pūlēm armijas veidošanā.

VII Vērtību pārvērtēšana pēckara militārā literatūrā.

Ar izteiktām domām, ka kvalitāte spēj kompensēt ne vairāk, kā divkāršu skaitlisko vājumu, mēs varētu noslēgt mūsu temata iztirzāšanu, ja pēckara militārā literatūrā nepaceltos balsis, kas nostājas krasā pretrunā ar mūsu darba izteiktam atziņām. Lielais pasaules karš izvirzījis tik daudz jaunu problēmu un devis militārās domas pamatojumiem tik daudz jaunu piedzīvojumu, ka paies vel vairāki gadu desmiti, līdz militārā doma galīgi izkristalli-zesies un nostāsies atkal uz vispār atzītiem pamatiem, kuri pašlaik šķiet it kā sašķobīti jaunu atziņu meklējumos. Pasaules karā raksturīgākā iezīme bija milzu armijas, kara ieilgums un vairāku armiju iekšējs sabrukums. Militārā literatūrā tad nu tiek petiti šādu parādību cēloņi un izteikti priekšlikumi, ka karus padarīt ātrus un izšķirošus. Šajos priekšlikumos iet runa arī par bruņoto spēku skaitliskuma un kvalitātes nozīmi, kāda tā pierādījusies pasaules kara, un kāda tai piekristu nākotnes armiju izveidošanā. Galvenā kārtā vācu un viena daļa emigrētās Krievijas militārā doma pauž uzskatus, ka masu armiju laikmets ir beidzies. Tiek norādīts!, ka miljonu armijas top bīstamas valsts iekārtai, ātri sabrūk,, paģēr milzu līdzekļus, kādi valstīm nav pa spēkam, cieš nevajadzīgus zaudējumus, bet neko nespēj panākt materiālā kaujā, tāpēc nākotnes ideāls būšot skaitliski mazas, bet kvalitatīvi augstvērtīgas armijas, piemērotas ātrām un izšķirošām operācijām, spējīgas atjaunot kara mākslā «gara virskundzību par matēriju». Lai to panāktu, tad pēc šo autoru domām ir jāatsakās no masām un jāpāriet uz mazām armijām, ar izlasītu un pilnīgi uzticamu sastāvu pie ilgstoša dienesta laika. Tiek ieteikts ievest tā saucamo izlases karaklausību, jo vispārējā karaklausība dodot masas, bet ne modernam karam noderīgus cīnītājus. Krasākie priekšlikumi iziet uz to, lai armijas komplektētu vienīgi ar algotiem cīnītājiem, bet iesauktos uz vispārējās karaklausības pamatiem izmantotu tikai pasīviem nolūkiem un tikai tieši kara gadījumā, ja pēc kara gai-tas tāda iesaukšana vispār izrādītos vajadzīga. Pēc šo priekšlikumu autoru domām, šādas «kvalitātes armijas» kara laikā nepārsniegtu dažus simts tūkstošus vīru, bet spētu darīt vairāk nekā miljonu armijas pasaules karā»[1]). Ir arī ieteikumi pariet uz miliciju pēc Šveices parauga.

Kā redzams,_ augšminētie priekšlikumi ir pretruna ar mūsu atziņām par kvalitatīva koeficienta iespējamo lielumu un skaitliskuma nozīmi. Citiem vārdiem, tiek apgalvots, ka Eiropā ir iespējams radīt armijas, kuru kvalitāte ļautu nerēķināties ar jebkuru skaitliskumu, ko

uzstādītu pretinieks. Šādiem apgalvotajiem vispirms būtu jānorada uz Šliffena vārdiem, ka, «ja ir bijuši ģenerāļi, kuri ar 300.000 vīru cietuši pilnīgu neveiksmi, tad nav teikts, ka viņi

100.000 vai 50.000 spētu vest pie uzvaras. Tik-daudz gan ir zināms, ka starp visiem kara vadoņiem vēl neviens nav sūdzējies, ka viņu rīcrbā spēku būtu bijis par daudz, bet gan visi bez izņēmuma sūdzējušies, ka spēku bijis par maz»[2]). Patiesi, neviens taču nespēs pievest piemērus no pasaules kara, kas norādītu uz to, ka skaitliskums būtu bijis par nastu cīņas stiprai armijai. Piemēri gan rāda, ka pateicoties moderniem ieročiem, ir pietiekošs mazāks skaitliskums zināmu uzdevumu izpildīšanai, salīdzinot ar agrāk nepieciešamo skaitu tādam pašam uzdevumam, bet šads konstatējums taču nesatur ne mazāka pamata skaitliskuma principa noliegšanai un būtu absurds pārmest organizatoram, kurs prot savai valstij nodrošināt bruņoto spēku skaitlisko pārsvaru. Šeit jāaizrāda, ka skaitliskuma nonicināšana, atsaucoties uz kara piedzīvojumiem, bieži nāk no tādiem autoriem, kas karā komandējuši rotas vai bataljonus, un, kā jau agrāk aizrādījām, tad šadi priekšnieki, neprazdami izmantot skaitliskumu ešeloneti laika un telpa, atrada par labāku no tā atteikties, bet tagad savus bēdīgos piedzīvojumus mēģina attiecināt arī stratēģijas mērogā.

[1]) v. Seeckt. Landesverteidigung; Eruā (Geruā) — Pol-čišča.

[2]) Schliffen. Uber die Millionenheere 1911. (Cannae).

No otras puses, ne visi skaitliskuma nosodītāji pauž to, ko patiesi domā. Tā, piem., ģen. v. Seeck-ta grāmata «Landesverteidigung» domāta vairāk «gara pacelšanai» vācu armijā, kura, kā zināms, ar Versaļas līgumu ir spiesta būt skaitliski maza. Mazas armijas neatdzīvinās ari manevrēšanu Napoleona garā, lai atjaunotu «gara virskundzību par matēriju». Vai tad manevrēšanai vienīgi skaitliskums butu par traucējumu un vai vienīgā izeja atjaunot manevrēšanas spējas būtu atteikšanās no skaitliskuma? Vai dzelzceļi un auto nav tie faktori, uz kuriem dibināma manevrēšana? Karš pierādījis, ka pie bagātīgiem satiksmes līdzekļiem var manevrēt arī ar masām, tāpēc skaitliski mazas armijas nevar būt par pašmērķi manevrēšanas dēļ. Ko gan līdzēs manevrēšanas spējas. Ja pretinieka pārspēks ieņems nepārtrauktu fronti no juras līdz jūrai! Sūdzēšanās par to, ka masu armijas radot sienu, kuras dēļ tagad nav vairs iespējams uzbrukt pretiniekam no muguras, un ka tāpēc pati kara māksla izvirstot, līdzinās zagļa loģikai, kas sūdzas par to, ka apzagšanai nodomātais pilsonis nav ar mieru glabāt naudu zeķē, bet iegādājies drošu naudas skapi. Kā, piemēram, franči nedomā atļaut pretiniekam rīkot «manevrus» savas armijas aizmugurē un tāpēc atzīst skaitliskuma lielo nozīmi, var spriest no franču militārās literatūras. Franči aizstāv «levée en masse» un saka, ka profesionālā armija, (t. i. kvalitātes

armija. A. K.) nav realizējama Francijas sociālos un oikonomiskos apstākļos. Šādas armijas sastāva komplektēšana varētu notikt vienīgi caur neizdevīgiem līgumiem vai dienesta laika pagarināšanu vienai daļai no ik-gadīgā kontingenta. Bet tas radītu divējādas armijas, kā otrās impērijas beigās. Katrai nācijai vajagot organizēties, sekojot pašas raksturam un savām īpatnībām. Francija esot ļoti dziļi izjutusi «grand ressort national» varenību, lai atsacītos no profesionālās armijas saskaldošas organizācijas. Svētas zemes aizstāvēšana esot iespējama tikai ar «nation en armes» — t. i. ar tautu zem ieročiem, ar masu[1]).

Senais skaitliskuma princips nebūt nav apgāzts. Ir vienmēr nepieciešams būt cik vien iespējams stipram, kur grib panākt izšķiršanu. Cīņu ilgums un daļu ātra dilšana prasa lielākas rezerves, ka jebkad. Tomēr jāatzīst, ka, lai uzstādītu masu armijas, jārēķinājas ar valsts spējām, citādi tas sabruks. Neviens laikam arī nemēģinās darīt pakaļ bijušai Krievijai, kura mobilizēja miljonus bet nespeļa tos apbruņot. Skaidrs arī, ka tikai labākos no labākiem var sūtīt kaujā, bet nekas cits to nepaģēr, ka kaija nepieciešamība, ne labprātīga atlikšanas no skaitliskuma pincipa. Par to, lai valstī visi pilsoņi būtu šādi «labākie no labākiem», par to lai gada valsts un tauta, kura ir dzīvot spējīga un grib sevi aizsargāt.

Cīnītāju masas var dot vienīgi vispārēja karaklausība. Viņa arī ir priekšnoteikums tautas audzināšanai un liela kara vešanai. Morāliski stipra tauta būs vienmēr gatava ziedot sevi kajam, ja viņas dzīvības intereses apdraudētas. Ari «leyêe en masse» pretinieki spiesti atzīt, ka ta saucamas «tautas armijas», kuras dod vispārējā karaklausība, spēj cīnīties un pie tam labi cīnīties par principiem, kuri tautām saprotami un dārgi. Protams, ka tautas armijas būs sliktas cīnītājas par mērķiem, kuri tautām sveši un nepieņemami. Taisni tāpēc šādas tautas armijas tiek nosodītas no autoriem, kuriem padomā, acīmredzot, ir tautām nepieņemami mērķi, kā «vozstanovļeņije graņic i veļikodjeržavije _rodjini». Lai karotu pret tautas gribu, ir jāatsakās no tautas armijām, t. i. masām un jāķeras pie algotām armijām. Lūk, kā šādas algotas armijas

*) Qen. Debeney. L'armée nationale ou l'armée de métier. Revue des Deux-Mondes 1929, 15. IX.

raksturo tie, kam padomā ir «vozstanovleņije graņic i veļikodjeržavije rodjini»: «algādži ir brīvi no politiskam simpātijām un antipātijām. Viņos ir kaut kas līdzīgs suņa uzticībai un padevībai. Ķēdes suņa psīcholoģija — un tā ir jāņem vērā militārā organizācija. Iekšēja frontē algādžiem piemīt lielāka noteiktība»[1]). Nav šaubu, ka algādži piekritīs iztaisīt pret labu samaksu arī «mazu ekskursiju» kaimiņa zemē, ja tiem pēc Trocka parauga atļaus pie tam vel «divi nedēļas laupīt salaupīto». Nav ari šaubu, ka tautas intereses algādžiem ir svešas un tie ar mierīgu sirdi piekritīs piespiest tautu atteikties no

parlamentāriskās iekārtas un 8 stundu darba dienas. Jo vairāk tauta tiek sapropagandēta no pretkara lozungiem, jo pāreja uz algādžu armijām ir vieglāka. Citiem vārdiem sakot — caur ultra brīvību uz verdzību — tāds ir ceļš, kuru gatavo tautām brīvības vārdā tie, kam padomā ir agresīvi nolūki. Tāpēc demokrātijas nevar pielaist nekādas citas bruņotas organizācijas, kā vienīgi tautas armijas, kurās pulso tautas sirds. Bet lai to panāktu, tad nedrīkst pielaist ārdīt tautas gatavību cīnīties par saviem mērķiem. Pretkara aģitācija ir laba lieta, tikai lai to ved aiz robežām un tieši tur, kur valda varas, kas balstās ne uz tautas armijām. Tautas armijas ir nacionālas armijas, kas atspoguļo tautas gribu un tautas spēku. Tautas armijas un demokrātijas mieru neapdraud, bet gan diktatūras, kur tautām nav nekādas noteikšanas.

Sevišķi krasi būtu jānoraida priekšlikumi, kuri ieteic pāriet no kadru armijām uz miliciju tīrā veidā,, jo katra milicija ir diktatūrām auglīgākā zeme. Mazo valstu armijas, pateicoties īsam apmācības laikam un mazam miera laika sastāvam, īstenībā pēc savām spējām nav nekas cits, kā mili-

*) A. Eruā (Geruā) — Polčišča, 112. un 201. 1, p, cijas atspogulis, bet ar to starpību, ka viņas tomēr atrodas zem valsts varas tiešā iespaida un izņemtas no atsevišķo partiju kalpības. Katrai partijai patiktos tāda armija, kas iekšēja konflikta gadījuma nostātos viņas pusē un izietu no paklausības valsts varai, kurai jāstāv pāri šķirām un partijām. Milicijas sistēma tīrā veidā nozīmē partiju apbruņošanu un tāpēc neizbēgamu pilsoņu karu katrā asākā konflikta gadījumā. Nav grūti stādīties priekša ainu, kas notiktu, kad ieročus izdalītu pa labi un pa kreisi un viņu nesējus atstātu partijas dēmagoģijai. Katra ekstrēma partija atzīst tikai savu taisnību un savas partijas intereses un saka, ka runāt par kādām tur valstiskām interesēm esot smieklīgi. Ja šās partijas runā par brīvību, tad tas nozīme — brīvību sev, bet citiem ne. Preses brīvību sev, — citiem nē. Vārda brīvību sev, — citiem nē. Citiem vārdiem sakot — katra ekstrēma partija ir diktatoriska un smieklīgi, ja šīs partijas sūdzas par citiem diktatoriem. Nesenie notikumi Zenevā to krasi pastrīpojuši. Kad kāda pilsoniska apvienība sarīkojusi no valdības atļautu sapulci, tad kreisais sociāldemokrāts Nikola izvedis savus piekritējus uz ielas, lai šo viņam nepatīkamo sapulci izjauktu ar varu. Tas nozīmēja atklātu nostāšanos pret valsts varu, kura sapulci atļāvusi uz valsti pastāvošo vispārējo brīvību pamata. Rezultāta bijis jāizsauc karaspēks (milicija). Bet kas nu izrādījies? Nikolam un viņa piekritējiem demokrātiskas brīvības jēdziens gan iegaumēts, bet karaspēkam atgriežoties kazarmās, tas sagaidīts no saviem kazarmas palikušiem biedriem ar internacionāli un saucieniem — asinssuņi. Tā, lūk, ir milicija tīra veida. Viņā ir tikdaudz noskaņojumu, cik valstī politisku partiju. Vai tad daudz te trūkst, ka karaspēks uzsāk cīņu savā starpā? Partijas, kas neiziet uz pastāvošās

iekārtas pārveidošanu ar varas līdzekļiem un negrib pilsoņu karu, nevar prasīt ne miliciju, ne algotas armijas aiz tīri politiskiem aprēķiniem vien, nemaz jau nerunājot par šādu armiju kaujas spējām.

Nācijas, kuras nav dzīvot spējīgas, no vēstures skatuves noies un tās neglābs neviens, ja pašas negribēs sevi glābt. Ceļš uz nāciju patstāvību ved ne caur miliciju vai algādžiem, bet caur nacionālām armijām, kuras spēj nodrošināt to par tik, par cik tautas pašas to grib. Ja pasaules karš ir tiešām atstājis vēlākām paaudzēm kādu svarīgu mantojumu, tad tas bez šaubām ir atziņa, ka lielu karu nevar vairs vest bez visas tautas līdzdalības. Tas nākotnē izslēdz avantūras karus tur, kur valstu vadības atrodas demokrātiju rokās. Tāpēc mieru nevarēs nodrošināt neviena atbruņošanās konference, kamēr pastāvēs varas, kur noteicošā nav tautas brīvā griba.

Darbā izmantoto materialu saraksts.

1. Clausewitz. Vom Kriege.
2. O. Berndt. Die Zahl im Kriege.
3. v. Seeckt. Landesverteidigung.
4. Geruā. Polčišča.
5. Q. Soldan. Der Mensch und die Schlacht der Zukunft.
6. Bernhardi. Vom Kriege der Zukunft.
Sovremennaja voina. (Tulkots no
vācu.)
7. Dittmar. Gedanken über Zahl und Eignung in Kriegsheeren.
8. Taysen. Moral oder Material?
9. Allehaut. La guerre n'est pas une industrie.
10. Serrigny. Réflexions sur l'Art de la Guerre.
11. Lucas. L'Evolution des idées tactiques en France et en Allemagne.
12. Delvert. Une offensive de précision en 1917.
13. D'ebeney. L'armée nationale ou l'armée de métier (Rev. des DeuxAMondes 1929. Sept.).
14. K. Leppa. Die beste Strategie.
15. Bua. Germanskaja armija v period voini 1914, —1918. (tulkots no franču).
16. Cholet. L'art militaire dans l'antiquité Chinoise.
17. Schliffen. Über die Millionenheere (Cannae).
18. Paquet. Nākotnes karš (tulkotsno franču).
19. Guillet. Nākotnes karš (atreferēts no itāļu).
20. Füller. Tanki (tulkots no angļu).
21. Ecochard. La crise d'infanterie.
22. Kušč. Duch i matērija. (Vojen. Sborņ. Nr. 11.)
23. Baiov. Neskoļko misļei po voprosu o voennoi doktrine. (Vojen. sb. kņ. 5.).
24. Messner. Dekadenstvo v vojennom iskusstve. (Vojen. sb. kņ. 9.)
25. Halačev. Sosredotočeņije sil na rešiteļnom punkte. (Voen. Zurn. kņ. 1.).
26. Sņitko-Sļachter. Izpoļzovaņije voisk.
27. Triandafilov. Razmach operacij sovremennich armij.
28. V. Reiznieks. Armija kā vērtība.
29. Qen. Reeks. Limbažu-Lielstraupes-Cēsu-Rau-nas kaujas (tulkots np igauņu).
30. Oen. Törvandts. Rūpes par valsts aizsardzību (tulkots no igauņu).
31. Qolovin. Iz istorii kampaņiji 1914. g.

32. Camon. La motorisation de l'armée et la manoeuvre Stratégique.
33. Pierrefeu. Plutarque a menti.
34. Ģen. Peniķis. Lielais pasaules karš 1914, —1918. g. Krievu-austriešu cīņas 1914. g. augustā un septembri.
Krievu-japāņu karš.
Krievu 1914. g. aug.-sept, iebrukums Rīt-prūsijā.
Latvijas nacionālās armijas cīņas 1919. g. vas. un rudenī.
35. Ģen. Radziņš. Latvijas atbrīvošanas karš.
36. Ģen. Bangerskis. Stratēģija.
37. Ģen. Goppers. Militārās audzināšanas pamati.
38. J. Stellmachers. Raksturu analizē.
39. Ģen. Buivids. Militārā psīcholoģija.
40. E. Vercinskis. Disciplīnas krize pasaules karā.
41. Lebaud. Nākotnes karavīra morālā audzināšana (tulkots no franču).
42. L. Wauthy. Psychologie du soldat en campagne.
43. Le Bon. Pūļa psīcholoģija (tulkots no franču). Le Bon. Psychologie des temps nouveaux.
44. Freytag-Loringhoven. Die Psyche der Heere.
45. Dažādi raksti : Milit. Wochenbl. Nr. Nr. 12, 20 - 1924. g.; 28 - 1925.; 2, 24, 25 - 1931.;
4, 25 — 1932.
Deutsche Wehr. Nr. 2, 15, 23, 54, 46 -1931.; 1, 13, 15 — 1932. **u. c.**

Satura rādītājs.

Priekšvārds.....
I. Mūsu atziņu pamati.....
II. Uzvaras būtība.....
III. Bruņoto spēku elementi. Kvalitātes un skaitliskuma jēdziens.....
IV. Kvalitāte.....
A. Morālie spēki .....
1. Morālo spēku būtība_ un viņu ļspeku avoti
2. Morālo spēku u_zturešana_ kara .....
3. Morālo spēku vērtības mēraukla
4. Morālo spēku nozīmes atspoguļojums reglamentos. .....
B. Materiālie cīņas līdzekli . . .
1. Materiālo cīņas līdzekļu nozīme kauja
2. Materiālo cīņas līdzekļu iespaids uz kara dabu
3. Materiālo cīņas līdzekļu un dzīva spēka kompensēšanai.....
C. Bruņoto spēku organizācija.....
1. Organizācijas tatība . .....
2. Organizācijas pamati .....
D. Karaspēka sagatavošana. ....
1. Sagatavošanas nepieciešamība un būtība
2. Morālā un fiziskā sagatavošana.....
3. Techniskā un taktiska sagatavošana . . .
E. Kvalitāte, kā kvalitatīvo faktoru saistības rezultāts. ...
F. Individuālā un kollektīva kvalitāte.....
V. Skaitliskums.....
1. Skaitliskuma nominăla un kvalitatīva izpratne
2. Skaitliskums un laiks.....
3. Skaitliskums un telpa.....
4. Skaitliskums un vadības māksla.....
VI. Kvalitatīvais koeficients .....
VII. Vērtību pārvērtēšana pēckara militārā literatūra . Darbā izmantoto materiālu saraksts.